

Betænkning om den forurettedes stilling i voldtægts- og voldssager

*Afgivet af et udvalg nedsat af
Justitsministeriet den 6. juni 1983*

Betænkning nr. 1102

København 1987

ISBN 87-503-6725-0

Ju 00-188-bet.

Eloni Tryk . København

Indbaldsfortegnelse

	side
<u>Kapitel 1. Indledning og sammenfatning.</u>	
1.1. Udvalgets kommissorium og baggrunden for udvalgets nedsættelse	9
1.2. Udvalgets sammensætning	11
1.3. Udvalgets virksomhed	13
1 4. Sammenfatning af betænkningen	14
<u>Kapitel 2. Særlige forhold omkring voldtægts- og voldtægtslignende sager</u>	
	21
<u>Kapitel 3. Politiets afføring af den forurettede i voldtægtssager m.v.</u>	
3.1. Indledning	27
3.2. Gældende regler	28
3.2.1. Afhøring ved kvindelig kriminalassistent ...	28
3.2.2. Politiets uddannelse i behandling af sædelighedssager	29
3.2.2.1. Uddannelsens opbygning	29
3.2.2.2. Politiskolens lærebog	31
3.3. Udvalgets overvejelser og baggrunden herfor	33
3.3.1. Afhøring ved kvindelig kriminalassistent ...	33
3.3.2. Politiets uddannelse i behandling af sædelighedssager	35
<u>Kapitel 4. Advokatbistand til den forurettede i voldtægtssager m.v.</u>	
4.1. Reglerne og deres tilblivelse	39
4.1.1. Området for retsplejelovens kapitel 66 a ...	39
4.1.2. Politiets vejledningspligt	41
4.1.3. Bistandsadvokatens opgaver	41
4.1.4. Bistandsadvokatens beføjelser	43
4.2. Fremmed ret	45
4.2.1. Norge	45

4 2.2.	Sverige	47
4.3.	Udvalgets overvejelser	48
4.3.1.	Beskikkelse af advokat, uanset om forurettede ønsker det	48
4.3.2.	Tilkaldeordningen i retsplejelovens § 741 b, stk. 2	52
4.3.3.	En nærmere fastlæggelse i retsplejeloven af bistandsadvokatens opgaver	53
4.3.4.	Bistandsadvokatens beføjelser	54
4.3.4.1.	Aktindsigt	54
4.3.4.2.	Bistandsadvokatens beføjelser i retten	57
4.3.5.	Underretning til bistandsadvokaten om sagens gang, herunder særligt tidspunktet for afhøringer og retsmøder	60
4.3.6.	Området for retsplejelovens kapitel 66 a ...	61

Kapitel 5. Forurettedes stilling i retten i voldtægts- sager m.v.

5.1.	Gældende ret	65
5.1.1.	Dørlukning	65
5.1.2.	Referatforbud	67
5.1.3.	Forbud mod offentliggørelse af forurettedes identitet	69
5.1.4.	Afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse	71
5.1.5.	Bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd	72
5.2.	Fremmed ret	74
5.2.1.	Norge	74
5.2.2.	Sverige	77
5.3.	Udvalgets overvejelser	79
5.3.1.	Baggrunden for udvalgets overvejelser	79
5.3.1.1.	Beslutningsforslag B 41 af 12. januar 1983 vedrørende bl.a. referatforbud og dørlukning samt retsplejelovens § 848	79
5.3.1.2.	Mediernes indstilling	81
5.3.2.	Overvejelserne vedrørende de enkelte spørgsmål	82
5.3.2.1.	Dørlukning	82

5.3.2.2.	Referatforbud	84
5.3.2.3.	Forbud mod offentliggørelse af forurettedes identitet	86
5.3.2.4.	Afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse	87
5.3.2.5.	Bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd	90

Kapitel 6. Erstatning og godtgørelse til ofre for vold- tag t m.v.

6.1.	Gældende ret	93
6.1.1.	Krav mod gerningsmanden	93
6.1.1.1.	Materielt	93
6.1.1.2.	Den processuelle behandling af erstatnings- og godtgørelsesspørgsmålet	104
6.1.2.	Erstatning og godtgørelse fra staten	106
6.2.	Reglerne i andre lande	108
6.2.1.	Norge	108
6.2.2.	Sverige	109
6.3.	Udvalgets overvejelser	110
6.3.1.	Vedrørende erstatning og godtgørelse fra gerningsmanden	110
6.3.1.1.	De materielle regler	110
6.3.1.2.	Den processuelle behandling	116
6.3.2.	Erstatning og godtgørelse fra staten	119

Kapitel 7. Advarsel ("tilhold") efter straffeloven«

§ 265.

7.1.	Problemstillingen	121
7.2.	Den gældende ordning	122
7.3.	Fremmed ret	129
7.3.1.	Norge	129
7.3.2.	Sverige	130
7.4.	Udvalgets overvejelser	130
7.4.1.	Fordele og ulemper ved tilhold	130
7.4.2.	Hvornår bør der gives tilhold?	130
7.4.3.	Er mulighederne for tilhold kendt?	131
7.4.4.	Er klageadgangen kendt?	132

7.4.5.	Tiltale for overtrædelse af tilhold	133
7.4.6.	Straffen for overtrædelse af tilhold og behandlingen af straffesagerne	134
7.4.7.	Ændring af straffelovens § 265?	135
7.4.8.	Afsluttende bemærkninger	136

Kapitel 8. Lægelig og psykologisk bistand m.v.

8.1.	Den gældende ordning	139
8.2.	Ordninger i udlandet	141
8.3.	Udvalgets overvejelser	142

Kapitel 9. Forurettedes stilling i (grovere) voldssager.

9.1.	Indledning	147
9.2.	Gældende ret	148
9.2.1.	Advokatbistand til den forurettede	148
9.2.2.	Dørlukning og referatforbud samt afhøring af forurettede i retten uden tiltaltes til- stedeværelse	150
9.2.3.	Erstatning og godtgørelse til forurettede ..	152
9.2.3.1.	De materielle regler	152
9.2.3.2.	De processuelle regler	154
9.2.4.	Forurettedes adgang til lægelig og psyko- logisk bistand m.v.	154
9.3.	Fremmed ret om advokatbistand til voldsofre	155
9.3.1.	Norge	155
9.3.2.	Sverige	157
9.4.	Udvalgets overvejelser	157
9.4.1.	Advokatbistand til den forurettede	157
9.4.2.	Dørlukning og referatforbud samt afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstede- værelse	162
9.4.3.	Erstatning og godtgørelse	163
9.4.3.1.	De materielle regler	163
9.4.3.2.	De processuelle regler	164
9.4.4.	Forurettedes adgang til lægelig og psykolo- gisk bistand	165
9.4.5.	Andre muligheder for at forbedre voldtægts- offerets stilling	166

Kapitel 10. Lovudkast med bemærkninger.

- 10.1. Udvalget eller dets flertal.....169
10.2. Udvalgets mindretal.....172

Bilag til betænkningen.

1. Udvalgets undersøgelse af en række konkrete sager fra København, Roskilde og Holstebro politikredse.
2. Skrivelse fra præsidenterne for Østre og Vestre Landsret af 14. maj 1985 til byretterne.
3. Forslag til folder "til den, der har været udsat for voldtægt, incest (blodskam), eller lignende."
4. Retsmedicinsk Instituts folder om lægelig og psykologisk bistand til voldtægts ofre **m.fl.**

KAPITEL 1. Indledning og sa-enfatning.

1.1. Udvalgets ko-issoriim og baggrunden for udvalgets nedsættelse-

Justitsministeriet nedsatte den 6. juni 1983 et udvalg med den opgave at overveje spørgsmålet om behandlingen af voldtægtssager med henblik på at styrke den forurettedes stilling og i tilknytning hertil at undersøge mulighederne for at styrke den forurettedes stilling i andre grove voldssager (advokatbistand, erstatning m.v.).

Som begrundelse for nedsættelsen af udvalget henviste Justitsministeriet til, at spørgsmålet om behandlingen af voldtægtssager i de senere år havde været genstand for omfattende diskussion med hovedtendensen lagt på ønsket om at styrke den forurettedes stilling. Endvidere henviste Justitsministeriet til, at der i forbindelse med diskussionen af voldtægtssager også havde været peget på spørgsmålet om den forurettedes stilling i andre grove voldssager.

Den direkte anledning til nedsættelsen af udvalget var en henvendelse til Justitsministeriet fra Ligestillingsrådet, Danske Kvinders Nationalråd og Dansk Kvindesamfund, som havde givet udtryk for det ønskelige i, at spørgsmålet om behandlingen af voldtægtssager og voldtægtsfres stilling i retssystemet måtte blive taget op til generel behandling. Organisationerne lagde samtidig vægt på, at man nu tog fat på det langsigtede arbejde med at reducere voldtægtsforbrydelserne i dagens og fremtidens samfund.

Udvalget begyndte sit arbejde i august 1983, og på møder i efteråret 1983 drøftedes blandt andet hvilke emner, der på grundlag af det givne kommissorium burde tages op til behandling i udvalget.

Et mindretal i udvalget ønskede, at udvalget ved henvendelse til Justitsministeriet foranledigede kommissoriet udvidet,

og disse medlemmer, der repræsenterede Ligestillingsrådet, Danske Kvinders Nationalråd, Dansk Kvindesamfund, De danske Husmoderforeninger og Joan-Søstrene, rettede i februar 1984 selv henvendelse til justitsministeren med anmodning om, at udvalgets arbejdsområde og sammensætning, som organisationerne fandt for snæver, måtte blive overvejet på ny. De nævnte organisationer m.v. foreslog blandt andet, at udvalget skulle tage spørgsmålet om forsæt og bevisvurdering i voldtægts-sager op til vurdering, og man ønskede at se på mulighederne for at påvirke grundholdningerne bagved voldtægt, hvilket efter kvindeorganisationernes opfattelse på længere sigt er det vigtigste.

Justitsministeren indhentede en udtalelse fra udvalget og besvarede derefter henvendelsen den 6. marts 1985. I justitsministerens svar anførtes blandt andet:

"Baggrunden for, at jeg nedsatte udvalget var - og er fortsat - et ønske om, at der sker en samlet gennemgang og vurdering af spørgsmålene om behandlingen af voldtægtssager og om voldtægtsofres stilling i retssystemet med henblik på en styrkelse af ofrenes stilling. I tilknytning hertil skal udvalget undersøge mulighederne for at styrke den forurettedes stilling i andre grove voldssager.

Jeg har forstået henvendelsen fra organisationerne således, at man ønsker, at udvalget skal drøfte spørgsmålet om uagtsom voldtægt og herunder bl.a. domstolernes praksis med hensyn til forsæts- og bevisvurdering i voldtægtssager.

Udvalgets opgave er jo efter kommissoriet bl.a. at overveje spørgsmålet om behandlingen af voldtægtssager med henblik på en styrkelse af den forurettedes stilling. Det vil efter min opfattelse formentlig kunne være nærliggende for udvalget at drøfte mulighederne for erstatning m.v., i tilfælde, hvor der sker frifindelse for voldtægt efter § 216, men hvor der må antages at foreligge uagtsomhed hos gerningsmanden med hensyn til offerets samtykke til samlejet. Jeg har da også forstået, at udvalget allerede har været inde på drøftelser af dette spørgsmål.

Som det fremgår heraf, er spørgsmålet om erstatning m.v. for uagtsom voldtægt allerede omfattet af udvalgets kommissorium. Efter min opfattelse vil det i den forbindelse kunne vise sig naturligt også at komme ind på spørgsmål vedrørende holdninger til voldtægt og bevismidlerne i voldtægtssager. Hvis udvalgets samlede

overvejelser af de ovennævnte spørgsmål viser, at der er et praktisk behov for nykriminalisering på området, vil jeg til sin tid overveje, om der er anledning til at forelægge spørgsmålet om straf for uagtsom voldtægt for Straffelovrådet."

Udvalget har herefter anset sit kommissorium for at være det oprindeligt fastsatte med de præciseringer, som følger af justitsministerens skrivelse af 6. marts 1985.

1.2. Udvalgets sa-ensætning.

Udvalget havde ved afgivelsen af betænkningen følgende sammensætning:

Viceretspræsident Marie-Louise Andreasen, formand for udvalget.

Kriminalassistent Leo Andersen (Dansk Kriminalpolitiforening),

Vicekontorchef Karen Arpe (Dansk Kvindesamfund),

Fuldmægtig Peter Carpentier (Justitsministeriet),

Politiadvokat Roar Christopher sen (Københavns politi, Politidirektøren),

Helle Degn, M.F., (Ligestillingsrådet),

Kate Eskildsen (De danske Husmoderforeninger),

Politimester Niels Holm (Foreningen af Politimestre i Danmark),

Advokat Bjørn Høberg-Petersen (Advokatrådet),

Lektor, cand.psych. Berl Kutchinsky,

Politiassistent Bjarne Larsen (Dansk Politiforbund),

Advokat Jytte Lindgård (Danske kvinders Nationalråd),

Politifuldmægtig Poul B. Løhde (Politifuldmægtigforeningen),

Statsadvokat Erik Merlung (Rigsadvokaten),

Landsdommer Inger Nørgaard (Den danske Dommerforening),

Gitte Spies (Joan-Søstrene),

Vicepolitimester Birgitte Stampe (Rigspolitichefen).

Berl Kutchinsky var ikke oprindelig medlem af udvalget, men er beskikket som medlem den 6. marts 1985.

Helle Degn har ved den overvejende del af møderne været repræsenteret ved fuldmægtig Kirsten Precht, Ligestillingsrådet.

I øvrigt har der siden udvalgets nedsættelse været en række udskiftninger af medlemmer:

Politiassistent Anker Bjarne Mejdahl Jeppesen (Dansk Politiforbund) var medlem frem til den 5. juli 1983, hvor han blev afløst af politiassistent Bjarne Larsen.

Politimester Jørgen Langkilde (Foreningen af Politimestre i Danmark) var medlem til den 20. marts 1984, hvor han blev afløst af politimester Niels Holm.

Fuldmægtig Ida Heide-Jørgensen (Justitsministeriet) var medlem til den 20. marts 1984, hvor hun blev afløst af fuldmægtig Bent Carlsen, som den 19. marts 1986 blev afløst af fuldmægtig Peter Carpentier.

Politifuldmægtig John Petersen (Politifuldmægtigforeningen) var medlem til den 9. juli 1985, hvor han afløstes af politifuldmægtig Poul B. Løhde.

Lone Karpatschof (Joan-Søstrene) var medlem til den 9. juli 1985, hvor hun afløstes af Gitte Spies.

Advokat Jytte Thorbek (Dansk Kvindesamfund) var medlem til den 10. december 1985, hvor hun afløstes af vicekontorchef Karen Arpe.

Udvalgets sekretariatsfunktioner er varetaget af fuldmægtig i Justitsministeriet Henrik Waaben og fra den 7. marts 1986 tillige af dommerfuldmægtig Poul K. Egan. Tekstbehandlingen er varetaget af o.ass. Bente Saxkjær, Justitsministeriet.

1.3. udvalgets virksomhed.

Udvalget har afholdt 32 møder.

Til flere af møderne har udvalget indkaldt særligt sagkyndige, der har bistået udvalget med at belyse forskellige af de spørgsmål, som udvalget har behandlet. Følgende har på denne baggrund deltaget i ét af udvalgets møder:

Læge Aggi Kjær som ud fra sine erfaringer som privatpraktiserende læge i København har redegjort for sine erfaringer med hensyn til vold(tægt) mod kvinder.

Cand.psych. Bente Henriques har på grundlag af sine erfaringer som privatpraktiserende psykolog i København redegjort for de psykiske reaktioner, man finder hos vold(tægt)sofre.

Amtslæge Bent Rasmussen, Frederiksborg amt, som har orienteret om embedslægens rolle i efterforskningen af en sædelighedssag.

Cand.psych. Else Christensen, som ud fra sine erfaringer blandt andet fra Grevinde Danner-Stifteisen i København har orienteret om behandlingen af navnlig volds- ofres psykiske problemer.

Stud.mag. art. Annalise Kongstad, forfatter til flere kvindepolitiske bøger, har orienteret udvalget om de holdninger til voldtægt, som efter hendes opfattelse hersker i samfundet.

Cand.psych. Jette Bramsen, Rigshospitalet, samt lektor, cand.med. Karin Helweg-Larsen, Retsmedicinsk Institut, har redegjort for et forsøg med undersøgelse af voldtægtsofre på Rigshospitalet, jfr. nærmere under kap.

8.

Læge Lisbeth Bang, Oslo Helseråd, som har orienteret om den norske handlingsplan vedrørende medicinske tilbud til voldtægts ofre i Oslo, jfr. nærmere under kap. 8.

Herudover har udvalgets formand og sekretærer afholdt møde med advokaterne Hans Erik Steffensen og Jørgen Merrild Bie fra Landsforeningen Hjælp Voldsofre.

Med henblik på belysning af en række af de spørgsmål, som udvalget har behandlet, har udvalgets sekretariat foretaget en undersøgelse af en række sager fra København, Roskilde og Holstebro politikredse, hvori der er anmeldt overtrædelse af straffelovens §§ 216 og 217 samt 224, jfr. § 216 eller § 217, samt forsøg på og medvirken hertil. Undersøgelsen har for Roskilde og Holstebro omfattet perioden 1. januar 1982 - 30. juni 1983 og for København perioden 1. januar - 30. juni 1983 og har omfattet samtlige indgivne anmeldelser.

Der er i forskellige sammenhænge i betænkningen henvist til resultaterne fra denne undersøgelse, og undersøgelsen og dens resultater er nærmere beskrevet i bilag 1 til betænkningen.

1.4. Sammenfatning af betænkningen.

Som resultat af udvalgets arbejde afgives denne betænkning, hvis kapitler 2, 3, 4, 5, 6 og 8 beskæftiger sig med voldtægtssager, kapitel 9 med voldssager og kapitlerne 7 og 10 både med voldtægts- og voldssager.

Kapitel 2 indeholder udvalgets generelle betragtninger om voldtægts(lignende)sagers særlige karakter, herunder om holdninger til voldtægt og om den i forhold til andre straffesager specielle situation, at det afgørende for domfældelse i en voldtægtssag kan være, om den tiltalte i gerningsøjeblikket er klar over, at den anden part ikke deltager frivilligt. Udvalget går ud fra, at fortsat samfundsdebat om holdninger til voldtægt og om myter vedrørende seksuelle relationer kan medvirke til på længere sigt at formindske antallet af vold-

tægtsofre.

Kapitel 3 angår spørgsmål, der rejser sig specielt i sædelighedssager, om politiets afhøring af den forurettede. Udvalget finder det ønskeligt, at kvindelige forurettede i sager om grovere sædelighedsforbrydelser får tilbudt at blive afhørt af kvindeligt politipersonale, og anbefaler derfor dels, at dette sker i det omfang, det er praktisk muligt, dels at der tages hensyn hertil ved politiets fremtidige personalepolitik, også ved fordelingen af det kvindelige politipersonale politikredsene imellem. Udvalget anbefaler endvidere, at undervisningen i psykologi, særligt med henblik på afhøring m.v. af personer i krise, prioriteres højt ved uddannelsen af politipersonalet. Udvalget finder ikke grundlag for kritik af det lærebogsmateriale, der nu bruges i Politiskolens undervisning i efterforskning af sædelighedssager.

Reglerne i retsplejelovens kapitel 66 a om beskikkelse af bistandsadvokat for forurettede bliver behandlet i kapitel 4. Et mindretal i udvalget foreslår, at der i retsplejeloven indføres en regel, hvorefter der altid, uanset om den forurettede ønsker det eller ej, skal beskikkes en bistandsadvokat i de sager, som omfattes af retsplejelovens § 741 a, stk. 1. Udvalgets flertal finder ikke, at man mod den forurettedes ønske skal påtvinge denne advokatbistand, men foreslår, at man ved en obligatorisk gentagelse af tilbuddet om advokat-beskikkelse yderligere bør sikre, at forurettede kender sin ubetingede ret hertil.

Udvalget har overvejet, om der er behov for at udnytte den hjemmel, der er i retsplejelovens § 741 b, stk. 3, til at give regler om tilkaldelse af advokater, men har ikke fundet et sådant behov.

Et mindretal foreslår, at der i retsplejeloven indføres en udtrykkelig bestemmelse om bistandsadvokatens opgaver og ret til at være til stede under hele domsforhandlingen, samt at denne får ret til fuld aktindsigt fra sagens start samt adgang til at deltage i afhøringen af tiltalte og vidner. Fler-

tallet kan ikke gå ind for en sådan regel. Der er derimod enighed i udvalget om, at bistandsadvokaten ikke bør kunne procedere om tiltaltes skyld og strafudmålingen.

Præsidenterne for Østre og Vestre Landsret har i maj 1985 på udvalgets opfordring henstillet til byretterne (og landsretternes afdelinger), at bistandsadvokaterne inddrages i spørgsmålet om tidspunktet for berømmelse af domsforhandlinger, jfr. bilag 2 til betænkningen.

Udvalget stiller endelig forslag om, at de sædelighedsforbrydelser, der omtales i straffelovens § 210, § 222, stk. 2, 2. led og § 223, stk. 1, eller §§ 224 og 225, jfr. §§ 222, stk. 2, 2. led og 223, stk.1, indføres i den sagsgruppe, hvor forurettede har krav på beskikkelse af bistandsadvokat. I forbindelse hermed foreslås i retsplejelovens § 741 a indført en bestemmelse om, at retten efter begæring fra den forurettede eller politiet kan beskikke en bistandsadvokat i sager om overtrædelse af en række andre bestemmelser i straffelovens kapitel 24 om kønsfrihedsforbrydelser.

Kapitel 5 handler om voldtægts(lignende)sager i relation til bestemmelserne i retsplejelovens §§ 29 og 31 om dørlukning og referatforbud/navneforbud, § 1017 b om forbud mod offentlig gengivelse af forurettedes identitet m.v., § 848 om afhøring af vidner uden tiltaltes tilstedeværelse samt § 185, stk. 2, om forbud mod bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd.

Udvalget foreslår, at der gives forurettede krav på dørlukning i den samme gruppe sager, hvor forurettede efter udvalgets forslag skal have krav på beskikkelse af bistandsadvokat.

Et mindretal foreslår, at retsplejelovens § 848 ændres således, at forurettede får krav på, at tiltalte skal forlade retsalen under hendes forklaring, såfremt hun ønsker det. Et andet mindretal er betænkelig ved den praksis, der allerede eksisterer på dette område.

Udvalget har ikke fundet grundlag for i øvrigt at foreslå ændringer af reglerne om forurettedes stilling i retten.

De materielle og processuelle regler for erstatning og godtgørelse til forurettede i voldtægts- og voldtægts(lignende)sager behandles i kapitel 6.

Udvalget har specielt drøftet spørgsmålene om godtgørelse for tort, og om de gældende regler for behandling af erstatningskrav i forbindelse med straffesagen er hensigtsmæssige. Udvalget stiller ikke forslag til ændringer på dette område.

¹ kapitel 7 har udvalget gennemgået reglerne for advarsel ("tilhold") efter straffelovens § 265 til blandt andre gerningsmænd i volds- og voldtægtssager.

Udvalget anbefaler, at politiet ikke er for restriktiv med at give tilhold, når det begæres af personer, der har været udsat for voldtægt eller grov vold.

Udvalget foreslår, at der i en cirkulæreskrivelse til politiet samt i Politiskolens lærebogsmateriale gives en samlet omtale af reglerne omkring sådanne tilhold.

Udvalget henstiller desuden, at Straffelovrådet får forelagt spørgsmålet om straffelovens § 265 bør ændres, således at der kan straffes for forulempelser, uanset om der forinden af politiet er givet advarsel til den pågældende.

I kapitel 8 omtales voldtægtsofres behov for lægelig og psykologisk bistand m.v. Udvalget foreslår med forbillede i en ordning, der for nogle år siden er gennemført i Oslo, at der også i Danmark etableres en særlig modtagelse og behandling af disse ofre, navnlig således at rutinerne ved undersøgelse og afhøring af offeret tilpasses hendes særlige situation, samt at der generelt gives tilbud om psykologbehandling.

Kapitel 9 handler om forurettedes stilling i (grovere) volds-

sager. Her gennemgås de spørgsmål, som for voldtægtsfrenes vedkommende er behandlet i kapitlerne 4, 5, 6 og 8.

Udvalget foreslår, at der i en række voldssager m.v. (straffelovens §§ 119, 237 jfr. § 21, 244-246, 249-250, 260-262 og 288) bliver mulighed for, at retten kan beskikke en advokat til på det offentliges regning at bistå den forurettede.

Udvalget finder derimod ikke grundlag for at foreslå ændringer i reglerne for forurettedes stilling i retten i voldssager.

Endvidere er udvalget enig i den gældende retstilstand, hvorefter der kan gives og efter et konkret skøn bliver givet forurettede i voldssager godtgørelse for tort. Man finder, at der for at sikre forurettede den bedste mulighed for at gennemføre et erstatnings- og/eller godtgørelseskrav administrativt bør indføres den regel, at forurettede i de ovennævnte voldssager m.v. skal have underretning samtidig med, at sagen indleveres til retten, og opfordring til at dokumentere sine krav.

Når der er indhentet erfaringer om en eventuel ordning vedrørende modtagelse og behandling af voldtægts ofre som skitseret i kapitel 8, bør det efter udvalgets opfattelse overvejes, om tilsvarende skal gennemføres for voldsofre. Endelig udtaler udvalget sig for, at det ved forsøg undersøges, om f.eks. voldsofres stilling kan forbedres ved at gennemføre for begge parter frivillige konfrontationsmøder mellem offer og gerningsmand.

De lovforslag, udvalget fremsætter, findes med bemærkninger i kapitel 10.

Udvalget foreslår i forskellige sammenhænge i kapitlerne 3, 4 og 7, at personer, der anmelder at have været udsat for voldtægt m.v., får udleveret en vejledning bl.a. om deres rettigheder i forskellige relationer, og man har udarbejdet et forslag, der er medtaget som bilag 3 til betænkningen, og

som indholdsmæssigt forudsætter, at udvalgsflertallets forslag gennemføres. Vejledningen skulle udleveres af politiet, men kunne desuden med fordel være tilgængelig i krisecentre og på biblioteker. Sammen med vejledning bør en folder fra retsmedicinsk institut om lægelig og psykologisk bistand til voldtægts ofre, der ligeledes er bilag til denne betænkning, udleveres.

Som bilag til betænkningen er desuden medtaget resultaterne af den undersøgelse, som er foretaget af anmeldte sager i København, Roskilde og Holstebro. Endvidere er medtaget det i kapitel 3 omtalte cirkulære fra landsretspræsidenterne.

København i april 1987.

Leo Andersen

Marie-Louise Andreasen

(formand)

Karen Arpe

Peter Carpentier

Roar Christophersen

Helle Degn

Kate Eskildsen

Niels Holm

Bjørn Høberg-Petersen

Berl Kutchinsky

Bjarne Larsen

Jytte Lindgård

Poul B. Løhde

Erik Merlung

Inger Nørgaard

Gitte Spies

Birgitte Stampe

sekretærer

Henrik Waaben og

Poul K. Egan

KAPITEL 2. Særlige forhold omkring voldtægts- og voldtægtslignende sager.

Antallet af anmeldelser for voldtægt m.v. (straffelovens §§ 216 og 217) var i 1985 ifølge politiets årsberetning 542 mod de fire foregående år henholdsvis 424, 527, 396 og 442. Derimod har antallet af sigtelser ikke været markant højere i 1985 end tidligere.

Ikke overraskende er der en betydelig koncentration omkring de store byer. Således er i 1985 over halvdelen, nemlig 291 af de 542 anmeldelser, sket i 8 politikredse, hvor der er anmeldt over 15 forhold i hver. For 1984 viser tallene tilsvarende, at cirka halvdelen, nemlig 210 af de 424 anmeldelser, er sket i 6 politikredse og med mere end 13 i hver. Ved udvalgets overvejelser kan det være væsentligt at gøre sig denne fordeling klar.

Det er formentlig utvivlsomt, at befolkningen i forskellige kredse og til forskellige tider har forskellige holdninger til spørgsmålet om anmeldelse af forbrydelser (og navnlig voldtægtssager). Stigningen i antallet af anmeldelser kan derfor være udtryk for en øget anmeldelsesfrekvens og behøver ikke at være udtryk for stigning i antallet af voldtægter.

I de senere år har der været rejst en betydelig og til tider meget heftig debat omkring voldtægtsforbrydelser og de særlige problemer, disse sager giver anledning til. Det har drejet sig om konkrete sager, hvor der ud fra pressens omtale har været rejst kritik af politiets, anklagemyndighedens og domstolenes afgørelse af selve det strafferetlige spørgsmål. Tildels med udgangspunkt i sådanne sager har debatten desuden fokuseret på offerets situation. Den argumentation, der - ikke mindst fra kvindebevægelsens side - har været fremført, har utvivlsomt sideløbende med den almindelige samfundsudvikling på det seksuelle område haft indflydelse på holdningerne til voldtægt i store dele af befolkningen bl.a. så-

ledes, at de synspunkter, der specielt var præget af tidligere tiders seksuelle normer og kønsroller, er trængt i baggrunden. Hos lovgivere, politi, anklagemyndighed, advokater, domstole samt andre myndigheder, der beskæftiger sig med sådanne sager, har denne påvirkning naturligvis også fundet sted.

Mens man tidligere især var opmærksom på mistænkte/sigtedes rettigheder for at sikre, at ingen uberettiget blev inddraget i sager om så alvorlige forbrydelser, forsøger man nu tillige at tilgodese hensynet til den, der har været offer for forbrydelsen. Det har vist sig, at man uden at antaste retssikkerheden for den mistænkte, både ved politiets og ved rettens behandling af sagen, kan fritage anmelderen for en del ubehageligheder i form af afhøringer om meget private forhold, konfrontationer med gerningsmanden, offentlighed omkring sagens detaljer m.v.

Situationen for voldtægtsofferet kan være noget forskellig i de forskellige typer af sager. Offeret for en "overfaldsvoldtægt" begået af en helt ukendt person vil typisk have problemer af en anden karakter end den, der har været udsat for en såkaldt "kontaktvoldtægt" begået efter forudgående frivilligt samvær eller "parvoldtægt" begået af ægtefælle eller samlever.

Karakteristisk for kønsfrihedsforbrydelser er, at der meget sjældent er andre vidner end offeret for forbrydelsen og ofte ikke andre beviser end offerets forklaring, og at der til yderligere belastning for offeret undertiden kan postuleres uvedkommende motiver for en anmeldelse. Ofrene vil ofte være så forvirrede og skrækslagne af situationen ved forbrydelsen, at deres adfærd ud fra en **efterfølgende** vurdering kan virke uforståelig for personer uden lægelig eller psykologisk indsigt. Af denne grund risikerer man, at anmeldernes forklaring også i den offentlige omtale af sagerne bliver mødt med skepsis. Den sympati, der normalt vises ofre for forbrydelser, vil derfor ikke altid vise sig i disse sager.

For bedømmelsen af voldtægtsforbrydelsen er der desuden det særlige, at det objektivt set er samme handling, samlejet,

der normalt er en fælles og behagelig oplevelse, som uden for normalforløbet er en forbrydelse, samt at den enighed, der er hos parterne i normalforløbet, ofte er udtalt. Dette får betydning for straffesagen, fordi det for at dømmes for voldtægt også skal være bevist, at gerningsmanden (tiltalte) har været klar over, at forurettede ikke ønskede samlejet.

Voldtægtsforbrydelser m.v. er - formentlig på grund af forbrydernes grovhed samt det seksuelle islæt - meget omtalt i aviserne, og artiklerne bliver sandsynligvis meget læst. Spørgsmålene om offentlighed omkring offerets identitet og private forhold er derfor klart af praktisk betydning.

Den forurettede i voldtægtssager kommer efter almindelig erfaring og det, der af visse specialister er oplyst for udvalget, ofte ud i en alvorlig psykisk krise, der ikke er ganske kortvarig, og hvor professionel støtte og behandling kan være påkrævet.

Ofre for voldtægt m.v. henvender sig i vidt omfang til krisecentre og benytter andre alternative støtteforanstaltninger. Dette tyder på, at der er et bistandsbehov, som det etablerede system ikke har kunnet tilfredsstille.

Det må antages, at et antal voldtægtsforbrydelser og lignende bliver begået, uden at der sker anmeldelse til politiet. Det kan ikke udelukkes, at en begrundelse for ikke at anmelde en voldtægtsforbrydelse er frygten for behandlingen hos politi og domstole, ikke mindst fordi der i sagerne skal afgives forklaring om forhold, der føles så intime, at det kan være meget ubehageligt at tale om dem.

Nogle af disse karakteristika er måske baggrunden for, at en sag, hvor anmelderen selv føler at være udsat for forbrydelsen, kan blive henlagt af anklagemyndigheden eller slutte med en frifindelse i retten. De sager, hvor særlige problemer opstår, er dem, hvor parterne subjektivt opfatter situationen forskelligt, således at det afgørende for en domfældelse er

beviset for, at sigtede har været klar over, at anmelderen ikke ville have samleje med ham. Det har været fremført i debatten, at problemerne kunne løses ved at kriminalisere også tilfælde, hvor gerningsmanden **burde** have indset, at offerets modstand var alvorligt ment, eller at accepten af forholdet alene skyldtes offerets frygt el.lign. Imod en sådan kriminalisering er det bl.a. anført, at den medfører risiko for, at tilfælde, der burde bedømmes som forsætlige, ville blive klassificeret som uagtsomme og dermed strafferetligt mildere bedømt. Der kendes i dag ingen tal for tilfælde af sådan "uagtsom voldtægt", men den (beskedne) undersøgelse, udvalget har foretaget (jfr. bilag 1) tyder på, at bevisproblemerne i langt det overvejende antal sager vedrører det faktiske hændelsesforløb, f.eks. at anmelderen påstår, at der er anvendt vold eller trusler over for hende, medens dette bestrides af sigtede. Der foreligger derimod ikke i noget nævneværdigt antal sager den situation, at anmelderen og den sigtede er helt enige om det faktiske hændelsesforløb, men har forskellige opfattelser af, om samlejet var frivilligt for anmelderen. Udvalgsmedlemmer fra politiet og anklagemyndigheden har erfaringer, der svarer til undersøgelsen. Udvalgets repræsentant fra Joan-Søstrene har oplyst, at en del af de kvinder, der henvender sig i rådgivningen som voldtægts ofre, ikke direkte ved ord eller handling har givet udtryk for, at de ikke ønskede samlejet. Joan-Søstrene har under den gældende straffelov ment at måtte fraråde dem politianmeldelse. Resultaterne fra undersøgelsen af de anmeldte sager er derfor ikke nødvendigvis fuldstændigt repræsentative på dette punkt.

Udvalget går ud fra, at en domfældelse for "uagtsom voldtægt" navnlig ville kunne komme på tale i sager, hvor den eneste afgørende divergens i parternes forklaring er, om kvinden gik frivilligt med til samlejet. Man går endvidere ud fra, at der også for en sådan domfældelse måtte kunne føres bevis for objektive momenter, der burde have gjort manden klar over, at kvinden ikke ønskede samlejet. En bestemmelse om uagtsom voldtægt ville derfor ikke i nævneværdigt omfang bidrage til at løse væsentlige bevismæssige eller processuelle problemer i voldtægtssagerne. Udvalget har herefter ikke fundet grundlag

for yderligere overvejelser vedrørende dette spørgsmål.

Efter udvalgets opfattelse kan de særlige problemer, som opstår i voldtægts- og voldtægtslignende sager begrunde, at de almindelige retsplejeprincipper, navnlig om offentlighed og bistand for forurettede, i et vist omfang fraviges. Udvalget har derfor (i kapitel 4 og 5) overvejet på forskellige punkter at foreslå særstilling for disse sager, ud over hvad der allerede er gennemført.

Det er sikkert ikke realistisk at tro, at voldtægt og lignende nogen sinde helt vil kunne udryddes, men målsætningen bør være på længere sigt at få nedbragt antallet af ofre for disse forbrydelser. Medvirkende hertil kunne være en ændring af holdningerne til seksuelle forhold. Udvalget forudsætter, at samfundsdebatten herom vil fortsætte, og at befolkningens holdninger påvirkes ad denne vej, ligesom eventuelle myter (forstået som udbredte, urigtige opfattelser) omkring emnet kan blive aflivet. Lovgivningen og retspraksis har sandsynligvis ved at anerkende voldtægtsofferets behov for særlig beskyttelse og bistand medvirket til, at flere forurettede trods modforestillinger foretager anmeldelse i disse alvorlige sager, og til en større forståelse for offerets særlige situation. Yderligere initiativer også på dette område kan formentlig foruden konkret at lette situationen for voldtægts ofre, i et vist omfang være med til at styrke denne udvikling omkring holdningen til voldtægts ofre.

KAPITEL 3. Politiets afhøring af den forurettede i voldtægtssager m. v.

3.1. Indledning.

Afhøringen af den forurettede indgår i den række af efterforskningsskridt, som politiet i den konkrete sag skønner nødvendige for at opfylde de formål, der er fastsat i retsplejelovens § 743, og som indebærer, at politiet i sin efterforskning skal søge at klarlægge såvel de **omstændigheder**, der taler for at pålægge strafansvar, som de forhold der taler imod. Netop i sager om voldtægt vil afhøringen af den forurettede være et afgørende led i efterforskningen, idet der i almindelighed ikke er andre til at forklare om det passerede end gerningsmanden og den forurettede.

Det nærmere indhold af afhøringen af den forurettede er ikke reguleret i retsplejeloven, bortset fra bestemmelsen i § 185, stk. 2, om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd, jfr. herom under kapitel 5. Generelt gælder det imidlertid, at afhøringen i voldtægtssager i praksis må være meget indgående, da der er tale om en alvorlig forbrydelse. Endvidere vil det af såvel bevismæssige som efterforskningsmæssige grunde i almindelighed være nødvendigt at afhøre forurettede i detaljer om det passerede, herunder om intime forhold af seksuel karakter. Den forurettede i en voldtægtssag vil derfor ofte føle afhøringerne såvel hos politiet som i eventuelle senere retsmøder som en større belastning, end tilfældet vil være for den forurettede i andre sager, herunder f.eks. almindelige voldssager.

Det har i den forbindelse været nævnt, at kvinder, som har været udsat for voldtægt, netop på grund af afhøringen om seksuelle spørgsmål ofte vil føle det yderligere belastende at skulle afgive forklaring over for en mand. Udvalget har derfor drøftet, om der skal gives den forurettede i disse sager et retskrav på at kunne blive afhørt af en kvindelig kri-

minalassistent.

Endvidere har udvalget indhentet oplysninger om uddannelsen af det politipersonale, som foretager de udenretlige afhøringer af den forurettede, herunder gennemgået afsnittet om sædelighedsforbrydelser i Politiskolens lærebog om efterforskning.

I øvrigt har udvalget i kapitel 4 foretaget en gennemgang af retsplejelovens kapitel 66 a om advokatbistand til den forurettede. Disse regler sikrer den forurettede i en voldtægts-sag ret til at kræve en advokat beskikket for sig som bistand under sagen, og da den forurettede kan kræve advokatens tilstedeværelse under afhøringerne hos politiet, må reglerne anses for at være af væsentlig betydning for mulighederne for at lette afhøringssituationen for den forurettede.

3.2. Gældende regler.

3.2.1. Afhøring ved kvindelig kriminalassistent.

Retsplejeloven indeholder ingen bestemmelser, der sikrer en person, som anmelder at have været udsat for en sædelighedsforbrydelse, krav på at blive afhørt af en person af samme køn. Det er heller ikke i instrukser for politiet foreskrevet, at der skal gives tilbud herom. Dog er det i Politiskolens lærebog i efterforskning anført, at afhøringen af den forurettede i en sædelighedssag kan foretages af kriminalpolitipersonale af begge køn, men således at det bør tilstræbes, at den ene af de to politifolk, som bør være til stede, er en kvinde.

Det kan diskuteres, om der under en eller anden form bør fastsættes bestemmelser herom. I praksis er problemet, om kvinder i disse sager skal kunne kræve sig afhørt af en kvindelig kriminalassistent.

3.2.2. Politiets uddannelse i behandling af sædeligheds-sager.

Afhøringen af den forurettede i de grovere sædelighedssager er forbundet med særlige problemer. Den forurettede befinder sig - i hvert fald i den indledende afhøring umiddelbart efter anmeldelsen - ofte i en alvorlig psykisk krisetilstand. Hertil kommer, at den pågældende af hensyn til efterforskningen må underkastes en grundig afhøring, som af de fleste vil opleves som ubehagelig allerede på grund af de spørgsmål, som nødvendigvis må berøres.

Dette stiller særlige krav til den afhørende polititjenestemands forståelse for og indlevelse i forurettedes situation og dermed til uddannelsen af den pågældende.

3.2.2.1. uddannelsens opbygning.

Politiets grunduddannelse er 3-årig, og består af fire moduler. Af disse er to (PG I og PG III) teoretiske kurser af hver 8 måneders varighed, mens de øvrige to moduler (PG II og PG IV) består i praktisk tjeneste på en politistation. I det typiske uddannelsesforløb udnævnes man efter gennemført grunduddannelse til politibetjent og gør tjeneste i ordenspolitiet. Efter 3 års tjeneste i ordenspolitiet kan man søge over i kriminalpolitiet.

Udover grunduddannelsen gennemføres på Politiskolen en række efteruddannelseskurser, herunder et særligt kursus for kriminalassistenter, K-kursus. Dette K-kursus er af seks ugers varighed og er beregnet for kriminalassistenter med mindst to års tjeneste i kriminalpolitiet.

Behandlingen af sædelighedsforbrydelser indgår i fagene efterforskning og strafferet. Endvidere undervises i psykologi, hvilket bl.a. tager sigte på behandlingen af voldtægts-sager.

Efterforskning.

Efterforskning specielt af sædelighedsforbrydelser indgår ikke som en obligatorisk del af undervisningen på PG 1, men emnet kan blive berørt. På PG III er afsat 2-4 timer til behandling af emnet: Første mand på gerningsstedet i alvorlige røveri- og sædelighedssager. Endvidere vejledes om den instruktion, som skal gives til forurettede straks ved anmeldelsen (adgangen til beskikkelse af bistandsadvokat).

Der er på K-kursus afsat 40 timer til undervisning i politikundskab og efterforskning. Heraf anvendes ca. 7 timer til praktisk efterforskning og disponering i sædelighedssager, hvorunder der bl.a. lægges vægt på advokatbistand for forurettede (retsplejelovens kapitel 66 a), forbuddet mod bevisførelse omkring forurettedes tidligere seksuelle adfærd (retsplejelovens § 185), forbuddet mod offentlig videregivelse af forurettedes identitet (retsplejelovens § 1017 b), forurettedes situation, erstatning til forurettede og den politimæssige og den lægelige besigtigelse af forurettede.

Strafferet.

Sædelighedsforbrydelser indgår ikke i undervisningen på PG I. På PG III er afsat 90 timer til undervisning i strafferet, hvoraf normalt 4-6 timer anvendes til gennemgang af sædelighedsforbrydelserne.

På K-kursus er afsat 36 timer til undervisning i strafferet. Heraf anvendes normalt ca. 3 timer specielt på sædelighedsforbrydelser.

Psykologi.

Undervisning i psykologi indgår såvel på PG I som PG III, og der er på begge kurser afsat 2 uger til faget. Undervisningen varetages af fagpsykologer. Der anvendes for de to kurser tilsammen ca. 50 timer på behandling af voldtægts- og voldsramte personer samt mennesker i krise. Endvidere anvendes i alt ca. 20 timer på emnet kommunikation, hvor instruktørerne gennem situationsspil gennemgår politiets forhold til kriserammede personer.

Der undervises ikke i psykologi på K-kursus, men det er under overvejelse på politiskolen at etablere et selvstændigt, frivilligt kursus (tilvalgskursus) i psykologi bl.a. for personale, der i sin tid ikke blev undervist i psykologi.

3.2.2.2. Politiskolens lærebog.

Lærebogens udgave fra 1969 indeholdt et afsnit med overskriften "Falsk eller tvivlsom anmeldelse", som bl.a. indeholdt følgende:

"Man må ved modtagelsen af en anmeldelse om voldtægt i særlig grad være på vagt over for falsk anmeldelse, der forekommer ret jævnligt. Grundene kan være forskellige, men hyppigst skal den falske anmeldelse om voldtægt dække over et frivilligt samleje, der har fået eller frygtes at få følger i form af graviditet eller kønssygdomme. Særlig i tilfælde hvor kvinden sigter en bestemt person, må man behandle sagen med yderste forsigtighed for at hindre, at en uskyldig sigtes og eventuelt dømmes.

Mange tvivlsomme anmeldelser om voldtægt er ikke bevidst urigtige, idet de drejer sig om forhold, hvor den sigtede nok har måttet overvinde en vis modstand fra anmelderindens side, men omsider har formået hende til at gå frivilligt med til samlejet. Senere har kvinden fortrudt sin handling og anmelder forholdet som voldtægt under påberåbelse af at have ydet en vis modstand. For at voldtægt skal foreligge, må det forlanges, at kvinden har gjort alt, hvad der under de foreliggende omstændigheder stod i hendes magt for at forhindre samlejet."

Dette afsnit blev revideret i 1979. Afsnittet, hvis overskrift opretholdtes, indeholdt nu bl.a. følgende:

"Man må ved alle kriminelle forhold altid være på vagt over for falsk anmeldelse for at hindre, at en uskyldig sigtes. Ved voldtægt må man være opmærksom på de motiver, en kvinde kan have til at indgive urigtig anmeldelse. Navnlig kan hun af frygt for pårørendes reaktioner søge at camouflere et helt eller delvis frivilligt samleje som voldtægt. Man må være særlig på vagt, når anmeldelsen fremkommer på et sent tidspunkt, når der ikke kan findes spor efter forbrydelsen, og når ingen har hørt hende råbe om hjælp på et sted og under forhold, hvor hendes skrig eller råb kunne have været hørt.

Mange tvivlsomme anmeldelser om voldtægt er ikke bevidst urigtige, idet de drejer sig om forhold, hvor den sigtede nok har måttet overvinde en vis modstand fra anmelderindens side, men

omsider har formålet hende til at gå frivilligt med til samlejet eller i hvert fald har fået den opfattelse, at hun gik frivilligt med. For at voldtægt skal foreligge, skal samleje være gennemført mod kvindens vilje, og gerningsmanden skal have været klar over dette. Når den sigtede erkender samleje, men benægter forsæt til voldtægt, kan detaljerede oplysninger om kvindens modstand være afgørende for sagens udfald. Det kan være nødvendigt at gøre hende opmærksom herpå, for at hun kan forstå baggrunden for en ubehagelig afhøring. En forklaring om, at hun på grund af trusler ikke turde gøre modstand, eller at hun på et vist tidspunkt opgav yderligere modstand som unyttigt, udelukker dog ikke voldtægt eller eventuel overtrædelse af straffelovens § 217."

Imidlertid er afsnittet om sædelighedsforbrydelser nu blevet gennemgribende revideret i 1983 i forbindelse med de straffelovsændringer, som gennemførtes ved lov nr. 256 af 27. maj 1981, og som bl.a. medførte ændringer i straffelovens kapitel om sædelighedsforbrydelser. De førnævnte formuleringer om falske anmeldelser findes ikke længere i lærebogen. Om urigtig anmeldelse m.v. anføres nu følgende i afsnittet om sædelighedsforbrydelser:

"Opstår der under afhøringen af forurettede formodning eller direkte mistanke om ubevidst eller bevidst urigtig anmeldelse, f.eks. på grund af oplysninger afgivet af forurettede, gennemføres afhøringen, hvorefter disse nøje må gennemgås og afhøreren sørge for, at spørgsmål og svar er korrekt opfattet og gengivet fra såvel forurettedes som afhøreren side.

Er grundlaget for formodning/mistanke herefter stadig til stede, må forurettede foreholdes tvivlsspørgsmål, og hendes forklaring gengives præcist.

Der kan eventuelt indsættes en ny **afhører**, idet erfaringen viser, at forurettede til tider nødigt vil ændre sin afgivne forklaring overfor den samme politimand, som hun har afgivet en eventuel ukorrekt forklaring til. Om denne fremgangsmåde er hensigtsmæssig, må søges vurderet i den konkrete situation.

Afhøreren må i særdeleshed i en sådan situation være opmærksom på, at forurettedes tilstand efter voldtægt kan medføre reaktioner og adfærd, som afviger væsentligt fra hendes normale reaktion og adfærd, og derfor uberettiget kan give anledning til sådan formodning/mistanke om urigtig anmeldelse.

En ubekræftet mistanke om urigtig eller falsk anmeldelse er ikke tilstrækkeligt grundlag for at undlade at iværksætte efterforskning endsige for afvisning af sagen, men den bør straks forelægges efter forskningslederen."

Om de psykiske faktorer ved afhøringen anføres følgende:

"Forurettede vil almindeligvis befinde sig i en følelsesmæssig stærkt belastet situation. Udadtil kan hun virke ophidset, eventuelt opfarende eller nedtrykt og fjern eller måske tilsyneladende upåvirket, rolig eller endog udvise en galgenhumoristisk adfærd.

Udover forannævnte følelsesmæssige situation er forurettede ofte træt og søvnløs, plaget af smerter og eventuelt påvirket af spiritus og andet. Uanset forurettedes tilstand og adfærd, må afhøreren gøre sig klart, at voldtægtssituationen efterlader psykiske følger, som kan være af længere varighed, og som eventuelt kræver en efterfølgende psykiatrisk behandling. Sådanne følger vil muligt kunne påvirkes i negativ retning, såfremt afhøringen ikke gennemføres med fornødent hensyn til forurettedes tilstand.

Med denne baggrund bør det tilstræbes, at afhøringen, som uundgåeligt vil genskabe voldtægtssituationen med fornyede følelsesmæssige belastninger til følge, kan ske så skånsomt og under så trygge forhold, som omstændighederne giver mulighed for."

Også i andre forbindelser understreges det i afsnittet om afhøring af den forurettede i voldtægtssager, at der skal tages et særligt hensyn til, at den pågældende må formodes at befinde sig i en krisetilstand.

3.3. Udvalgets overvejelser og baggrunden herfor.

3.3.1. Afhøring ved kvindelig kriminalassistent.

Fire medlemmer af Fremskridtspartiet fremsatte den 18. januar 1983 følgende forslag til folketingsbeslutning om hjælp til voldtægts ofre, beslutningsforslag B 48:

"Folketinget opfordrer regeringen til snarest muligt at sikre kvinder, der anmelder, at de har været udsat for voldtægt eller voldtægtsforsøg, adgang til, såfremt de ytrer ønske herom, at blive afhørt af en kvindelig betjent."

Det fremgår af bemærkningerne til forslaget, at formålet med dette var at lette situationen for kvinder, som, efter at have anmeldt en voldtægt, skal afhøres nærmere herom af politiet. Forslaget byggede således på en forudsætning om, at det

i almindelighed er lettere for kvinder at forklare om en voldtægt til en kvinde, end til en mand.

Forslaget blev overvejende positivt modtaget ved 1. behandlingen i Folketinget den 10. marts 1983. Justitsministeren gjorde dog opmærksom på, at det på grund af personaleforholdene inden for politiet ikke altid ville være muligt at efterkomme en kvindes ønske om at blive afhørt af en kvindelig betjent, men at politiet i praksis i videst muligt omfang søger at efterkomme sådanne ønsker fra kvindelige voldtægts ofre.

Forslaget, der efter 1. behandlingen henvistes til retsudvalget, blev ikke færdigbehandlet og bortfaldt derfor ved folketingsårets udløb. Det er ikke siden genfremsat.

Der er i udvalget enighed om, at det ville være ønskeligt, om alle kvinder, der anmelder at være udsat for en grovere sædelighedsforbrydelse, kunne tilbydes afhøring af en kvindelig kriminalassistent. Udvalget lægger derved til grund, at det i almindelighed er lettere for en kvinde at tale med andre kvinder om seksuelle spørgsmål, og at nogle kvinder ved en voldtægt får en generel angst for mænd. Udvalget antager derfor, at det ville indebære en lettelse for nogle kvinder, at afhøringen blev foretaget af en kvindelig betjent.

Udvalgsmedlemmerne har dog forskellige erfaringer for, om det i praksis er et problem for de forurettede kvinder at blive afhørt af mandligt politipersonale.

Der er overfor udvalget oplyst, at der pr. 31. december 1986 var 355 kvinder ansat i politiet, hvoraf 133 var under uddannelse. Af de uddannede gjorde 26 kvinder tjeneste i kriminalpolitiet som kriminalassistenter, men ikke alle disse var i afdelinger, der behandler voldtægtssager. I grovere sædelighedssager foretages alle egentlige afhøringer af den forurettede af personale fra kriminalpolitiet. På grund af vagtordninger, afspadsering, ferier, sygdom, etc. ville en ret til at kræve sig afhørt af en kvindelig kriminalassistent forud-

sætte, at der i den enkelte politikreds ansættes flere kvindelige kriminalassistenter. På grund af sagernes hastende karakter vil det sikkert ikke være tilstrækkeligt at etablere et udryknings/rejsehold af kvindelige kriminalassistenter til disse afhøringsopgaver.

Man finder derfor på nuværende tidspunkt ikke at kunne gå videre end til at anbefale, at politiet, i det omfang det er praktisk muligt, søger at efterkomme ønsker om afhøring ved kvindeligt politipersonale og oplyser forurettede om en eventuel mulighed for afhøring ved kvindelig kriminalassistent. Udvalget finder endvidere, at det for politiets fremtidige personalepolitik, herunder fordelingen af det kvindelige politipersonale politikredsene imellem, bør være et af målene at kunne tilbyde de forurettede i disse sager at blive afhørt af en kvinde.

Når udvalget ikke foreslår en regel, hvorefter den forurettede kan kræve sig afhørt af en kvindelig kriminalassistent, er det, fordi den på nuværende tidspunkt i praksis må anses for uadministrerbar på grund af politiets personaleforhold.

3.3.2. Politiets uddannelse i behandling af sædeligheds-

Afsnittet om sædelighedsforbrydelser i Politiskolens lærebog i efterforskning har tidligere givet anledning til kritik, og det er blandt andet på denne baggrund, at afsnittet blev ændret som nævnt under 3.2.2.2. Det blev således hævdet, at politiet generelt udviser en betydelig og uberettiget skepsis over for kvinder, som anmelder voldtægt, og det er blevet gjort gældende, at denne skepsis bl.a. kan føres tilbage til lærebogen.

Denne kritik er f.eks. kommet til udtryk i bogen "Voldtægt - på vej mod en helhedsforståelse" fra 1981, af Gitte Carstensen, Annalise Kongstad, Sidsel Larsen og Nell Rasmussen, side 74-77. Det anføres her, at lærebogen alt for indgående behandler spørgsmålet om falske anmeldelser i voldtægtssager

og derved giver udtryk for, at disse skulle forekomme i stort tal, hvad de efter forfatterernes opfattelse ikke gør.

Det falder uden for rammerne af udvalgets arbejde at foretage en mere generel og tilbunds gående undersøgelse og vurdering af politiets uddannelse i efterforskning i disse sager.

Udvalget anser det imidlertid for at være af væsentlig betydning, at der i voldtægtssager straks fra anmeldelsen tages hensyn til den særlige situation, som den forurettede i disse sager befinder sig i, og at den, der afhører, tager sit udgangspunkt i, at anmeldelsen er sand.

Udvalget anser det for vigtigt, at det politipersonale, som forestår afhøringen, er uddannet til at foretage denne på en sådan måde, at formålet med afhøringen nås, samtidig med at der tages det fornødne hensyn til forurettede, som ofte vil befinde sig i en krisesituation. Herved vil man i øvrigt i almindelighed opnå et i efterforskningsmæssig henseende bedre resultat af afhøringen, idet man f.eks. vil kunne undgå, at forurettede bryder sammen eller fortrænger oplevelsen eller detaljer af denne. Fra bogen "Investigating Rape, A New Approach for Police" af kriminalinspektør Ian Blair er udvalget bekendt med, at engelsk politi er opmærksom på behovet for at tage særligt hensyn til forurettede bl.a. derved, at man umiddelbart efter forbrydelsen kun foretager den absolut nødvendige afhøring. Ifølge bogen har man i England gode erfaringer hermed, og udvalget antager, at tilsvarende ville kunne være tilfældet i Danmark.

Udvalget anser undervisningen i psykologi for at være et væsentlig led i uddannelsen af politiets personale, ikke mindst for de politifolk som foretager de egentlige afhøringer af forurettede. Udvalget kan derfor generelt anbefale, at undervisningen i psykologi, særligt med henblik på afhøring m.v. af personer i krise, prioriteres højt. Udvalget støtter derfor overvejelserne omkring etablering af et kursus i psykologi. Sådanne kurser kunne efter udvalgets opfattelse med fordel indeholde elementer af undervisning i krisebehandling med

tværfaglig deltagelse af politifolk, jurister, læger, sygeplejersker, krisecenter-medarbejdere m.fl, jfr. nedenfor i kapitel 8.3. om personale til modtageafdeling for ofre for seksuelle overgreb.

Udover det her nævnte finder udvalget ikke at have grundlag for at fremkomme med konkrete forslag til ændringer i den nuværende uddannelsesstruktur.

Hvad angår Politiskolens lærebog i efterforskning konstaterer udvalget, af de afsnit, som tidligere - og efter udvalgets opfattelse med rette - har givet anledning til kritik, er blevet skrevet om i forbindelse med den seneste generelle revision af afsnittet om efterforskning i sædelighedssager. Udvalget finder, at der ikke i dag er grundlag for at opretholde den tidligere kritik af lærebogen. Nogle udvalgsmedlemmer har dog påpeget steder eller detaljer i lærebogsmaterialet, der efter deres mening kan opfattes som udtryk for holdninger, der på forskellige måder kan være til skade for voldtægtsofferet. Rigspolitichefens repræsentant i udvalget har heroverfor gjort opmærksom på, at lærebogen kun er et supplement til den mundtlige undervisning, men har i øvrigt tilkendegivet, at de nævnte udvalgsmedlemmers synspunkter vil indgå i overvejelserne ved den førstkommende revision af lærebogskapitlet.

Endelig finder udvalget, at lærebogen på rimelig måde understreger betydningen af, at der ved afhøringen af den forurettede i disse sager tages et særligt hensyn til, at den pågældende ofte befinder sig i en følelsesmæssigt stærkt belastet situation.

KAPITEL 4. Advokatbistand til den forurettede
i voldtægtssager m.v.

4.1. Reglerne og deres tilblivelse.

Bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 66 a om advokatbistand til den forurettede i sager om overtrædelse af straffelovens § 216 m.v. er indsat ved lov nr. 253 af 16. juni 1980 (lovforslag nr. L 45 af 27 november 1979). Baggrunden for reglerne er tidligere lovforslag fremsat af Det konservative Folkeparti i folketingssamlingerne 1977-78 (lovforslag nr. L 232 af 9. maj 1978) og 1978-79 (lovforslag nr. L 70 af 2. november 1978). Disse lovforslag blev i sin tid velvilligt modtaget ved 1. behandlingen i Folketinget, og på den baggrund udarbejdede Justitsministeriet forslaget til de mngældende bestemmelser. Om lovforslag L 45 og dets tilblivelse henvises i øvrigt til Folketingstidende 1979-80, tillæg A, spalte 463 f.

4.1.1. Området for retsplejelovens kapitel 66 a.

Beskikkelse af bistandsadvokat sker i henhold til § 741 a, stk. 1, i sager om overtrædelse af straffelovens §§ 216, 217 og 218, stk. 2, (voldtægt, samleje ved anden ulovlig tvang end vold eller trussel herom og samleje uden for ægteskab med en person, som på grund af sin tilstand er ude af stand til at modsætte sig handlingen), samt i sager om overtrædelse af straffelovens §§ 224 eller 225, jfr. §§ 216, 217 og 218, stk. 2, (anden kønslig omgængelse end samleje og kønslig omgængelse med en person af samme køn i relation til de nævnte bestemmelser). Også sager om forsøg på og medvirken til de nævnte voldtægtsforhold er omfattet af ordningen.

Beskikkelse af bistandsadvokat forudsætter en begæring fra den forurettede eller politiet, jfr. § 741 a. Beskikkelse af bistandsadvokat er, i modsætning til det oprindelige lovforslag L 45, obligatorisk i den forstand, at der skal beskikkes en advokat, når den forurettede begærer det.

Forurettede kan i stedet selv vælge at antage en advokat som bistand, men i så fald honoreres advokaten af forurettede, ikke af det offentlige i medfør af § 741 e. Forurettede har også mulighed for at få gratis juridisk vejledning fra de lokalt etablerede advokatvagter. Disse advokater kan i modsætning til bistandsadvokat efter retsplejeloven konsulteres forud for anmeldelse til politiet.

Der er i bemærkningerne til lovforslaget nærmere redegjort for baggrunden for afgrænsningen af området for retsplejelovens kapitel 66 a til voldtægtssager og voldtægtslignende forhold. (Folketingstidende 1979-80, tillæg A, spalte 464):

"Denne udformning af forslaget må ses på baggrund af de særlige forhold, der gør sig gældende under gennemførelsen af sager om voldtægt. Det er karakteristisk for disse sager, at den sigtedes handling ikke er strafbar, hvis kvinden har været indforstået med den, eller den sigtede har ment, at kvinden var indforstået. Bevisførelsen og herunder afhøringen af kvinden må derfor nødvendigvis - bortset fra helt oplagte tilfælde - gå ind på spørgsmålet om, hvorvidt kvinden har været villig til at indlade sig med den sigtede eller i det mindste kan have givet ham dette indtryk. Da der normalt ikke er vidner til handlingsforløbet, vil en sådan afhøring både hos politiet og i retten kunne virke meget belastende for det sagesløse offer, omend den ikke kan undgås, hvis sagen skal kunne gennemføres mod sigtedes benægtelse."

Justitsministeriet fandt ikke, at tilsvarende forhold gør sig gældende på samme måde i andre straffesager, herunder voldssager, idet man mente, at adgangen til advokatbistand i henhold til retsplejelovens § 995 a her dækker behovet. Efter bestemmelsen i § 995 a kan retten beskikke en advokat for den forurettede i en straffesag, når det skønnes nødvendigt af hensyn til opgørelse af erstatningskrav, og når den forurettede opfylder de økonomiske betingelser for at opnå fri proces.

De centrale i begrundelsen er således, at netop i voldtægts-sager og voldtægtslignende sager er de helt nødvendige afhøringer såvel hos politiet som i retten særlig belastende for den forurettede, hvilket søges afhjulpet gennem beskikkelse

af en advokat, som kan være til stede og bistå den forurettede under afhøringerne, jfr. nærmere herom nedenfor. Man henviste imidlertid også til, at en udvidelse af ordningen til også at omfatte voldssager ville kunne medføre væsentligt større udgifter og administrative vanskeligheder på grund af det store sagsantal. Man begrænsede derfor foreløbig ordningen til sager om voldtægt, men tilkendegav dog, at det på grundlag af de erfaringer, som indvindes fra voldtægtssagerne, eventuelt senere kunne tages op til overvejelse at udvide ordningen til også at omfatte voldssager.

4.1.2. Politiets vejledningspligt.

Inden den forurettede afhøres, skal politiet vejlede vedkommende om adgangen til at begære en advokat beskikket, jfr. § 741 b, stk. 1. Såfremt den forurettede fremsætter begæring om beskikkelse af bistandsadvokat, men er villig til at udtale sig, kan politiafhøringen foregå uden advokatens tilstedeværelse, jfr. § 741 b, stk. 2. Hvis den forurettede ikke ønsker at udtale sig uden advokatens tilstedeværelse, kan politiet tilkalde en advokat til at fungere som bistandsadvokat inden rettens beskikkelse. § 741 b, stk. 3, indeholder en bemyndigelse for Justitsministeriet til at fastsætte nærmere regler for denne tilkaldeordnings gennemførelse, men sådanne regler er ikke blevet fastsat.

4.1.3. Bistandsadvokatens opgaver.

Bistandsadvokatens opgaver er ikke direkte fastlagt i loven, men er omtalt i bemærkningerne. Det afgørende ved en beskikkelse i medfør af § 741 a er, at den beskikkede advokat har til opgave ikke blot - som den advokat der er beskikket i medfør af § 995 a - at bistå den forurettede med opgørelsen af et eventuelt erstatningskrav, men tillige at yde den forurettede en bistand af mere almen karakter under efterforskningen og under en eventuel senere behandling i retten. I de almindelige bemærkninger til lovforslaget hed det (Folketingstidende 1979-80, tillæg A, spalte 465-466):

".... vil den beskikkede advokats opgaver både være af juridisk og mere almen karakter. Udover støtte til den forurettede under afhøringen hos politiet og i retten og bistand ved opgørelsen af eventuelle erstatningskrav vil der kunne være tale om rådgivning om særlige **hjælpemuligheder**, om personlig støtte og vejledning, om at orientere den forurettede om sagens forløb og forberede den pågældende på, hvorledes sagen behandles i retten under domsforhandlingen.

Det bør i den forbindelse betones, at den mere almene bistand, som ikke knytter sig direkte til afhøringen hos politiet eller i retten, ofte vil kunne være af meget væsentlig betydning for den forurettede."

Det fremgår af bemærkningerne, at denne almene bistand f.eks. kan bestå i at drage omsorg for, at den forurettede efter behov henvises til hjælp af psykologisk, lægelig eller social karakter.

De opgaver, bistandsadvokaten udfører nu, hvor institutionen har virket i nogle år, er efter udvalgsmedlemmernes erfaringer :

1. At yde den forurettede bistand under afhøringerne hos politiet og i retten. Som eksempler herpå kan nævnes, at advokaten må protestere, hvis der stilles irrelevante spørgsmål til klienten, eller hvis der i strid med retsplejelovens § 185, stk. 2, forsøges bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd. Endvidere påhviler det advokaten at være opmærksom på mulighederne for navneforbud, referatforbud, dørlukning samt afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse (retsplejelovens § 848, stk. 1) og efter drøftelse med klienten at fremsætte eventuelle begæringer herom.
2. At bistå ved opgørelse af den forurettedes erstatningskrav og eventuelt søge erstatning betalt af det offentlige via erstatningsnævnet.
3. At rådgive klienten med hensyn til at få givet gerningsmanden advarsel i henhold til straffelovens § 265 ("polititilhold").

4. At yde den forurettede bistand af mere almen karakter, herunder
 - a. rådgive efter behov om de forskellige hjælpemuligheder, f.eks. behandling hos læge eller psykolog, hjælp i henhold til bistandslovgivningen gennem socialforvaltningen, hjælp til ny bolig, m.v.
 - b. holde den forurettede løbende orienteret om sagens forløb.
 - c. forberede den forurettede på afhøringen i retten.
 - d. hjælpe, hvis forurettedes interesser krænkes, f.eks. ved overtrædelse af retsplejelovens § 1017 b om forbud mod offentligt at røbe den forurettedes identitet.

4.1.4. Bistandsadvokatens beføjelser.

Retsplejelovens § 741 c indeholder en række regler om de beføjelser, som bistandsadvokaten har under sagen. Det drejer sig om adgang til at overvære afhøringerne af den forurettede såvel hos politiet som i retten, ret til at stille yderligere spørgsmål til den forurettede under disse afhøringer, adgang til at gøre sig bekendt med forurettedes forklaring til politirapport samt, når tiltale er rejst, adgang til at gøre sig bekendt med alt sagens yderligere materiale. Endvidere bestemmer § 741 c, stk. 1, at bistandsadvokaten underrettes om tidspunktet for afhøringer og retsmøder.

Advokatens processuelle stilling i retten.

Det fremgår af bemærkningerne til § 741 c, at bestemmelsen ikke indeholder en nærmere regulering af bistandsadvokatens processuelle stilling i retten. Det fremhæves derfor i bemærkningerne, at det i vidt omfang vil være overladt til domstolene at fastlægge advokatens beføjelser i forbindelse med den

almindelige retsledelse.

Det understreges dog i bemærkningerne, at bistandsadvokaten under afhøringerne ikke bør kunne rådgive den forurettede om den umiddelbare besvarelse af de spørgsmål, som stilles.

Endvidere fastslås det, at advokaten ikke bør kunne virke som en yderligere anklager i sagen. Af bemærkningerne fremgår:

"Advokaten bør derfor ikke have adgang til at procedere med hensyn til skyldsspørgsmålet og strafudmålingen. Derimod vil det være rimeligt, at advokaten får adgang til at procedere med hensyn til en række andre spørgsmål. Det gælder eksempelvis, såfremt der opstår spørgsmål om at behandle sagen for lukkede døre, om afhøring af den forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse eller lignende. Er der spørgsmål om erstatning til den forurettede, bør den beskikkede advokat naturligvis også have adgang til at procedere spørgsmålet om erstatningens opgørelse."

Blandt de spørgsmål, som det herefter er overladt til domstolene at fastlægge praksis for, er navnlig hvorvidt og i bekræftende fald på hvilken måde, bistandsadvokaten kan stille spørgsmål til andre end den forurettede, det vil sige til tiltalte og eventuelle andre vidner.

Advokatens adgang til aktindsigt.

Hvad angår advokatens adgang til aktindsigt er denne, som nævnt ovenfor, i tiden frem til tiltalerejsning begrænset til at omfatte den forurettedes forklaringer til politirapport. Begrundelsen for først at give fuld aktindsigt, når der er rejst tiltale, er ifølge bemærkningerne til lovforslaget, at man anså det for at være "af afgørende betydning, at den forurettedes udtalelser i videst muligt omfang alene bygger på den pågældendes egen umiddelbare oplevelse og ikke i løbet af sagen bliver præget af, og eventuelt tillempet, en forudgående konfrontation med den sigtedes forklaring og politiets øvrige materiale". Der henvises i den forbindelse til, at på tidspunktet for tiltalerejsning vil den forurettedes forklaring ligge forholdsvis fast. I øvrigt er det i § 741 c, stk. 3, fastsat, at

bistandsadvokaten ikke uden politiets samtykke må gøre den forurettede eller andre bekendt med det yderligere materiale, som advokaten selv er blevet gjort bekendt med ved tiltalerejsningen.

4.2. Fre-ed ret.

4.2.1. Worge.

Den norske straffeprocesslov indeholder bestemmelser om advokatbistand for den forurettede i voldtægtssager, som i store træk svarer til den gældende danske ordning. Reglerne er, med enkelte senere ændringer, trådt i kraft den 1. august 1981.

De norske regler om forurettedes adgang til advokatbistand omfatter stort set de samme bestemmelser, som er omfattet af den danske ordning, d.v.s. voldtægt og voldtægtslignende forhold. Derudover omfatter de norske regler visse sager, som ikke er omfattet af den danske ordning: Sager om "utuktig omgang med noen ved ... særlig underfundig atferd eller misbrug af et avhengighetsforhold", d.v.s. tildels svarende til sager efter den danske straffelovs §§ 220 og 221, evt. jfr. §§ 224-225 samt sager om "utuktig omgang" med en anden ved udnyttelse af dennes sindssygdom, "forstandssvakhet" eller sygelige forstyrrelse af sjælsevnen, d.v.s. tildels svarende til den danske straffelovs § 218, stk. 1, evt. jfr. §§ 224-225. Senere er ordningen udvidet til også at omfatte "utuktig omgang" med børn, d.v.s. svarende til §§ 222-223, evt. jfr. §§ 224-225 i den danske straffelov.

Der er altså en række sager, hvor den norske straffeprocesslov giver den forurettede krav på advokatbistand, men hvor den forurettede i en tilsvarende sag i Danmark ikke har et sådant krav.

Også i Norge er der tale om et tilbud til den forurettede om advokatbistand, ikke en obligatorisk ordning i den forstand at der skal beskikkes en advokat, uanset om forurettede ønsker det eller ej. Er forurettede mindreårig, skal der imidlertid

beskikkes en advokat for den pågældende, medmindre både forurettede og værger giver afkald derpå.

Den norske ordning omfatter også den forurettedes rådføring med advokat før forholdet anmeldes til politiet under forudsætning af, at forholdet senere anmeldes. Beslutter forurettede sig for ikke at anmelde forholdet, må spørgsmålet om dækning af advokatomkostninger løses efter de almindelige regler om retshjælp. Herom henvises til kapitel 9.3.1. om mulighederne i Norge for retshjælp i sager om kvindemishandling.

Bistandsadvokatens opgaver og beføjelser er i vidt omfang sammenfaldende med, hvad der gælder i Danmark.

Advokaten skal varetage den forurettedes interesser under efterforskningen og under sagens behandling i retten. Endvidere er det i den norske straffeprocesslov udtrykkeligt fastslået, at advokaten skal yde den forurettede en sådan anden hjælp og støtte som er "naturlig og rimelig" i forbindelse med sagen. Denne del af bistandsadvokatens opgaver er i forbindelse med ikraftsættelsen af straffeprocessloven beskrevet som hjælp til den forurettede gennem samtaler med den pågældende og dennes nærmeste, orientering om **gennemførelsen** af sagen og henvisning til anden sagkyndig hjælp, f.eks. psykolog. Endvidere anføres det, at advokaten også bør orientere om relevante offentlige støttetilbud, f.eks. den statslige erstatningsordning for volds ofre.

Under den retlige behandling kan advokaten stille spørgsmål til forurettede, men ikke til tiltalte og andre vidner. Advokaten har adgang til under sagen at udtale sig om procesuelle spørgsmål, f.eks. angående dørlukning og tiltaltes tilstedeværelse under forurettedes forklaring, samt om eventuelle erstatningskrav. Den norske straffeprocesslov fastslår endvidere, at advokaten har ret til at protestere mod spørgsmål, som ikke kommer sagen ved eller er stillet på utilbørlig måde. Under afhøringen i retten må forurettede ikke uden rettens samtykke rådføre sig med advokaten i forbindelse med besvarelse af spørgsmål. I øvrigt er det, som efter den danske rets-

plejelov, klart forudsat, at bistandsadvokaten ikke skal fungere som en ekstra anklager, og advokaten har derfor ikke ret til at holde et afsluttende indlæg i forbindelse med proceduren.

Endelig skal det nævnes, at efter straffeprocessloven kan retten, når bevisførelsen er afsluttet, bestemme, at bistandsadvokaten skal fratræde. En tilsvarende regel findes ikke i den danske retsplejelov.

4.2.2. Sverige.

Nugældende svensk lovgivning indeholder ikke regler om ret til vederlagsfri advokatbistand for den forurettede i voldtægtssager m.v., svarende til retsplejelovens kapitel 66 a.

Efter den svenske retshjælpslov kan den forurettede i en straffesag imidlertid opnå retshjælp ved en advokat, dersom den pågældende kræver erstatning. Efter loven er det en forudsætning, at der skønnes at være behov for hjælp, og at kravet er af en vis bonitet, men i praksis opnår den forurettede i sædelighedssager retshjælp, dersom det begæres. Den forurettede må imidlertid betale for retshjælpen efter sin økonomiske formåen.

Den svenske rättshjälpskommittén har i december 1986 afgivet en betænkning indeholdende forslag om, at den forurettede i alle sædelighedssager, bortset fra sager for hvilke der er hjemlet straf af bøde, skal have ret til vederlagsfri advokatbistand.

I øvrigt er det i den svenske rättegångsbalk udtrykkeligt fastslået, at den forurettede i en straffesag har ret til at have en person med som bisidder under sagen (som "**støtteperson**"), dersom den forurettede skal afgive forklaring, og hvis vedkommende må antages at have behov for personlig støtte under den retlige behandling. En sådan bisidder får ikke betaling for sit arbejde med sagen og er ikke beskikket af retten.

4.3. udvalgets overvejelser.

Udvalget har behandlet følgende spørgsmål vedrørende bestemmelserne om advokatbistand til den forurettede i henhold til retsplejelovens kapitel 66 a:

1. Beskikkelse af advokat, uanset om forurettede ønsker det (afsnit 4.3.1.) .
2. Tilkaldeordningen i § 741 b, stk. 2 (afsnit 4.3.2.).
3. En nærmere fastlæggelse i retsplejeloven af bistandsadvokatens opgaver (afsnit 4.3.3.).
4. Bistandsadvokatens beføjelser (afsnit 4.3.4.).
5. Underretning til bistandsadvokaten om sagens gang, herunder særligt tidspunktet for afhøringer og retsmøder (afsnit 4.3.5.) .
6. En udvidelse af ordningen til også at omfatte andre overtrædelser af straffeloven, end de der i dag er omfattet (afsnit 4.3.6.) .

4.3.1. Beskikkelse af advokat, uanset om forurettede ønsker det.

I Justitsministeriets oprindelige forslag til kapitel 66 a var beskikkelse af advokat for den forurettede fakultativ. Efter forslaget skulle det således være overladt til retten i den enkelte sag at skønne over behovet for advokatbistand og afslå begæringer, når der ikke fandtes noget reelt behov for bistand. Under Folketingets behandling af lovforslaget blev dette imidlertid som nævnt i kapitel 4.1.1. ændret til den nugældende obligatoriske ordning, hvorefter der i de pågældende sager altid skal beskikkes en advokat, når den forurettede begærer det.

Udvalget har overvejet, om man bør gå det skridt videre, at

foreskrive beskikkelse af advokat for forurettede uanset om forurettede ønsker det.

Udvalgets flertal finder ikke at kunne anbefale en sådan ændring af bestemmelserne.

Det er et gennemgående træk i dansk lovgivning, at hjælpeforanstaltninger, herunder advokatbistand, ikke påtvinges borgerne, medmindre de må antages at være ude af stand til selv at klare for sig, eller de stilles over for krav om meget indgribende foranstaltninger. Udgangspunktet for beskikkelse af bistandsadvokat til forurettede må efter flertallets opfattelse ud fra tilsvarende grundsynspunkter være, at forurettede kun efter begæring får beskikket en bistandsadvokat.

Flertallet henviser endvidere til, at mange kvinder, der har været udsat for voldtægt, som det f.eks. fremgår af den undersøgelse, udvalget har foretaget af en række sager (jfr. bilag 1), rent faktisk ikke ønsker at modtage det tilbud om vederlagsfri bistand ved en advokat, som retsplejelovens kapitel 66 a giver, og som politiet orienterer om, inden afhøringen begynder. Flertallet finder ikke, at offentlige eller andre hensyn kræver, at der i sådanne tilfælde alligevel beskikkes en advokat. Som nærliggende eksempler på, at advokatbistand kan være overflødig, kan nævnes sager, hvori der anmeldes forsøgshandlinger på det indledende stade, eller hvor anmeldelse først indgives efter længere tid og eventuelt på foranledning af andre. Endelig peger flertallet på, at bestemmelsen i retsplejelovens § 995 a giver retten mulighed for at beskikke en advokat for den forurettede, uanset om hun ønsker det, når det skønnes nødvendigt ved opgørelsen af erstatningskrav, dog forudsat at den pågældendes socialindkomst ligger under grænsen for at opnå fri proces. Flertallet henviser i denne forbindelse til, at beskikkelse i medfør af § 995 a kan ske på rettens initiativ - eller f.eks. politiets - og således ikke forudsætter en begæring fra den forurettede. Flertallet ville i øvrigt finde det påfaldende at have en regel, hvorefter man skulle kunne påtvinge enhver forurettet i en bestemt type sager - som ikke nødvendigvis er særligt

grove - advokat, mens en tiltalt kun kan påtvinges en forsvarer, hvis der er tale om en sag af en vis grovhed.

Derimod finder flertallet, at den gældende tilbudsordning vil kunne effektiviseres ved, at tilbuddet om advokatbistand dels kom til at fremgå af en foreslået vejledning til forurettede (jfr. ovenfor kapitel 1.4. i slutningen og bilag 3) og dels blev gentaget ved den anden afhøring af forurettede. Flertallet foreslår derfor retsplejelovens § 741 b, stk. 1, 2. pkt., formuleret i overensstemmelse hermed. Forslaget findes nedenfor i kapitel 10.

Udvalgets flertal ønsker i øvrigt at understrege, at en eventuel regel om, at der altid skal beskikkes en advokat for forurettede straks fra sagens start, i hvert fald måtte udformes på en sådan måde, at iværksættelsen af efterforskningen ikke sinkes. Hastende efterforskningsskridt, herunder også en indledende afhøring af forurettede, bør derfor, hvis forurettede er indforstået, kunne iværksættes, uanset om advokaten er kommet til stede eller ej. Det er i øvrigt en selvfølge, at forurettede også efter de gældende regler kan fremsætte sin begæring om beskikkelse af en bistandsadvokat på ethvert tidspunkt under sagens forløb.

Et mindretal i udvalget (Karen Arpe, Helle Degn, Kate Eskildsen, Jytte Lindgård og Gitte Spies) foreslår, at der altid ved sagens start skal beskikkes en advokat for den forurettede i de sager, som omfattes af retsplejelovens § 741 a, stk. 1, også selvom forurettede ikke har fremsat ønske herom eller eventuelt udtrykkeligt ikke ønsker at have bistandsadvokat.

Baggrunden for mindretallets forslag om, at der skal beskikkes en advokat, uanset om forurettede har fremsat ønske herom, er følgende:

Ofte har den forurettede ikke mulighed for at overskue konsekvenserne af at afslå et tilbud om advokat, fordi hun ikke ved, hvad tilbuddet indebærer, og fordi hun ikke kan forudse, hvad gennemførelsen af voldtægtssagen vil indebære for hende.

Hertil kommer, at kvinden ofte på anmeldelsestidspunktet kan være oprevet og slet ikke har forstået, hvad der bliver sagt, og at politiets vejledning om adgang til at få advokat naturligvis vil være af svingende kvalitet.

Da Folketinget i 1980 indførte kap. 66 a i retsplejeloven var den afgørende begrundelse, at afhøringen af den forurettede, på grund af sagernes særlige karakter, er en så stor belastning, at sådan støtte vil være af meget væsentlig betydning for den forurettede. Sagkyndige har siden været i stand til at bekræfte eksistensen af disse udtalte behov hos voldtægts-ofre, behov der, som udgangspunkt, er i alle voldtægtssager.

Det foreslås derfor, at der altid beskikkes advokat, idet advokaten naturligvis afstemmer sin indsats efter det konkrete behov.

Den gennemgang, som udvalget har foretaget af en række udvalgte voldtægtssager, synes at vise, at en del kvinder ikke har ønsket at modtage tilbuddet om beskikkelse af bistandsadvokat. Men den indeholder ikke oplysninger om kvindernes baggrund for ikke at modtage tilbuddet, ligesom de pågældende kvinder ikke på et senere tidspunkt - eventuelt ved sagens afslutning - er blevet bedt om at vurdere deres behov for en bistandsadvokat. Mindretallet finder derfor ikke, at denne gennemgang kan tages til indtægt for, at de forurettede ikke har haft et behov for bistandsadvokat.

Som udgangspunkt skal beskikkelsen ske straks ved sagens start, således at advokaten kan være til stede ved de første belastende afhøringer og i øvrigt med det samme påbegynde sin indsats med vejledning og formidling af hjælp og støtte til den forurettede. De spørgsmål, der må besvares forud for uopsættelige og nødvendige efterforskningskridt bør, hvis forurettede er indforstået - som det allerede finder sted under den nugældende ordning - kunne stilles til forurettede, også før advokaten er kommet til stede, jfr. flertallets bemærkninger ovenfor.

Mindretallet foreslår retsplejelovens §§ 741 a-c ændret i overensstemmelse hermed. Lovforslag herom er formuleret nedenfor i kapitel 10.2.

4.3.2. Tilkaldeordningen i retsplejelovens 5 741 b, stk. 2.

Tilkaldeordningen i § 741 b, stk. 2, er baseret på, at politiet på et hvilket som helst tidspunkt i døgnet kan tilkalde en af de beneficerede advokater i den pågældende retskreds til varetagelse af hvervet som advokat for forurettede. Der er derfor også til politiet udleveret en fortegnelse over retskredsens beneficerede advokater.

§ 741 b, stk. 3, indeholder hjemmel til, at Justitsministeriet, hvis der skulle vise sig behov for det, kan fastsætte nærmere regler om tilkaldeordningens gennemførelse. Sådanne nærmere regler er imidlertid ikke udsendt, og udvalget har derfor overvejet, om der er behov for, at dette sker.

Udvalget er ikke bekendt med, at den nugældende ordning skulle give anledning til problemer, f.eks. vanskeligheder for politiet med at få en advokat hurtigt til stede på ubekvemme tider af døgnet. Den vagtordning, der er etableret af de beneficerede advokater i København, indebærer, at to advokater altid er til rådighed bl.a. for tilkaldelse efter retsplejelovens § 741 b. Selvom tilsvarende faste ordninger ikke generelt er etableret, har der efter udvalgets opfattelse ikke på nuværende tidspunkt vist sig behov for udstedelse af nærmere regler om den praktiske gennemførelse af tilkaldeordningen.

Den gældende ordning, hvorefter det som udgangspunkt er en af de beneficerede advokater, der tilkaldes, anser udvalget for hensigtsmæssig. Udvalget finder derfor heller ikke, at der er behov for udarbejdelse af særlige lister over advokater, der kan tilkaldes i disse sager, udvalget kan imidlertid tiltræde, at også andre end beneficerede advokater efter forurettedes anmodning kan tilkaldes som bistandsadvokat,

hvilket sker i praksis og også synes at være forudsat i bemærkningerne til § 741 b, stk. 2.

4.3.3. flflta nærmere fastlæggelse i retsplejeloven af bistandsadvokatens opgaver.

Som det fremgår af afsnit 4.1.3., er de opgaver, som bistandsadvokaten forventes at hjælpe forurettede med at løse, ikke præciseret i retsplejeloven, men er omtalt i bemærkningerne til lovforslaget, dog uden at der her er gjort udtømmende op med spørgsmålet. Udvalget har drøftet, om bistandsadvokatens opgaver bør fremgå direkte af retsplejeloven med henblik på at tydeliggøre, hvilken bistand man forventer af advokaten.

Et mindretal i udvalget (Karen Arpe, Helle Degn, Kate Eskildsen, Jytte Lindgård og Gitte Spies) finder, at en lovgivning som skitseret vil indebære en betydningsfuld styrkelse af den forurettedes stilling.

Der er herved peget på, at en udtrykkelig opregning af bistandsadvokatens opgaver vil legitimere advokaten i forbindelse med henvendelser til f.eks. sociale myndigheder, læger, psykologer, m.v., for hvem henvendelse fra en advokat i en sådan situation måske forekommer usædvanlig.

Mindretallet foreslår det udtrykkeligt nævnt i retsplejelovens § 741 c, stk. 2, at bistandsadvokaten foruden at bistå forurettede under afhøringen hos politiet og i retten samt ved opførelse af et eventuelt erstatningskrav kan yde personlig støtte og vejledning samt bistand af mere almen karakter, herunder formidle kontakt til psykologisk, lægelig eller social bistand, jfr. lovforslag nedenfor i kapitel 10.2.

Udvalgets flertal finder derimod ikke, at regler som de skitserede naturligt hører hjemme i retsplejeloven eller skulle være nødvendige for at give advokaten legitimation over for offentlige myndigheder eller andre. Flertallet finder det i øvrigt vanskeligt at formulere afgrænsningen mellem den almene bistand, der mod særligt honorar skal ydes af bistands-

advokaten, og den, der skal ydes af andre efter de almindelige regler om støtteforanstaltninger, f.eks. bistandsloven. Efter sagens natur må grænsen være flydende, og der bør gives bistandsadvokaten en rimelig margin, inden for hvilken han konkret kan skønne, at det er afgørende for klienten at få bistanden straks og af advokaten.

4.3.4. Bistandsadvokatens beføjelser.

Udvalget har drøftet, om bistandsadvokatens stilling i sagen kan styrkes til gavn for den forurettede gennem en udbygning af de beføjelser, som retsplejelovens § 741 c giver advokaten. De forslag, som har været fremme i debatten om behandlingen af voldtægtssager, og som udvalget har drøftet, angår dels spørgsmålet om aktindsigt, og dels spørgsmålet om bistandsadvokatens beføjelser i retten i forbindelse med afhøringer og procedure. Spørgsmålet om den praktiske gennemførelse af bistandsadvokatens ret til at være til stede ved afhøring af den forurettede, såvel ved uden- som ved indenretlige afhøringer, er behandlet særskilt i afsnit 4.3.5.

4.3.4.1. Aktindsigt.

Det er overfor udvalget oplyst, at bistandsadvokaten ofte føler det utilfredsstillende af hensyn til sin rådgivning af klienten, at han først, når tiltale er rejst, opnår fuld aktindsigt, det vil sige aktindsigt også i andet materiale end politirapporten vedrørende klientens forklaring, jfr. § 741 c, stk. 2, Der er endvidere peget på, at i de situationer, hvor sagen henlægges uden tiltale, og hvor bistandsadvokaten derfor efter de gældende regler slet ikke får sådan aktindsigt, savner advokaten et tilfredsstillende grundlag for at rådgive ikke mindst i spørgsmålet om eventuelt at påklage beslutningen om henlæggelse.

Udvalget har derfor drøftet, om § 741 c, stk. 2, bør ændres, således at bistandsadvokaten får fuld aktindsigt fra sagens start, eller om der i det mindste bør sikres en sådan ret ved henlæggelsen af en sag.

Ret til fuld aktindsigt straks fra sagens start.

Som det fremgår af kapitel 4.1.4., var begrundelsen for først at give fuld aktindsigt, når der er rejst tiltale, ønsket om at forebygge bevisødelæggelse. Man ønskede at undgå, at forurettede i sin forklaring påvirkes af et kendskab til sagen, som ligger ud over, hvad hun selv har oplevet.

Udvalgets flertal finder ikke at kunne anbefale en ændring af § 741 c, således at der straks fra sagens start, det vil sige fra anmeldelsestidspunktet, skulle bestå en ret for bistandsadvokaten til at gøre sig bekendt med alt materiale i sagen. Disse medlemmer anser det på den ene side for tvivlsomt, om bevisforvanskning i noget større omfang med rette kan frygtes at forekomme, men finder på den anden side ikke at kunne udelukke, at der er en generel risiko herfor. Det er flertallets vurdering, at alene muligheden vil kunne have en ødelæggende indflydelse på sagen - set ud fra anklagemyndighedens og forurettedes synsvinkel - idet forsvareren i forskellige sammenhænge vil kunne påberåbe sig, at den forurettedes kendskab til tiltaltes forklaring gør værdien af forurettedes forklaring tvivlsom. Flertallet vil endvidere pege på, at det for sagens videre forløb er af helt afgørende betydning, at politiafhøringen af forurettede kan afsluttes, uden at hun kender sigtedes forklaring. Hertil kommer, at der kan være et diskretionshensyn at tage til andre vidner, der har afgivet forklaring til politiet. Flertallet stiller sig tvivlende overfor, om bistandsadvokaten ville være tjent med at få oplysninger, der ikke måtte videregives til klienten, og om bistandsadvokaten ved først at opnå fuld aktindsigt ved tiltalerejsningen skulle være afskåret fra at yde den fornødne bistand.

Et mindretal i udvalget (Karen Arpe, Helle Degn, Kate Eskildsen, Jytte Lindgård og Gitte Spies) finder, at det vil være af stor betydning for bistandsadvokaten med henblik på at kunne yde den forurettede den bedst mulige bistand at få fuld aktindsigt straks fra sagens start. En sådan udvidelse inde-

bærer derfor efter disse medlemmers opfattelse en betydningsfuld styrkelse af den forurettedes stilling. Mindretallet mener ikke, at udvidet aktindsigt vil medføre nogen nævneværdig risiko for bevisforvanskning, og henviser i den forbindelse til, at bestemmelsen kan udformes således, at bistandsadvokaten som hovedregel har tavshedspligt også over for klienten, ganske som det i dag er tilfældet, når der efter tiltalerejsning er givet fuld aktindsigt, jfr. § 741 c, stk. 3, 2. pkt. Forslag herom er formuleret nedenfor i kapitel 10.2.

Ret til fuld aktindsigt ved henlæggelse af en sag.

En ret for bistandsadvokaten til at kræve fuld aktindsigt, når politiet eller statsadvokaten har besluttet, at en sag skal henlægges - som uopklaret eller fordi en allerede rejst sigtelse ikke skønnes at kunne holde til domfældelse - skulle i hovedsagen tjene to formål. For det første ville bistandsadvokaten derigennem blive sat i stand til bedre at forklare klienten, hvorfor der ikke er rejst tiltale, hvilket ikke mindst i sager om voldtægt må antages at være af stor betydning for den forurettede. Dernæst ville bistandsadvokaten få et mere forsvarligt grundlag for at rådgive den forurettede i spørgsmålet om eventuelt at påklage afgørelsen om henlæggelse. Situationen er i dag den, at en klage over henlæggelse ofte må indgives "i blinde", fordi den forurettede og dennes advokat kun kender forurettedes forklaring, herunder eventuelt forehold af andre forklaringer, og derfor måske er uden kendskab til netop det materiale, som har begrundet beslutningen om henlæggelse.

Der er i udvalget enighed om, at bistandsadvokaten som udgangspunkt bør have en sådan ret til fuld aktindsigt ved henlæggelse af en sag, idet betænkelighederne her ikke er større, end hvor tiltale er rejst.

Udvalget har imidlertid ikke fundet anledning til at fremkomme med forslag til lovændringer på dette punkt, idet forvaltningsloven, lov nr. 571 af 19. december 1985, i § 18 indeholder en bestemmelse, som netop har til formål at regulere spørgs-

målet om aktindsigt i straffesager. Efter § 18 i forvaltningsloven, vil en part i en afsluttet straffesag kunne forlange at blive gjort bekendt med sagens dokumenter i det omfang, dette er rimeligt begrundet af hensyn til varetagelse af den pågældendes interesser, og hensynet til forebyggelse, opklaring og forfølgning af lovovertrædelser eller særlige hensyn til beskyttelse af sigtede, vidner eller andre ikke taler herimod. Det fremgår af bemærkningerne til § 18, at ønsket om aktindsigt bl.a. vil kunne være "rimeligt begrundet", hvor der er en begrundet formodning om, at den pågældende ved at opnå aktindsigt bliver sat i stand til at gøre et erstatningsansvar gældende over for den sigtede eller tiltalte, eller hvis den pågældende gennem aktindsigten vil kunne godtgøre, at der er begået fejl ved sagens behandling. Loven er trådt i kraft den 1. januar 1987.

Det er udvalgets opfattelse, at der herefter ikke nu synes at være behov for yderligere lovgivning om dette spørgsmål.

4.3.4.2. Bistandsadvokatens beføjelser i retten.

Beslutningsforslag B 41 af 12. januar 1983 fremsat af en række medlemmer af Socialistisk Folkeparti indeholdt som punkt 5 et forslag om, at bistandsadvokaten skulle have adgang til at deltage i vidneafhøringer og proceduren af skyldsspørgsmålet for at bidrage til klarlæggelse af hændelsesforløbet og for at tilbagevise eventuelle usaglige eller usandfærdige påstande om offeret og hendes adfærd.

Udvalget har drøftet dette forslag, som også i andre forbindelser har været fremsat. Udvalget har endvidere drøftet, om der i øvrigt er behov for en nærmere fastlæggelse i retsplejeloven af de beføjelser, som bistandsadvokaten har i henseende til at deltage i de indenretlige afhøringer og til at procedere.

Afhøring og procedure«

Som nævnt i afsnit 4.1.4. er det i bemærkningerne til § 741

c fastslået, at bistandsadvokaten ikke bør kunne virke som en yderligere anklager i sagen og derfor ikke bør have adgang til at procedere med hensyn til skyldsspørgsmålet og strafudmålingen.

Udvalget kan i det hele tiltræde disse synspunkter og kan derfor ikke støtte et forslag om, at bistandsadvokaten skulle kunne procedere om de nævnte spørgsmål. Udvalget peger i den forbindelse på, at den objektivitet, der kan kræves af anklagemyndigheden, efter sagens natur ikke i samme omfang kan forventes af bistandsadvokaten. Forslaget ville derfor efter udvalgets opfattelse indebære en forringelse af den retssikkerhed, som den tiltalte har krav på. Forringelsen ville ikke være retfærdiggjort af noget afgørende hensyn til forurettede.

Udvalgets flertal kan af samme grund heller ikke gå ind for, at bistandsadvokaten med henblik på en klarlæggelse af hændelsesforløbet direkte skal kunne deltage i afhøringerne af forurettede og andre vidner i sagen samt eventuelt tiltalte. Eventuelle særlige spørgsmål må - som det sker i dag - kunne formidles gennem anklageren i sagen.

Det er flertallets opfattelse, at udgangspunktet fortsat bør være, at bistandsadvokaten alene kan stille spørgsmål til klarlæggelse af et eventuelt erstatningskrav samt i relation til forskellige processuelle spørgsmål, f.eks. vedrørende referatforbud, dørlukning og retsplejelovens § 848, stk. 1. Endvidere skal bistandsadvokaten have lejlighed til at procedere om disse spørgsmål.

Et mindretal i udvalget (Karen Arpe, Helle Degn, Kate Eskildsen, Jytte Lindgård og Gitte Spies) finder, at bistandsadvokaten herudover bør have adgang til at deltage i afhøringen af såvel tiltalte som vidner med henblik på en klarlæggelse af hændelsesforløbet. Mindretallet henviser herved til, at dette i praksis kan være nødvendigt af hensyn til underbygningen af en eventuel erstatningspåstand. Endvidere henviser mindretallet til, at den forurettede har et naturligt krav på, at hændelsesforløbet i videst muligt omfang bliver klar-

lagt, og undertiden vil dette bedre kunne opnås, dersom også bistandsadvokaten kan deltage i afhøringerne.

Bør bistandsadvokatens beføjelser i retten nærmere beskrives i retsplejeloven?

Udvalget har overvejet, om det i retsplejeloven udtrykkeligt burde fastslås, at bistandsadvokaten i klientens berettigede interesse for det offentliges regning kan være til stede under hele domsforhandlingen og dér stille spørgsmål til andre vidner end forurettede samt har ret til at procedere i det omfang, det er angivet ovenfor, og som er forudsat ved de gældende bestemmelser .

Det er flertallet af udvalgsmedlemmernes opfattelse, at tvivls- spørgsmål på dette område bedst løses ved konkret afgørelse i retten og ikke egner sig til lovregulering. Udvalget har ikke indtryk af, at det i dag i noget nævneværdigt omfang giver anledning til problemer, hvis bistandsadvokaten ønsker at stille spørgsmål til forurettede og andre vidner, medmindre spørgsmålene direkte eller indirekte tager sigte på skyldvurderingen eller strafudmålingen. Udvalgsflertallet har heller ikke grundlag for at tro, at bistandsadvokater afskæres fra at procedere vedrørende erstatningsspørgsmål og de nævnte processuelle spørgsmål eller fra at være til stede i rimeligt omfang.

På den baggrund finder flertallet ikke anledning til at foreslå lovændringer på dette punkt.

Et mindretal i udvalget (Karen Arpe, Helle Degn, Kate Eskildsen, Jytte Lindgård og Gitte Spies) finder det på baggrund af erfaringerne fra sådanne sager ønskeligt, at bistandsadvokatens beføjelser i retten opregnes i retsplejeloven, herunder at der udtrykkeligt nævnes adgangen til at være til stede under hele domsforhandlingen, og hvis han eller hun benytter denne adgang da naturligvis at få honoreret tilstedeværelsen. Mindretallet foreslår i overensstemmelse hermed retsplejelovens § 741 c, stk. 3, formuleret som angivet nedenfor i kapitel 10.2.

4.3.5. underretning til bistandsadvokaten OM sagens gang, herunder særligt tidspunktet for afhøringer og retsmøder.

Reglerne om bistandsadvokatens overværelse af afhøringer hos politiet og i retten har nu fungeret i nogle år.

Såvidt udvalget ved, har der ikke i praksis været problemer med at gennemføre advokaternes tilstedeværelse ved politiafhøringer efter aftale med eller underretning til dem om tidspunktet.

Derimod er det over for udvalget blevet fremført, at de advokater, der beskikkes for forurettede i medfør af retsplejelovens kapitel 66 a, ikke i tilstrækkeligt omfang inddrages i spørgsmålet om berømmelse af domsforhandlingen. Det er således oplyst, at advokaten ofte blot fra vedkommende byret eller landsret underrettes om tidspunktet for domsforhandlingen med kort varsel og uden forinden at være spurgt, om han er i stand til at møde den pågældende dag.

Flere af udvalgets medlemmer har haft tilsvarende erfaringer, og udvalget har fundet det utilfredsstillende og i strid med forudsætningerne for retsplejelovens regler, hvis ikke den advokat, som hidtil har bistået forurettede, også får praktisk mulighed for at møde personligt ved domsforhandlingen.

På den baggrund anmodede udvalget i marts 1985 præsidenterne for Østre og Vestre Landsret om på en nærmere angivet måde at medvirke til, at problemerne omkring berømmelserne blev løst.

Udvalgets opfordring blev fulgt af præsidenterne, der ved cirkulæreskrivelse af 15. maj 1985 henstillede til byretterne, at sagerne berammes således, at også bistandsadvokaten, om fornødent ved et særligt berammelsesmøde, bliver hørt, inden den endelige berømmelse aftales. Samme praksis vil blive fulgt i landsretterne.

Cirkulæreskrivelsen er aftrykt som bilag 2 til betænkningen.

4.3.6. Området for retsplejelovens kapitel 66 a.

Baggrunden for den nuværende afgrænsning af kapitel 66 a til kun at omfatte sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold var, som omtalt ovenfor i kapitel 4.1.1., at en afhøring af forurettede i disse sager meget ofte må have til formål at afklare, om forurettede var villig til at have samleje eller lignende med sigtede eller har givet ham indtryk af at være villig. Der fandtes et særligt behov for at give den forurettede støtte under sådanne meget belastende afhøringer om intime forhold. Bistandsadvokatens opgaver, som de fremgår af bemærkningerne til loven, og som de er i praksis, går dog betydeligt ud over en sådan bistand under selve afhøringerne, idet de omfatter en række andre retlige og mere almene, sociale forhold (se 4.1.3.).

Udvalget finder, at der i en række andre sager om overtrædelse af straffelovens kapitel 24 om **kønsfrihedsforbrydelser** samt straffelovens § 210 om incest (blodskam) - i større eller mindre grad - er eller kan være behov for, at der ydes den forurettede en bistand svarende til den, som den forurettede i en voldtægtssag kan opnå.

Sager om overtrædelse af straffelovens § 222, stk. 2, 2. led, (samleje med mindreårig ved tvang eller trusler), indeholder ligesom de sager, der er omfattet af retsplejelovens kapitel 66 a, det særlige moment, at forurettedes eventuelle frivillige medvirken må afklares under sagen. Sagerne kan starte med en anmeldelse for voldtægt, således at reglerne i retsplejelovens kapitel 66 a finder anvendelse, men selvom sagen straks henføres til straffelovens § 222, stk. 2, 2. led, evt. jfr. §§ 224 eller 225, bør kapitel 66 a med samme begrundelse kunne anvendes.

Sager om overtrædelse af straffelovens § 210 om samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje med slægtning i

nedstigande linje eller søskende (blodskam, incest), eller § 223, stk. 1, eventuelt jfr. § 224 eller § 225, om samleje m.v. med adoptivbarn, stedbarn, plejebarn, m.v. under 18 år (incest i videre forstand), indeholder ganske vist ikke det nævnte særlige moment i bevisvurderingen, og det forudsættes heller ikke, at en eller anden form for misbrug har fundet sted. Det afgørende er, om samleje eller anden form for kønslig omgængelse end samleje har fundet sted, og om gerningsmanden var vidende om slægtsskabet med forurettede (§ 210) eller forurettedes status og unge alder (§ 223, stk. 1).

I de nævnte sager kan der imidlertid ligesom i de sager, hvor bistandsadvokat beskikkes, blive tale om at tilkende den forurettede erstatning og godtgørelse. Endvidere kan den forurettede blive udsat for at skulle forklare om intime forhold under en afhøring, som kan virke fuldt så belastende, som tilfældet kan være i voldtægtssager. En nærgående afhøring af den forurettede, også hvor der er tale om en mindreårig, kan således være nødvendig, dels for at kunne efterprøve anmeldelsens rigtighed, dels for at søge klarlagt, om forurettede har medvirket frivilligt, hvilket kan have betydning for vurderingen af det strafbare forholds grovhed.

Efter udvalgets opfattelse vil en række af de andre opgaver, som advokaten bistår den forurettede i en voldtægtssag med at løse, f.eks. hjælp til ny bolig, kontakter til de sociale myndigheder, vejledning med hensyn til lægehjælp m.v. i almindelighed være mindst lige så påkrævede for den forurettede i sager om overtrædelse af §§ 210 og 223, stk 1, som i de sager, der er nævnt i retsplejelovens § 741 a. Udvalget er opmærksom på, at en forurettet, som er mindreårig, ofte vil være bistået af social- og sundhedsforvaltningen, og behovet for bistand af en advokat vil i sådanne tilfælde være mindre. Det er imidlertid langt fra altid, at den forurettede stadig er mindreårig, når sagen kommer frem, og den nu voksne forurettede vil efter de nugældende regler kun kunne få gratis advokatbistand i det snævrere omfang, der følger af retsplejelovens § 995 a.

Også for disse sager gælder, at spørgsmålet om adgang til advokatbeskikkelse i et vist omfang beror på tilfældigheder, idet nogle sager anmeldes som overtrædelse af straffelovens § 216, men resulterer i sigtelse for §§ 210 eller 223, stk. 1, mens anmeldelsen i andre sager straks fra starten indgives som eller henføres under en af de sidstnævnte bestemmelser.

Udvalget finder det af ovenfor nævnte grunde rimeligt, at også straffelovens § 210 og § 223, stk. 1, eventuelt sammenholdt med §§ 224 eller 225, indføres blandt de sager, som i medfør af retsplejelovens § 741 a giver forurettede krav på beskikkelse af bistandsadvokat.

De resterende bestemmelser i straffelovens sædelighedskapitel omfatter hver for sig forhold af meget varierende karakter og grovhed. Straffelovens § 218, stk. 1, handler om samleje m.v. uden for ægteskab ved udnyttelse af en persons sindssygdом eller åndssvaghed. § 219 drejer sig om ansattes samleje med institutionsanbragte og § 220 om samleje m.v. uden for ægteskab ved groft misbrug af en persons tjenstlige eller økonomiske afhængighed, § 221 om tilsnigelse af samleje, § 222 om samleje med person under 15 år, § 223, stk. 2, om forførelse af person under 18 år og § 232 om blufærdighedskrænkelse.

Der vil også i disse sager skulle foretages en afhøring til dels om intime spørgsmål, og i en del af sagerne er der da også efter de tilsvarende norske regler krav på advokatbeskikkelse, jfr. under kapitel 4.2.1.

Antallet af sager om overtrædelse af de nævnte bestemmelser er beskedent, bortset fra sager om overtrædelse af § 232, og langt den overvejende del af sagerne efter denne bestemmelse er af mindre grov beskaffenhed.

Udvalget mener, at der i et mindre antal af disse sager kan antages at være et ikke ubetydeligt behov for advokatbistand, mens der i det overvejende antal ikke mindst på grund af for-

holdets ringe grovhed ikke kan antages at være et sådant behov. Da udvalget imidlertid ikke kan formulere en klar afgrænsning mellem de to grupper af sager, foreslår man, at der indføres en adgang for domstolene til på begæring af den forurettede eller politiet efter en konkret vurdering at beskikke advokat for offeret. I de tilfælde, hvor der sker beskikkelse, skal advokaten efter udvalgets opfattelse have samme pligter og beføjelser som andre advokater beskikket i medfør af retsplejelovens § 741 a, der derfor foreslås ændret i overensstemmelse med det anførte. Ændringsforslagene er formuleret i kapitel 10.

Det mindretal, der er nævnt ovenfor under afsnit 4.3.1., foreslår det her nævnte ændringsforslag indarbejdet i det tidligere omtalte forslag til ændring af § 741 a.

KAPITEL 5. Forurettedes stilling i retten
i voldtægtssager m.v.

I dette kapitel behandles en række bestemmelser i retsplejeloven, som i særlig grad har betydning for den forurettede under behandlingen af en voldtægtssag. Det drejer sig om bestemmelserne i §§ 29 og 31 om dørlukning og referatforbud, § 1017 b om forbud mod offentlig gengivelse af forurettedes identitet m.v., § 848 om afhøring af bl.a. vidner uden tiltaltes tilstedeværelse samt § 185, stk. 2 om forbud mod bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd.

5.1. Gældende ret.

5.1.1- Dørlukning.

I overensstemmelse med grundlovens § 65, hvorefter der i retsplejen i videst muligt omfang skal gennemføres offentlighed, er det i retsplejelovens § 29, stk. 1, fastsat, at retsmøderne er offentlige. Der findes dog forskellige undtagelser fra denne hovedregel.

Det vigtigste hensyn bag dette offentlighedsprincip må antages at være ønsket om, at der gennem offentlighedens, herunder pressens, adgang til at overvære sagerne sikres den sigtede eller tiltalte en rimelig og fair behandling i retten. På den anden side vil hensynet til den forurettede undertiden kunne begrunde større eller mindre indskrænkninger i adgangen til at overvære en sag.

Beslutning om dørlukning i straffesager kan blandt andet træffes, når særegne omstændigheder giver grund til at antage, at nogen ellers vil blive tilføjet "en ufornøden krænkelser", jfr. § 29, stk. 4, nr. 1.

Selvom der er besluttet dørlukning, kan retsformanden tillade, at andre end de, der har med sagen at gøre, er til stede i retten, jfr. retsplejelovens § 31, stk. 1. I voldtægts-

sager, hvor dørene lukkes af hensyn til forurettede, vil der derfor kunne være tale om, at en person, som forurettede er særlig fortrolig med, får lov til at blive i retslokalet, og hjemlen er ikke sjældent benyttet til at tillade adgang for repræsentanter for Joan-Søstrene.

Der knytter sig et referatforbud til en bestemmelse om dørlukning, idet offentlig gengivelse af, hvad der sker i et retsmøde, der er holdt for lukkede døre, er forbudt, jfr. § 31, stk. 2. Dørlukning er derfor et mere indgribende skridt end referatforbud, og i overensstemmelse hermed er det i § 29, stk. 5, fastsat, at der ikke bør træffes bestemmelse om dørlukning i tilfælde, hvor det skønnes tilstrækkeligt at anvende reglerne om referatforbud.

Dørlukning kan omfatte hele forhandlingen i det pågældende retsmøde, men kan også indskrænkes til at angå dele af forhandlingen.

Der er blandt udvalgsmedlemmerne erfaring for, at en begæring fra forurettede i en voldtægtssag om dørlukning i medfør af § 29, stk. 4, nr. 1, for så vidt angår hendes egen forklaring i praksis i almindelighed imødekommes. Svarende hertil viste den undersøgelse, som udvalget har foretaget af en række voldtægtssager, at i 4 ud af de 6 sager fra Holstebro, hvori der var rejst tiltale, blev dørene lukket under forurettedes forklaring, mens der i de sidste 2 sager ikke var fremsat begæring herom. Der kan derimod næppe siges at være nogen fast praksis for dørlukning af hensyn til den forurettede under den øvrige del af domsforhandlingen, herunder **når** tiltalte afgiver forklaring, ligesom dørlukning af hensyn til forurettede næppe finder sted i videre omfang ved fremstillingen af sigtede i grundlovsforhør. I de undersøgte sager fra Roskilde foregik dog 4 ud af 5 domsforhandlinger for lukkede døre af hensyn til forurettede, mens ét grundlovsforhør ud af 5 af samme årsag blev foretaget for lukkede døre. I disse situationer er der sandsynligvis færre begæringer, end **for** så vidt angår dørlukning under forurettedes forklaring. Højesteret har i en sag, der er refereret i U 1983, s. 1, taget

stilling til spørgsmålet om dørlukning i en sædelighedssag: Det drejede sig om en sædelighedssag, hvori bistandsadvokaten for to forurettede påkærede landsrettens kendelse, hvorefter dørene under domsforhandlingen i byretten ikke skulle lukkes, mens de forurettede, deres ægtefæller og tiltalte afgav forklaring. Da afhøring i et offentligt retsmøde af de forurettede og eventuelt af deres ægtefæller i den foreliggende sag ville udsætte dem for en uforstående krænkel-
 se, mod hvilken reglerne i retsplejelovens § 31, stk. 3, § 185, stk. 2, og § 1017 b ikke ydede tilstrækkelig beskyttelse, burde dørene have været lukket under deres forklaring. Derimod ydede de nævnte regler de forurettede tilstrækkelig beskyttelse over for tiltaltes forklaring.

Rigsadvokaten har i meddelelse 2/1977 fra februar 1977 instrueret politi og anklagemyndighed om, at anklageren i sager om alvorlig seksualkriminalitet over for retten skal rejse spørgsmål om dørlukning og referatforbud af hensyn til forurettede, når der er grundlag for det. Spørgsmålet skal rejses ved det første retsmøde i sagen, hvilket f.eks. kan være et grundlovsforhør, hvor det alene er sigtede, der skal afhøres, og påny ved domsforhandlingens begyndelse. På grund af bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 66 a om advokatbistand til den forurettede er rigsadvokatens meddelelse i dag navnlig aktuel i de situationer, hvor bistandsadvokat ikke er beskikket eller ikke er til stede, hvilket f.eks. ofte vil være tilfældet ved retsmøder inden domsforhandlingen.

5.1.2. **Referatforbud.**

Af reglerne om offentlighed - samt modsætningsvis af § 31, stk. 2, 1. pkt. - følger, at offentlig gengivelse af det, der passerer i åbne retsmøder, er tilladt. Der er imidlertid også her tale om en hovedregel, hvorfra der findes undtagelser.

Foruden det referatforbud, der følger af dørlukning, kan referatforbud konkret besluttes, bl.a. når der er grund til at antage, at nogen ellers vil blive tilføjet "en uforstående krænkel-
 se", jfr. § 31, stk. 3, 2. pkt. Også referatforbud kan indskræn-

kes til dele af forhandlingen.

En særlig form for referatforbud er det såkaldte navneforbud, d.v.s. forbud mod offentlig gengivelse af navn, stilling, eller bopæl for sigtede eller andre personer, der er impliceret i sagen. Navneforbud kan nedlægges på begæring, såfremt ingen offentlig interesse findes at tale imod, jfr. § 31, stk. 3, 4. pkt. Et navneforbud er for den forurettede i en voldtægtssag imidlertid uden interesse på grund af bestemmelsen i § 1017 b, jfr. herom nedenfor i kapitel 5.1.3.

Det er udvalgets erfaring, at der ikke er nogen fast praksis for, om en begæring om referatforbud af hensyn til forurettede fremsættes og efterkommes. Der er formentlig en tendens til at anvende referatforbud i større omfang ved retsmøder forud for domsforhandlingen (det vil i praksis sige i grundlovsforhøret og i eventuelle efterforskningsforhør) end ved den afsluttende domsforhandling. Dette hænger givetvis sammen med det forhold, at selve dommen altid afsiges i et offentligt retsmøde og er genstand for frit referat, jfr. nedenfor.

Der kan også her henvises til den ovenfor under 5.1.1. omtalte højesteretskendelse i U 1983, s. 1, hvorefter blandt andet referatforbud efter retsplejelovens § 31, stk. 3, for så vidt angår tiltaltes forklaring fandtes at yde de forurettede tilstrækkelig beskyttelse.

Det bør understreges, at et referatforbud, hvad enten der er tale om et forbud i henhold til § 31, stk. 3, herunder navneforbud, eller det referatforbud som følger af, at en forklaring er afgivet bag lukkede døre, ikke er til hinder for, at selve dommen refereres offentligt. I det omfang en forklaring, som er afgivet for lukkede døre eller under referatforbud, optages i dommen, vil den frit kunne refereres offentligt, dog med respekt af § 1017 b. Domme afsiges altid i offentligt retsmøde, jfr. retsplejelovens § 29, stk. 6, men typisk oplæses alene selve domskonklusionen, evt. tillige præmisserne. Kendskab til de forklaringer, som er afgivet under

sagen og optaget i dommen, forudsætter derfor, at man er i besiddelse af en udskrift af dommen, evt. tillige en retsbogsudskrift i det omfang dommen henviser til retsbogen. Adgangen til at opnå udskrifter af retsbøgerne, herunder af domme, er reguleret i retsplejelovens § 41. Efter § 41, stk. 1, kan en person, som har en retlig interesse deri, forlange udskrift af retsbøgerne, i straffesager dog først når sagen er endt. Den, der med hjemmel i § 41, stk. 1, anmoder om udskrift af f.eks. en dom, skal kunne påvise at have en særlig retlig interesse i udskriften, hvilket navnlig ikke vil være tilfældet for personer, som ønsker at gøre sig bekendt med dommen af almindelig nysgerrighed. Pressen har derimod denne mulighed for at få kendskab til forklaringer i dommen, jfr. Justitsministeriets skrivelse af 8. april 1942, hvorefter man intet har at indvende imod, at pressen efter domsafsigelsen får adgang til på dommerkontoret at gennemlæse dommen i dombogen og gøre fornødne notater. I det omfang dommen henviser til retsbogen, må denne betragtes som en del af dommen også i relation til pressens adgang til den.

I denne forbindelse må også nævnes de regler for god presseskik, som er vedtaget i oktober 1981 af Danske Dagblades Forening (de presseetiske regler). I de presseetiske regler anføres under afsnittet om adfærd i strid med god presseskik, at meddelelser, som kan krænke privatlivets fred, skal undgås, medmindre klar almen interesse kræver offentlig omtale. Endvidere fastslås det, at der skal tages det størst mulige hensyn til ofre for forbrydelser eller ulykker. De presseetiske regler er imidlertid alene tiltrådt af Danske Dagblades Forening og ikke af f.eks. Dansk Journalistforbund. Endvidere opretholder Danmarks Radio sin egen ordning og har ikke tiltrådt de presseetiske regler.

5.1.3. **Forbud »od offentliggørelse af forurettedes identitet.**

I sager om overtrædelse af straffelovens kapitel 24 om forbrydelser mod kønssædeligheden er den forurettedes identitet søgt sikret mod offentlig gengivelse gennem bestemmelsen i retsple-

jelovens § 1017 b.

Bestemmelsen er indsat i retsplejeloven ved lov nr. 253 af 16. juni 1980, d.v.s. samtidig med retsplejelovens kapitel 66 a om advokatbistand til den forurettede. § 1017 b indgik ikke i det oprindelige lovforslag, men er foreslået af et flertal i Folketingets Retsudvalg i betænkningen over kapitel 66 a.

Efter § 1017 b, stk. 1, kan den, der giver offentlig meddelelse om navn, stilling eller bopæl på den forurettede i disse sager eller på anden måde offentliggør den pågældendes identitet, straffes med bøde. I de situationer, hvor det findes påkrævet af hensyn til sagens opklaring eller i øvrigt til berettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse, vil politiet dog i medfør af § 1017 b, stk. 2, kunne offentliggøre den forurettedes identitet. Forbuddet i § 1017 b, stk. 1, mod sådan offentliggørelse er generelt og kræver ingen beslutning i den enkelte sag, og forbuddet er gældende også forud for en eventuel retlig behandling samt efter domsafsigelsen. På disse punkter adskiller bestemmelsen i § 1017 b sig fra den beskyttelse, som kan opnås gennem et referatforbud efter § 31, stk. 3.

Formålet med bestemmelsen er naturligvis at beskytte den forurettede i sædelighedssager. Retsudvalget fandt ikke, at de almindelige regler om referatforbud i retsplejelovens § 31 sikrer den forurettede en tilstrækkelig beskyttelse i sædelighedssager. Retsudvalget henviste i den forbindelse til, at et referatforbud, også i form af et navneforbud, altid forudsætter en beslutning af retten i den konkrete sag. Endvidere henviste man til, at bestemmelserne om referatforbud alene gælder under sagens behandling i retten, men ikke er til hinder for en offentliggørelse af den forurettedes identitet før den retlige behandling eller efter dommens afsigelse. Endelig bemærkede retsudvalget, at der bortset fra de situationer, som nu er beskrevet i § 1017 b, stk. 2, næppe er nogen anerkendelsesværdig interesse i, at offentligheden gøres bekendt med forurettedes identitet.

Reglen suppleres i øvrigt af straffelovens § 264 d om forbud mod uberettiget videregivelse af meddelelser eller billeder vedrørende private forhold eller i øvrigt billeder af personer under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden.

5.1.4. Afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 848, stk. 1, åbner mulighed for, at retsformanden kan bestemme, at tiltalte skal forlade retssalen, mens et vidne eller en medtiltalt afhøres. Det er en betingelse for en sådan beslutning, at "særegne grunde" skal tale for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås. Bestemmelsen finder anvendelse såvel ved domsforhandling for byret som i landsretten, jfr. § 928, stk. 1. Også i retsmøder under efterforskningen kan retten bestemme, at sigtede helt eller delvist skal udelukkes fra et retsmøde, hvis hensynet til sagens opklaring undtagelsesvis gør det påkrævet, jfr. § 748, stk. 5. En sigtet eller tiltalt, som ikke har overværet f.eks. en vidneforklaring, vil efterfølgende blive gjort bekendt med denne og med vidnets identitet, jfr. § 848, stk. 2, og § 748, stk. 6. I enkelte (nyindrettede) retssale er der teknisk mulighed for, at tiltalte i et tilstødende rum kan høre vidnets forklaring via højttalere. Ellers sker underretningen af tiltalte gennem retsformandens referat eller ved oplæsning af retsbogstilførslen vedrørende vidnets forklaring. Hvis der (desuden) har været dørlukning af hensyn til forurettede, må orienteringen med forurettedes samtykke kunne ske, efter at dørene er åbnet på ny.

Der er næppe tvivl om, at betingelserne for en beslutning om, at tiltalte skal forlade retssalen, mens forurettede afgiver forklaring, ofte vil være opfyldt i grovere sædelighedssager, herunder voldtægtssager, idet et vidne ofte vil være så hæmmet ved at skulle afgive en måske belastende vidneforklaring i tiltaltes tilstedeværelse, at forklaringen ville blive ufuldstændig eller urigtig. I praksis vil en begæring herom

efter udvalgsmedlemmernes erfaring ofte blive imødekommet. F.eks. viste undersøgelsen af sager fra Roskilde og Holstebro, at i samtlige de tilfælde, hvor der fremsattes begæring i medfør af § 848, stk. 1, blev denne taget til følge og tiltalte ført ud af retssalen, mens forurettede afgav vidneforklaring. I flere af tilfældene skete dette mod tiltaltes protest.

5.1.5. Bevisførelse OM forurettedes tidligere seksuelle adfærd.

Det følger af retsplejelovens § 185, stk. 2, sammenholdt med stk. 1, at i voldtægts- og voldtægtslignende sager kan bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd kun finde sted på den måde og i den udstrækning, som retten bestemmer, og retten kan kun tillade en sådan bevisførelse, hvis den kan antages at være af væsentlig betydning for sagen.

§ 185, stk. 2, er indføjet i retsplejeloven ved lov nr. 257 af 27. maj 1981. Der var oprindelig tale om et lovforslag fremsat af en række medlemmer af Det radikale Venstre (lovforslag L 168 af 6. februar 1981). Dette forslag indeholdt et generelt og absolut forbud mod den omhandlede bevisførelse. Allerede under 1. behandlingen i Folketinget af lovforslaget blev der imidlertid fra flere sider udtrykt betænkeligheder ved et sådant generelt forbud, idet man henviste til, at der kan forekomme sager, hvor det af hensyn til sagens rette opklaring kan være nødvendigt i større eller mindre omfang at komme ind på forurettedes tidligere seksuelle adfærd. Forslaget blev derfor under retsudvalgets behandling ændret til den nugældende formulering, således at muligheden for at tillade en sådan bevisførelse, hvor det er af væsentlig betydning for sagen, blev opretholdt.

Udvalget har rettet henvendelse til de regionale statsadvokater, politidirektøren i København, politimesteren i Århus og Landsforeningen af Beskikkede Advokater, idet man ønskede oplyst, hvordan reglen i retsplejelovens § 185, stk. 2, praktiseres.

Det fremgår af svarene, at der tilsyneladende kun sjældent opstår spørgsmål om rækkevidden af § 185, stk. 2. Udvalget modtog dog oplysning om enkelte sager, hvori spørgsmålet var blevet rejst.

Som eksempler herpå kan nævnes følgende 2 sager, hvori den begærede bevisførelse ikke blev tilladt:

1). Tiltale var rejst for overtrædelse af straffelovens § 216, stk. 1, og § 224, jfr. § 216, stk. 1, begået en nat i tiltaltes bil, efter at forurettede, der om aftenen havde været til fest på en sportsplads, var blevet taget op på vejen, da hun var på vej hjem. Forsvareren havde hørt forlydender om, at forurettede allerede aftenen efter den anmeldte hændelse på ny skulle have indfundet sig på sportspladsen og indledt bekendtskab med tilfældige mænd, som hun derefter kørte af sted med og havde samleje med. Til belysning heraf begærede forsvareren 4 navngivne mænd, der ikke var afhørt af politiet, ført som vidner under domsforhandlingen. Såvel byretten som landsretten afslog at tillade den begærede vidneførelse (Vestre Landsrets 2. afd., kæresag S 1641/1984).

2). Tiltale var rejst mod 4 mænd for overtrædelse af straffelovens § 216, stk. 1, m.v., til dels begået i forening. Forurettede havde mødt de 4 mænd på gaden i København og var gået med dem hjem, hvor voldtægten fandt sted. Det fremgik af den retsmedicinske erklæring vedrørende forurettede, at hun over for embedslægen havde oplyst, at hun 3-4 år tidligere havde været udsat for en lignende (ikke-anmeldt) voldtægt. En af de tiltaltes forsvarere anmodede under domsforhandlingen om tilladelse til at afhøre forurettede om den tidligere hændelse. Byretten afslog begæringen. Sagen blev anket, og under ankesagen fremsattes påny begæring om den omhandlede bevisførelse, hvilket også landsretten afslog (Østre Landsret 1. afd., 254/1984).

Udvalget er kun bekendt med et enkelt tilfælde, hvor retten mod den forurettedes protest har besluttet en bevisførelse, som har været omfattet af § 185, stk. 2. I en sag fra Nordsjælland mod en taxachauffør, som ved nævningeting var dømt for voldtægt, havde den særlige klageret besluttet, at sagen skulle genoptages. Da sagen på ny blev indbragt for Østre Landsret, tillod landsretten, at 3 mænd, der ikke var afhørt under den oprindelige nævningesag, men hvis forklaringer var refereret i klagerettens afgørelse om genoptagelse, blev ført som vidner og herunder forklarede om to episoder ved kvindens bopæl, henholdsvis før og efter den påsigtede

handling, hvor hun, der virkede spirituspåvirket, havde optrådt på en måde, der kunne opfattes, som om hun gjorde tilnærmelser (Østre Landsret 3. afd. 370/1983).

Som et eksempel på en sag, hvor retten og parterne var enige om at tillade en bevisførelse om seksuelle spørgsmål, kan nævnes en nævningesag fra Bornholm fra september 1983, hvori der var rejst tiltale for forsøg på overtrædelse af straffelovens § 222, stk. 2, jfr. § 216, stk. 1, begået mod en stedatter under 12 år. Problemet var ikke pigens seksuelle adfærd, men troværdigheden af nogle påståede seksuelle iagttagelser, idet hun til en socialrapport havde forklaret, at hun havde iagttaget tiltalte og moderen have samleje på køkken-gulvet i hjemmet. Retten og parterne var enige om, at det var af væsentlig betydning for bedømmelsen af hendes troværdighed, at hun i retten blev bedt om at bekræfte denne iagttagelse. Spørgsmålet blev derfor stillet og besvaret bekræftende. Moderen, som tidligere havde benægtet hændelsen, bekræftede nu, at det havde fundet sted, og besvarelsen viste sig derfor at have en væsentlig positiv betydning for vurderingen af pigens udsagn.

5.2. Fremmed ret.

5.2.1. Borge.

Dørlukning.

Efter den norske domstolslovs § 124 er retsmøderne offentlige, hvis ikke andet er bestemt ved lov eller ved beslutning af retten i henhold til lov. Bestemmelsen foreskriver endvidere, at spørgsmålet om at udelukke offentligheden fra et retsmøde forhandles for lukkede døre, og at selve domsafsigelsen altid sker i et offentligt retsmøde.

Fra dette almindelige offentlighedsprincip gælder imidlertid en række undtagelser.

I henhold til domstolslovens § 125, som gælder i såvel civile sager som i straffesager, kan retten beslutte, at et rets-

møde helt eller delvis skal holdes for lukkede døre, bl.a. når hensynet til "ærbareheden" kræver det. Med hjemmel i denne bestemmelse bliver de fleste sædelighedssager behandlet for lukkede døre. I straffesager kan retten endvidere i medfør af domstolslovens § 126 beslutte dørlukning under domsforhandlingen, bl.a. når hensynet til privatlivets fred kræver det, eller når tiltalte eller et vidne anmoder om dørlukning af grunde, som retten finder **fyldestgørende**. I retsmøder under efterforskningen kan retten altid beslutte dørlukning, når det må antages, at oplysningen af sagen ellers vil kunne vanskeliggøres.

Den forurettede i sædelighedssager - eller andre sager - har således heller ikke efter norsk ret krav på at kunne afgive forklaring for lukkede døre, men der er såvel før som under domsforhandlingen en meget vid, skønsmæssig adgang for retten til at udelukke offentligheden fra retsmødet.

Referatforbud.

Med hensyn til adgangen til offentligt at kunne referere fra straffesager må der sondres mellem retsmøder under domsforhandlingen og retsmøder uden for domsforhandlingen.

Uden for domsforhandlingen, f.eks. ved retsmøder under efterforskningen, er udgangspunktet efter domstolslovens § 131, 1. led, at offentligt referat er forbudt, medmindre retten har givet sit samtykke. Begrundelsen for denne regel er bl.a. hensynet til sigtede og andre, der er impliceret i sagen, som vil kunne blive krænket ved offentlig omtale af sagen, samt hensynet til efterforskningen, idet sigtede eller vidner ikke skal kunne afpasse forklaringen efter det, som i øvrigt er kommet frem. Når der gives tilladelse til referat fra retsmøder uden for domsforhandlingen, vil dette i praksis være i sager af stor offentlig interesse, som offentligheden har et rimeligt krav på at kunne følge med i. I praksis accepteres det i et vist omfang, at pressen refererer fra retsmøderne, når navnene på de implicerede ikke bringes.

Under domsforhandlingen er hovedreglen, at offentligt refe-

rat er tilladt. Der er dog i henhold til § 131, 2. - 5. led visse undtagelser herfra. Disse undtagelser er stort set sammenfaldende med de situationer, hvor sagen har været behandlet for lukkede døre, men der er ikke - som i Danmark - tale om, at dørlukning i sig selv medfører referatforbud.

Referatforbud under domsforhandlingen kan bl.a. besluttes af hensyn til "oplysningen eller pådømmelsen" af sagen, og et sådant forbud er gældende indtil endelig dom er afsagt, men kan dog ophæves tidligere. Endvidere kan retten bl.a. helt eller delvis forbyde offentlig gengivelse af forhandlingerne og dommen, når hensynet til privatlivets fred kræver det.

Forbud mod offentliggørelse af den forurettedes identitet.

Der gælder ikke i norsk ret et generelt forbud mod offentliggørelse af den forurettedes identitet, således som tilfældet er i Danmark efter retsplejelovens § 1017 b. Offentlig gengivelse af forurettedes identitet vil dog efter omstændighederne kunne indebære en overtrædelse af straffelovens § 390 som en krænkelse af privatlivets fred.

Afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse.

Efter den norske straffeprocelseslovs § 284, 1. led, kan retten under domsforhandlingen beslutte, at tiltalte skal forlade retssalen, mens en anden tiltalt eller et vidne bliver afhørt, såfremt der er særlig grund til at frygte for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke vil blive afgivet. En sådan beslutning kan under samme betingelser træffes i retsmøder under efterforskningen, jfr. straffeprocelseslovs § 245, 1. led.

En sigtet/tiltalt, som i medfør af de nævnte bestemmelser ikke har været til stede under en del af de retlige forhandlinger, skal **efterfølgende** gøres bekendt med, hvad der er passeret i hans fravær.

Bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd.

Efter den norske straffeprocelseslovs § 134, stk. 1, må bevisførelse om et vidnes vandel eller **bevisførelse**, der har til for-

mål at svække eller styrke et vidnes troværdighed, kun finde sted på den måde og i den udstrækning, som retten tillader. Bestemmelsen fastslår, at dette også gælder bevisførelse om et vidnes tidligere seksuelle adfærd, og at en sådan bevisførelse bør nægtes, når den ikke kan antages at være af væsentlig betydning.

Bestemmelsen svarer således stort set til den danske ordning, blandt andet derved at der ikke er tale om et absolut forbud mod bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd.

5.2.2. Sverige.

Dørlukning.

Råttegångsbalken kapitel 5, § 1, stk. 1, fastslår som et grundlæggende princip, at forhandling ved domstol skal være offentlig. Dette offentlighedsprincip er, som i Danmark, grundlovs-sikret.

Der gælder imidlertid visse indskrænkninger i offentlighedens adgang til at overvære en straffesag.

Efter bestemmelsens stk. 2 kan retten, hvis det må antages, at der under forhandlingerne i retten vil fremkomme oplysninger, som er belagt med sekretess efter den svenske sekretesslag, og hvis det må bedømmes at være af særlig vigtighed, at oplysningerne ikke kommer (offentligt) frem, beslutte, at forhandlingen for så vidt angår de pågældende oplysninger skal holdes for lukkede døre.

Sekretess kan kort defineres som forbud mod at røbe oplysninger, det være sig mundtligt, gennem udsendelse af offentlige skrifter eller på anden vis, jfr. sekretesslagen kapitel 1, § 1.

I sædelighedssager kan der dog besluttes dørlukning, uden at det kræves, at det skal være af særlig vigtighed, at oplysning-

gerne ikke kommer frem. Forurettede har intet krav på dørlukning.

Referatforbud og navneforbud.

Bestemmelser svarende til retsplejelovens § 31, stk. 3, om referatforbud og navneforbud findes ikke i den svenske rättegångsbalk. Derimod er der gennem reglerne i den svenske sekretesslag mulighed for at yde den forurettede i en sædelighedssag en beskyttelse, som i visse henseender er mere vidtgående, end den danske retsplejelov åbner mulighed for.

Efter sekretesslagens kapitel 9, § 16, gælder, at de indenretlige forhandlinger i bl.a. sædelighedssager er belagt med sekretess, dersom det må antages, at den forurettede eller en af dennes nærtstående lider skade, hvis oplysningerne kommer frem.

I sekretesslagens kapitel 12, § 4, er det fastsat som en hovedregel, at sekretessen bortfalder for oplysninger, som optages i dommen. Som en undtagelse herfra gælder imidlertid, at retten kan fastsætte i dommen, at sekretessen fortsat skal bestå for bestemte dele af dommen, dog ikke for selve domskonklusionen. På dette punkt er de svenske regler således mere vidtgående end de danske, jfr. under kapitel 5.1.2. Det er dog over for udvalget oplyst, at det er usædvanligt, at der forordnes sekretess i en afsagt dom.

Forbud mod offentliggørelse af den forurettedes identitet.

Svensk lovgivning indeholder ikke en bestemmelse om forbud mod offentliggørelse af den forurettedes identitet, svarende til retsplejelovens § 1017 b. Gennem reglerne i den svenske sekretesslag er det imidlertid muligt i et vist omfang at beskytte den forurettede mod offentliggørelse af identiteten, jfr. ovenfor om referatforbud og navneforbud.

Afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse.

Efter rättegångsbalken, kapitel 46, § 3, kan retten beslutte, at tiltalte ikke må være til stede under afhøringen af forurettede, såfremt der er anledning til at tro, at forurettede af frygt eller af anden årsag ikke frit vil kunne sige sandheden i tiltaltes tilstedeværelse. Tiltalte gøres efterfølgende bekendt med, hvad der er kommet frem i hans fravær.

Ordningen svarer således i store træk til den danske ordning.

Bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd.

Den svenske rättegångsbalk indeholder ikke et udtrykkeligt forbud mod bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd, svarende til den danske retsplejelovs § 185, stk. 2. i forarbejderne til reglerne om sædelighedsforbrydelser, som trådte i kraft den 1. juli 1984, er det imidlertid forudsat, at spørgsmål angående den forurettedes seksualvaner og livsstil kun i undtagelsestilfælde kan antages at være af interesse for bedømmelsen af straffesagen. I praksis bør retten således gribe ind over for irrelevant bevisførelse angående forurettedes levned, herunder spørgsmål om forurettedes seksualliv.

5.3. udvalgets overvejelser.

5.3.1. Baggrunden for udvalgets overvejelser.

5.3.1.1. Beslutningsforslag B 41 af 12. januar 1983 vedrørende bl.a. referatforbud og dørlukning sait retsplejelovens 5 848.

Tre medlemmer af Socialistisk Folkeparti fremsatte den 12. januar 1983 et forslag til folketingsbeslutning om forbrydelser mod kvinder og børn (beslutningsforslag B 41, Folketings-tidende 1982-83, tillæg A, sp. 1862). Det overordnede mål bag beslutningsforslaget var en "forbedring af kvinders og børns

retssikkerhed".

Beslutningsforslaget indeholdt bl.a. forslag om, at den forurettede i voldtægtssager og i en række andre sædelighedssager får krav på dørlukning under sin vidneforklaring samt mulighed for at kræve referatforbud af tiltaltes forklaring og sin egen vidneforklaring.

Hvad angår forslaget om forurettedes retskrav på dørlukning var dette begrundet med, at det for mange kvinder er en så stor belastning for åbne døre at skulle forklare i mindste detalje om deres tidligere seksualliv og den krænkelse, voldtægten er, at de viger tilbage for at gennemføre en retssag, d.v.s. undlader at indgive anmeldelse.

Forslaget om krav på referatforbud, dækkende såvel forurettedes egen forklaring som tiltaltes, begrundedes med pressens detaljerede og sensationspreegede beskrivelse af voldtægtssager. Det **antoges**, at fremstillingen ville blive mere sober, hvis det alene blev tilladt at referere advokaternes indlæg.

Beslutningsforslaget indeholdt endvidere et forslag om, at den krænkede i sager om hustruvold, samlevervold og voldtægt skal have ret til at kræve tiltalte ført ud under sin vidneforklaring (ændring af retsplejelovens § 848). Til en sådan regel skulle knyttes en ret for tiltalte til at høre vidneforklaringen via højttalere i det lokale, hvor han befinder sig.

Det afgørende nye ved dette forslag var, at den forurettede skulle have krav på at afgive vidneforklaring uden tiltaltes tilstedeværelse, i modsætning til den gældende § 848, hvorefter retten kan træffe beslutning herom.

Som begrundelse for forslaget henvistes til, at det i dag ganske vist er sædvane på begæring at afhøre den forurettede tiden tiltaltes tilstedeværelse, men at der forekommer afvigelser fra denne praksis. Det anførtes i den forbindelse, at det **erfaringsmæssigt** er en uhyre belastning for den forurettede

på ny at skulle konfronteres med den tiltalte, således at den fysiske og psykiske skadevirkning af overgrebet forstærkes. Endvidere henviste man til, at det sker, at kvinder ikke ønsker at anmelde eller fastholde en anmeldelse i disse sager, bl.a. fordi de ikke vil konfronteres med den tiltalte i en retssal.

Et lignende forslag om ændring af retsplejelovens § 848 har tidligere været fremsat af en række medlemmer af det Radikale Venstre (lovforslag L 168 af 6. februar 1981 om ændring af lov om rettens pleje, pkt. 6), men denne del af forslaget blev ikke færdigbehandlet i Folketinget, og forslaget bortfaldt derfor.

5.3-1.2. Mediernes indstilling.

Udvalget har under sin behandling af spørgsmålene om forurettedes stilling i retten rettet henvendelse til forskellige presseorganisationer og -foreninger, idet udvalget har ønsket at kende de argumenter, der fra mediernes side kan fremføres mod begrænsninger af det almindelige offentlighedsprincip i form af dørlukning, referatforbud og navneforbud.

Ved besvarelserne af udvalgets henvendelse er der henvist til, at det bærende hensyn bag den almindelige regel om offentlighed i retsplejen er, at pressen på offentlighedens vegne skal repræsentere en kontrol til sikring af, at retsplejen kan opfattes som retfærdig og i overensstemmelse med den almindelige retsbevidsthed. Det er desuden anført, at man principielt ikke mener, at sagerne adskiller sig fra andre straffesager, og at der ikke foreligger oplyst helt specielle omstændigheder, der kan begrunde særskilt behandling af spørgsmålet om forurettedes stilling i voldtægts- og voldssager. I sådanne sager har dagspressen været meget opmærksom på, at oplysninger ikke bør udnyttes, hvilket også er markeret af de presseetiske regler og gennem Dansk Pressenævns virksomhed. Endelig anføres det, at når myndighederne jævnligt opfordrer offentligheden til samarbejde med henblik på opklaring af forbrydelser, vil det virke modstridende og stødende for retsbevidst-

heden, hvis der skal ske en yderligere indskrænkning af informationsmulighederne på et område, hvor en sådan indskrænkning ikke hidtil har været anset for nødvendig, i besvarelserne er det endvidere nævnt, at medierne behandler sådanne sager med stor finfølelse, og at man ikke mener, at der ved generelle regler om lukkede døre eller referatforbud bør ske begrænsning af friheden til at dække sagerne efter et individuelt redaktionelt skøn inden for rammerne af gældende regler .

5.3.2. Overvejelserne vedrørende de enkelte spørgsmål.

5.3.2.1. Dørlukning.

Som det fremgår af kapitel 5.1.1., er de gældende bestemmelser om dørlukning udtryk for en afvejning af på den ene side hensynet til tiltaltes retssikkerhed og på den anden side hensynet til forurettede. Udvalget har overvejet, om man uden at svække retssikkerheden for den tiltalte i større omfang end efter gældende ret kan tilgodese hensynet til forurettede .

Som nævnt er det formentlig praksis at anse betingelserne for dørlukning opfyldt, mens den forurettede i en sædeligheds-sag afgiver forklaring, altså at antage, at det ville tilføje hende uforholdsmæssig krænkelse, hvis hun skulle afgive forklaring, mens der er tilhørere til stede.

Inspireret bl.a. af det ovennævnte beslutningsforslag B 41 har udvalget overvejet, om forurettede i voldtægts(lignende) sager burde have krav på dørlukning, når hun skal afgive forklaring. Fordelen ved en sådan regel er som nævnt, at forurettede på forhånd kan være sikker på, at hun ikke udsættes for at skulle afgive forklaring i retten om disse intime ting med helt uvedkommende tilhørere. Det vil f.eks. betyde, at hvor en bistandsadvokat i dag før domsforhandlingen kun kan stille klienten (forurettede) i udsigt, at dørene kan forventes lukket, vil advokaten i stedet kunne berolige klienten med, at det er op til hende selv at afgøre dette spørgsmål. Dette burde medføre, at forurettede ikke lader dette moment indgå i si-

ne overvejelser af, om hun skal anmelde en voldtægt, naturligvis forudsat at den pågældende enten er bekendt med eller gøres bekendt med, at hun kan kræve dørene lukkede under afgivelsen af sin forklaring.

Udvalget finder, at sagerne har en så speciel karakter, at det ovenfor nævnte hensyn til offentligheden, herunder pressen (og dermed til tiltaltes retssikkerhed) bør vige, og at reglen om obligatorisk dørlukning på forurettedes begæring bør **gennemføres** i voldtægtssager, uanset at dette indebærer et brud på det grundlæggende offentlighedsprincip.

Udvalget har overvejet, om man kunne nøjes med at indføre en ordning, hvorefter dørene i voldtægtssager skal lukkes under den forurettedes forklaring, når den pågældende anmoder om det, medmindre hensynet til tiltalte eller offentligheden taler imod. **Udvalget** vil imidlertid pege på, at man herved ikke ville opnå, at den forurettede på forhånd kan garanteres dørlukning under sin forklaring. Udvalget finder derfor ikke en sådan ordning tilstrækkelig.

Ved diskussionen om forurettedes krav på dørlukning må det i øvrigt understreges, at sigtedes/tiltaltes advokat og - hvis ikke andet er bestemt - også sigtede/tiltalte selv vil være til stede under afhøringen, hvadenten der er tale om en afhøring før eller under domsforhandlingen, og at hensynet til sigtede/tiltalte dermed tilgodeses.

Udvalget vil imidlertid pege på, at dørlukning under forurettedes forklaring har til **følge**, at forklaringen er undergivet referatforbud og derfor ikke uden videre vil komme til offentlighedens kundskab. Dette kan undertiden være uheldigt og i strid med forurettedes interesse, idet det kan betyde, at kun den tiltaltes, måske løgnagtige, forklaring om det passerede kommer offentligt frem. Dette kunne afhjælpes ved, at forurettedes forklaring med hendes indforståelse helt eller delvis **efterfølgende** blev læst op i et åbent retsmøde. Efter udvalgsmedlemmernes erfaring er der ingen almindelig praksis for at gøre dette, men det må antages at være muligt efter de gælden-

de regler.

Som nævnt i kapitel 4.3.6. har en række sager så betydelige lighedspunkter med (egentlige) voldtægtssager (§ 216 og § 217), at argumentationen vedrørende voldtægtssager i det væsentlige kan gentages på de øvrige sager. I relation til behovet for et ubetinget krav på dørlukning gælder dette efter udvalgets opfattelse de samme sager, som dem, der bør give krav på advokatbeskikkelse, d.v.s. sager om overtrædelse af straffelovens §§ 210, 218, stk. 2, 222, stk. 2, 2. led, og 223, stk. 1, jfr. eventuelt §§ 224-225.

Udvalget foreslår derfor en ny bestemmelse i retsplejelovens § 29, stk. 6, hvorefter dørene lukkes under forurettedes forklaring i sager om overtrædelse af straffelovens §§ 210, 216, 217, 218, stk. 2, 222, stk. 2, 2. led, og 223, stk. 1, eller §§ 224 og 225, jfr. de nævnte bestemmelser, såfremt den forurettede fremsætter begæring herom. Forslaget er formuleret nedenfor i kapitel 10.

I tråd med Rigsadvokatens meddelelse nr. 2/1977 om anklagerens forpligtelse til at rejse spørgsmålet om dørlukning og referatforbud finder udvalget, at dørlukning ikke bør være betinget af et initiativ fra forurettede. Hvis spørgsmålet ikke rejses af bistandsadvokat eller anklager, må retsformanden derfor i disse sager spørge, om forurettede kræver dørlukning. I øvrigt finder udvalget anledning til at understrege vigtigheden af, at såvel retten som anklageren og en eventuel tilstedeværende bistandsadvokat også ved retsmøder under efterforskningen, herunder grundlovsforhøret, er opmærksomme på, at der af hensyn til forurettede kan være behov for dørlukning (eller referatforbud).

5.3.2.2. **Referatforbud.**

Udvalget har endvidere overvejet, om der er grundlag for at give den forurettede retskrav på helt eller delvis referatforbud for forhandlingerne i retten, udover hvad der vil følge af førnævnte forslag om krav på dørlukning under afgivelse af egen forklaring. Som det fremgår ovenfor under 5.1.2.,

er der i dag næppe nogen fast praksis for, hvornår en begæring fra den forurettede om referatforbud omfattende f.eks. tiltaltes forklaring fremsættes og efterkommes.

Til støtte for en sådan regel om, at den forurettede skal have krav på efter begæring at få nedlagt helt eller delvis referatforbud for de retlige **forhandlinger**, kan det blandt andet anføres, at det kan være en stor belastning for forurettede at læse om sagen, selvom hun ikke er nævnt ved navn, samt at hendes identitet i mange tilfælde vil være kendt af en større kreds af personer, og at det derfor vil skade hende, at intime detaljer er refereret, selv hvor hendes navn ikke nævnes i referatet. Ved kun at give adgang til at referere dommen vil man også kunne undgå detaljerede og sensationsprægede avisreferater af sagerne, hvilket er en stor gene og belastning for den forurettede. Endelig kan der peges på, at der som udgangspunkt vil være fri adgang til at overvære tiltaltes forklaring, og at han herved - samt gennem forsvarerens tilstedeværelse - sikres mod overgreb under processen.

Udvalget finder imidlertid ikke grundlag for at stille forslag om indførelse af en sådan ordning. **Udvalget** finder, at den forurettedes interesser er tilstrækkeligt tilgodeset gennem den gældende ordning, hvorefter retten kan forbyde offentligt referat, også for så vidt angår tiltaltes forklaring, når offentlig gengivelse vil tilføje den forurettede en uforholdsmæssig krænkelser. Udvalget henviser endvidere til den interesse, som den tiltalte kan have i, at offentligheden kan holde sig orienteret om sagen gennem nyhedsmediernes, og udvalget anser det for uheldigt, hvis der skulle udvikle sig en almindelig praksis for, at den forurettede kræver referatforbud for hele den retlige behandling, således at kun dommen kan refereres i medierne og derved komme til offentlighedens kendskab. Udvalget henviser i den forbindelse til, at pressen ikke kan antages at være interesseret i at følge en sag, som man er afskåret fra at referere. Endvidere er det ikke ualmindeligt, at omtalen af en sag er mere intens under efterforskningen, navnlig i tiden umiddelbart efter at handlingen blev begået, mens selve dommen ikke altid ofres den samme opmærksomhed. Såfremt pressen slet ikke

får mulighed for at referere fra retssagsbehandlingen, risikerer man i øvrigt, at pressen får et særligt incitament til at foretage sin egen efterforskning for ad denne vej at skaffe sig stof om sagen, og det må i flere henseender anses for uheldigt.

Udvalget er opmærksom på, at der kan være behov for at knytte et referatforbud til visse dele af en tiltaltes forklaring og til forskellige tekniske erklæringer m.v., f.eks. en lægeerklæring vedrørende forurettede, men udvalget finder ikke grundlag for at antage, at begæringer om referatforbud i disse situationer ikke skulle blive efterkommet.

I øvrigt gælder det for referatforbud som for dørlukning, at spørgsmålet i givet fald må rejses af retten, og at man også ved retsmøder forud for **domsforhandlingen** skal være opmærksom herpå, jfr. kapitel 5.3.2.1.

Der er endvidere enighed om ikke at foreslå indskrænkninger i adgangen til at referere offentligt fra den afsagte dom. Det må antages, at dommeren ved sin formulering vil være i stand til at omtale selv intime detaljer på en sådan måde, at en gengivelse ikke i sig selv vil være urimeligt belastende for forurettede.

5.3.2.3. Forbud mod offentliggørelse af forurettedes identitet.

Udvalget har efter sit kommissorium fundet det naturligt at drøfte bestemmelsen i retsplejelovens § 1017 b om forbud mod offentlig gengivelse af forurettedes identitet i sædeligheds-sager .

Der er tale om en straffebestemmelse, men der ses ikke at være rejst sager om overtrædelse af bestemmelsen. Heraf kan dog næppe udledes, at det aldrig forekommer, at en sædelighedssag i pressen refereres på en sådan **måde**, at den forurettede kan identificeres. Udvalget vil dog pege på, at hvor identifikation af den forurettede har været mulig, kan årsagen hertil

have været, at den forurettede selv har afgivet oplysninger om sagen til f.eks. en journalist og dermed frivilligt have givet afkald på beskyttelsen i § 1017 b. Dette kan en forurettet i en voldtægtssag have flere grunde til at gøre, navnlig kan der være tale om at søge at gendrive en offentligt gengivet, usandfærdig forklaring fra den tiltalte. I øvrigt er der næppe tvivl om, at der forekommer tilfælde, f.eks. i mindre bysamfund, hvor selv den mindste omtale af sagen vil gøre det klart for befolkningen på den pågældende egn, hvem den forurettede er.

I nogle retter er det fast rutine at indskærpe reglen ved en sags begyndelse og/eller ved domsafsigelsen, og udvalget finder en sådan fremgangsmåde anbefalelsesværdig.

5.3.2.4. Afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse.

Det er en almindelig erfaring, at den, der har været udsat for en grovere sædelighedsforbrydelse, ofte nærer et meget betydeligt ubehag ved efterfølgende at skulle konfronteres med gerningsmanden. En sådan konfrontation kan være nødvendig under efterforskningen i forbindelse med udpegningen af gerningsmanden, men den foretages i det omfang, det er praktisk muligt, gennem en særlig konfrontationsrude, således at den mistænkte ikke kan se den forurettede.

Under den efterfølgende retlige behandling kan møde mellem parterne undgås ved, at retsformanden i medfør af retsplejelovens § 348, stk. 1, bestemmer, at tiltalte skal forlade retssalen under forurettedes forklaring. I voldtægts- og voldtægtslignende sager vil en begæring i medfør af § 848 formentlig kunne forventes imødekommet, jfr. kapitel 5.1.4.

Med udgangspunkt i beslutningsforslaget fra Folketinget har udvalget drøftet, om den forurettede burde have krav på, at den tiltalte ikke er til stede i retssalen, mens forurettede afgiver forklaring.

Set fra tiltaltes synspunkt er der betænkeligheder både ved en så fast regel og ved en fast praksis på dette område, idet tiltalte bliver afskåret fra ved den direkte kontakt at påvise f.eks. svagheder i forklaringen. Der kan i øvrigt forekomme tilfælde, hvor det af hensyn til bedømmelsen af sagens faktiske forhold kan være nødvendigt eller hvert fald hensigtsmæssigt, om den tiltalte og den forurettede i retten konfronteres med hinanden.

Heroverfor står tilsvarende betragtninger som dem, der jfr. 5.3.2.1. førte udvalget til at foreslå, at forurettede får krav på, at dørene lukkes, mens hun afgiver forklaring. Endvidere kan det hævdes, at tiltaltes interesser er tilstrækkeligt tilgodeset, ved at forsvareren er til stede under afhøringen, og ved at tiltalte **efterfølgende** eller eventuelt via højttaler i et tilstødende lokale vil blive gjort bekendt med forurettedes forklaring. Det vil i øvrigt være naturligt, at politiet i forbindelse med afhøringen til rapport gør forurettede opmærksom på muligheden for i retten at anmode om, at tiltalte forlader retssalen under forurettedes forklaring. Sådan orientering gives sandsynligvis i vidt omfang og bør i hvert fald gives i de tilfælde, hvor forurettede selv giver udtryk for bekymring ved udsigten til på ny at skulle konfronteres med tiltalte, eller hvor det fremgår af omstændighederne, at den forurettede nærer en sådan frygt.

Et flertal i udvalget finder, at det almindelige princip om, at den tiltalte i en straffesag har ret til at være til stede under den retlige behandling, er så væsentligt, at undtagelse herfra kun bør besluttes efter en konkret vurdering i hver enkelt sag. Det er ikke sandsynligt, at noget nævneværdigt antal tilfælde af voldtægt m.v. ikke anmeldes med den begrundelse, at forurettede ikke kan være sikker på at kunne afgive forklaring uden tiltaltes tilstedeværelse. Herefter, og da den gældende praksis ikke synes at have givet anledning til væsentlige problemer for de forurettede, foreslår udvalgsflertallet ikke lovændringer på dette punkt.

Medlemmerne Bjørn Høberg-Petersen og Berl Kutchinsky, der hø-

rer til flertallet, finder i tilslutning til det her anførte anledning til at fremhæve, at allerede den nuværende, meget hyppige udnyttelse af hjemlen i retsplejelovens § 848, stk. 1, til under **domsforhandlingen** at afhøre anmelderinden i voldtægtssager uden tiltaltes tilstedeværelse, frembyder væsentlige retssikkerhedsmæssige betænkeligheder.

Retsformandens referat eller protokollat i retsbogen af anmelderindens forklaring vil uundgåeligt være væsentlig kortere end selve forklaringen og uden mange af dennes nuancer og detaljer. Disse kan imidlertid ikke sjældent være væsentlige for tiltaltes muligheder for at påpege uoverensstemmelser med det faktiske forløb, som retten bør have kendskab til for at kunne vurdere kvaliteten og/eller troværdigheden af anmelderindens forklaring.

Kun ganske enkelte retssale er forsynet med det nødvendige tekniske udstyr til, at tiltalte i et andet rum kan påhøre anmelderindens forklaring gennem højttalere. Også denne ordning forhindrer imidlertid tiltalte i visuelt at følge anmelderinden under forklaringen og rettens/nævningenes reaktioner på denne. Ligeledes afskæres den umiddelbare kontakt med forsvareren, der er nødt til at forblive i retssalen, hvilket svækker muligheden for kontraspørgsmål eller - i særlige tilfælde - øjeblikkelig indgriben fra forsvarerens side.

På denne baggrund ønsker disse medlemmer at påpege, at undtagelsesbestemmelsen i retsplejelovens § 848, stk. 1, må fortolkes på en sådan måde, at kravet om at der skal foreligge "særegne grunde" for at udelukke tiltalte, får et reelt indhold. Selv i grove voldtægtssager kan denne betingelse ikke antages at være opfyldt alene i kraft af det - ofte meget betydelige - ubehag, som anmelderinden typisk og som en normal reaktion vil føle ved at skulle afgive forklaring om handlingsforløbet.

Endelig bør man være opmærksom på, at selv om en liberal anvendelse af retsplejelovens § 848, stk. 1, kan være til glæde for nogle, vil den samtidig som en uundgåelig konsekvens

medføre, at retssagen opleves som endnu mere byrdefuld af den anmelderinde, der fortsat må afgive sin forklaring i tiltaltes nærvær, hvilket igen vil afføde stærkere krav om en yderligere udvidelse af anvendelsesområdet. Der synes god grund til at advare imod, at domstolene understøtter en sådan udvikling.

Et mindretal (Karen Arpe, Helle Degn, Kate Eskildsen, Jytte Lindgård og Gitte Spies) finder, at tiltaltes interesser på dette område må vige for de nævnte afgørende hensyn til den forurettede, og foreslår derfor en bestemmelse om sådanne særlige rettigheder for forurettede i den samme gruppe sager, som nævnt i kapitel 5.3.2.1., indføjet i retsplejeloven som § 848, stk. 2, jfr. forslag herom i kapitel 10.2.

5.3.2.5. Bevisførelse OM forurettedes tidligere seksuelle adfærd.

Det er udvalgets opfattelse, at det forhold, at der kun sjældent synes at opstå spørgsmål om rækkevidden af retsplejelovens § 185, stk. 2, ikke kan tages som udtryk for, at bestemmelsen er uden betydning. Det er tværtimod udvalgets vurdering, at bestemmelsen i praksis fungerer godt, ikke mindst fordi reglen formentlig ofte forebygger, at der overhovedet opstår spørgsmål om bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd.

Udvalget har drøftet, om forbuddet i retsplejelovens § 185, stk. 2, mod bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd bør gøres absolut, således som det var foreslået i det oprindelige lovforslag, jfr. ovenfor afsnit 5.1.5.

Det er udvalgets opfattelse, at et absolut forbud mod denne bevisførelse kan tænkes ikke blot at føre til urigtige eller tvivlsomme domfældelser, men også i visse situationer vil kunne anvendes af forsvareren som begrundelse for en frifindelsespåstand, idet forsvareren vil kunne henvise til, at der er forhold omkring forurettede, som ikke er blevet tilstrækkeligt undersøgt. Herved kan der opstå så megen tvivl, at re-

sultatet bliver frifindelse, selvom måske ganske få spørgsmål til forurettede (eventuelt bag lukkede døre) kunne have fjernet tvivlen og bragt forholdene på det rene. Et forbud kunne altså i denne situation blive til skade for forurettede.

Der er i udvalget enighed om, at bevisførelse af denne art i princippet må undgås, sådan som retsplejelovens § 185, stk. 2, også administreres i praksis.

Det er imidlertid vanskeligt på forhånd at forestille sig enhver mulig bevismæssig situation, og der kan tænkes sager, hvor det som anført ved folketingsbehandlingen i 1981 af hensyn til sagens rette opklaring kan være nødvendigt i større eller mindre omfang at komme ind på forurettedes tidligere seksuelle adfærd. Hændelsesforløbet i den ovenfor under afsnit 5.1.5. refererede sag fra Bornholm viser i hvert fald, at en **bevisførelse**, som vedrører seksuelle spørgsmål, ikke i alle tilfælde er uden betydning for sagens bedømmelse. Udvalget finder det betænkeligt ud fra retssikkerhedsmæssige hensyn helt generelt at afskære bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd, og foreslår derfor bestemmelsen i retsplejelovens § 185, stk. 2, bibeholdt uændret.

**KAPITEL 6. Erstatning og godtgørelse til ofre for
voldtægt m.v.**

6.1. Gældende ret.

6.1.1. Krav »od gerningsmanden.

6.1.1.1. Materielt.

Det følger af dansk rets almindelige erstatningsregler, at den, som forsætligt eller uagtsomt forårsager skader på en andens person eller ting, er forpligtet til at erstatte skadelidte hans tab. Ved kønsfrihedsforbrydelser kræves der som hovedregel for at domfælde i straffesagen forsæt, og der vil i så fald tillige være erstatningsansvar. Herudover vil en skadevolder være erstatningsansvarlig for den økonomiske eller ikke-økonomiske skade, som han forvolder ved uagtsomhed.

Den erstatningsansvarlige skal foruden at erstatte tingsskade også betale erstatning for helbredelsesudgifter, andet tab som følge af skaden og eventuel tabt arbejdsfortjeneste, samt godtgørelse for svie og smerte. Har skaden medført varige følger, skal der tillige betales godtgørelse for varigt mén samt erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne. Nærmere regler herom er fastsat i lov nr. 228 af 23. maj 1984 om erstatningsansvar (EAL), der trådte i kraft den 1. oktober 1984, jfr. nu lovebekendtgørelse nr. 599 af 8. september 1986. Lovens satser reguleres hvert år med virkning fra den 1. april, jfr. bekendtgørelse nr. 215 af 13. april 1987 om regulering af erstatning- og godtgørelsesbeløb i henhold til lov om erstatningsansvar.

Lovens hovedformål er at sikre, at der ved personskade fastsættes en erstatning, som giver dækning for det individuelle økonomiske tab i højere grad end hidtil.

De tabsposter, der kan kræves erstattet ved personskade, skal specificeres i erstatningsopgørelsen (EAL § 1).

Tingsskade erstattes med den værdi, en ødelagt ting må antages at have haft, eventuelt med udgifterne til reparation af beskadigede effekter. I praksis har det i voldtægtssager typisk drejet sig om mindre erstatningsbeløb for ødelagt tøj og andre effekter.

Helbredelsesudgifter. I det omfang skadelidte har haft udgifter til nødvendig behandling og rekreation for somatiske lidelser samt lægeerklæringer og lægeordineret medicin, kan de kræves refunderet hos gerningsmanden. Også omkostninger i forbindelse med behandling hos psykolog eller psykiater må kunne fås erstattet, såfremt behandlingen er nødvendiggjort af overgrebet, og behandlingsudgifterne kan dokumenteres. I disse sager har offeret ofte behov for sådan hjælp, der ikke altid vil blive betalt af sygesikringen, jfr. nedenfor kapitel 8 og U 1981, s. 1760, hvor landsretten nægtede at forhøje den af byretten fastsatte samlede erstatning og godtgørelse på 25.000 kr. med et beløb på 2.040 kr. til 12 ekstra psykoterapeutiske behandlinger. Kan udgifterne ikke dokumenteres fuldt ud under sagen, f.eks. fordi helbredelsen vil strække sig over lang tid, kan erstatningen fastsættes skønsmæssigt, jfr. nedenfor om andet tab, eller der kan tages forbehold om yderligere krav.

Andet tab (EAL § 1) omfatter også mere diffuse udgifter, som skadelidte har i forbindelse med skaden, herunder beløb, der tidligere blev erstattet som "forstyrrelse og ødelæggelse af stilling og forhold".

Andet tab kan være udgifter ved flytning til en ny lejlighed. En sådan disposition kan i særlige tilfælde være nødvendig for den forurettede, hvis gerningsmanden bor lige i nærheden, eller hvis en voldtægt er foregået i offerets lejlighed. Der kan i så fald også være istandsættelsesudgifter, der skal betales. For at der kan ydes erstatning, må nødvendigheden af, at forurettede flytter, f.eks. helbredsmæssige grunde, kunne dokumenteres.

Forlænget studie- eller uddannelsesetid, opgivelse af igangværende eller af påtænkt uddannelse kan erstattes. Fra praksis kan nævnes U 1974.6250, hvor det pålagdes de for et færdselsuheld ansvarlige at betale et skønsmæssigt fastsat beløb på 8.000 kr. til en stud.polyt., da det blev antaget, at hendes studium blev forlænget med 9 måneder. Der blev tilkendt en schweizisk stud. polyt. 3.000 schweizerfranc (ca. 14.000 kr.) i erstatning for ulemper og øgede studieudgifter i forbindelse med færdselsuheld ved U 75.529H. En 16-årig skoleelev fik tilkendt 12.000 kr. for tabt skoleår, U 77.92H. I U 77.3970 afslog retten i en færdselssag at tilkende skadelidte et beløb på 15.000 kr. for opgivelsen af planer om en akademisk uddannelse.

Både ved helbredelsesudgifter og andet tab skal der fradrages sociale ydelser (f.eks. efter bistandslov el. pensionslov) og andre ydelser, som udbetales for at dække disse udgifter. Tilsvarende skal sparet hjemmeforbrug normalt fradrages ved rekreationsophold.

Tabt arbejdsfortjeneste (EAL § 2) erstattes i det **omfang**, tabet har kunnet dokumenteres. Erstatningen fastsættes for tiden fra skadens indtræden, indtil skadelidte kan begynde at arbejde igen, eller skaden er blevet stationær. I tabsopgørelsen må fragå evt. løn, substituerende sociale ydelser og forsikringsbeløb m.v., der har karakter af en egentlig skadesforsikringsydelse.

Godtgørelse for varigt mén, fastsættes uden hensyn til skadelidtes indtægtsforhold ud fra den konstaterede méngrad, der skal være på mindst 5%, (EAL § 4). Méngodtgørelsen er en godtgørelse, der ydes for varige personskader (f.eks. vansir og psykiske skader) af ikke-økonomisk karakter. Den beregnes under hensyn til skadens medicinske art og omfang og de forvoldte ulemper i skadelidtes daglige livsførelse. Sikringsstyrelsen udtaler sig om méngraden (EAL § 10).

Godtgørelsen gives uafhængigt af, om der tillige ydes erstatning for økonomisk tab. Pr. 1. april 1987 udgør godtgørelse-

sen 2.300 kr. pr. **méngrad**, d.v.s. minimumsménerstatning er 11.500 kr.

Svie og smerte (EAL § 3) skal dække den fysiske lidelse, der er en følge af skaden, og erstattes efter faste takster for tiden fra skadens indtræden, indtil skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær. Efter dette tidspunkt kan der eventuelt ydes godtgørelse for varigt mén. Indtil et beløb på 17.500 kr. fastsættes godtgørelsen for tiden til 120 kr. for hver dag, skadelidte må ligge i sengen, og 60 kr. for hver sygedag i øvrigt i anledning af forholdet. (EAL § 3).

Der ydes kun erstatning for erhvervsevnetab (EAL § 5), hvis det er på 15% eller mere. Det afgørende for erstatningen er, om skadelidte som følge af skaden lider et varigt indtægts-tab. Det må derfor vurderes, hvad skadelidte ville have tjent, hvis skaden ikke var indtruffet. Den maksimale erhvervsevnetabserstatning fra 1. april 1987 er 2.415.000 kr. (baseret på en årsløn på 402.500 kr.).

Udover de nævnte erstatninger skal det i medfør af EAL § 26, 1. punktum, pålægges gerningsmanden at yde skadelidte godtgørelse for tort, forstået som krænkelse af selv- og æresfølelse, altså personens opfattelse af eget værd og omdømme. Bestemmelsen, der sammen med andre bestemmelser i EAL, har afløst § 15 i lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov m.v., bestemmer, at den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort. Ifølge bemærkningerne til lovforslaget tilsigtedes der ikke nogen ændring med hensyn til udmåling af godtgørelsen, jfr. også Jens Møller og Christian Trønning i Juristen 1984, s. 228. Den hidtidige retspraksis på dette område vil derfor fortsat have betydning.

Efter sagens natur må, i modsætning til erstatning for økonomisk skade, sådan godtgørelse fastsættes skønsmæssigt, og det er oftest ikke muligt præcist at angive, hvilke momenter der er indgået i skønnet og med hvilken vægt.

Retspraksis har hidtil i mange sager fastsat et samlet beløb i erstatning for økonomisk skade og godtgørelse for tort. Det har i sådanne tilfælde ofte ikke været muligt at se, med hvilket beløb de enkelte poster er indgået. Denne praksis vil formentlig ikke blive opretholdt for skadestilfælde efter lovens ikrafttræden den 1. oktober 1984, hvor kravet skal være specificeret, jfr. kapitel 6.1.1.1.

Af udvalgets undersøgelse af voldtægtssager m.v. fra Roskilde, Holstebro og København fremgår det, at der kun i en af 28 sager er tilkendt en godtgørelse på over 25.000 kr. De udmålte beløb ligger i øvrigt fra 10.000 til 25.000 kr., heraf 7 sager med et beløb på 25.000 kr.

De i UfR i perioden 1980 til 1. april 1987 trykte afgørelser har kun i få tilfælde tilkendt godtgørelser på over 25.000 kr., selvom der i nogle af sagerne var påstået et større beløb, se nedenstående oversigt, hvortil må bemærkes, at spørgsmålet om godtgørelsens størrelse ifølge domsreferaterne ofte ikke diskuteres.

Sag	Sagens omstændigheder	Forurettedes påstand om godtgørelse under sagen	Straffelovs- overtrædelsen	Dommens fastsættelse af godtgørelse for tort
U 80.346 H	18-årig gerningsmand overfaldt ubekendt 21-årig kvinde på of- fentlig vej kl. 1 om natten	Ikke oplyst	Voldtægt og anden kønslig omgængelse Straf: 6 års fæng- sel tillige for 5 tilfælde af røverier	10.000 kr. uden nærmere begrundelse
U 80.978 Ø	27-årig mand overfaldt 3 ubekendte kvinder på hvv. 31, 17 og 16 år på offentlig vej	50.000 kr. for den ene forurettede, men ikke oplyst for de to andre	Voldtægt og anden kønslig omgængelse samt legemskrænkel- se og voldtægtsfor- søg Straf: 5 års fæng- sel	Et offer fik 30.000 kr. Henvist til særlig rå og brutal vold offerets forhold og stilling væ- sentligt forstyrrede samt pådraget sig livsvarige mén. Et andet offer 15.000 kr. uden nærmere begrundelse.
U 80.992	18-årig brød ind i lej- lighed sammen med kam- merat og bl.a. voldtog indehaveren samt med- virkede til kammerats oral sex med offeret	15.000 kr.	Voldtægt og medvir- ken hertil, vold- tægtsforsøg samt anden kønslig om- gængelse Straf: 3 1/2 års fængsel (incl. rest- straf 113 dage)	15.000 kr. uden nærmere begrundelse.

U 80.1028 H	44-årig mand voldtog 2 ubekendte kvinder og forsøgt voldtægt mod en tredje, også ubekendt (alle i deres eget hjem) Offrene var 24, 32 og 18 år gamle	Ikke oplyst	Voldtægt og forsøg herpå Straf: Forvaring (3 tidligere domme med straf for voldtægt på 4, 3 og 5 år)	15.000 kr. til hver uden nærmere begrundelse

U 81.23 H	30-årig mand og ubekendt 32-årigt offer. Offentlig vej.	Efter rettens skøn	Voldtægt Straf: Fængsel i 6 år incl. reststraf på 1 år (2 tidligere domme for voldtægt, straffet hhv. med ungdomsfængsel og fængsel i 3 år	15.000 kr. uden nærmere begrundelse.

U 81.176 Ø	29-årig kvinde truet til samleje i 31-årig ubekendt mands lejlighed, hvor hun var inviteret op.	Ikke oplyst	Voldtægt (Straffelovens § 217) Straf: Fængsel i 1 år	25.000 kr. uden nærmere begrundelse.

U 81.178 Ø	12 1/2-årig pige var sammen med veninde taget på diskotek, hvor de mødte 2 17-årige tyrkere og tog med dem hjem, hvor hun blev påtvunget to samlejer og et samlejelignende forhold. Hun havde inden voldtægten kysset og kælet med den ene af gerningsmændene.	Ikke oplyst	Voldtægt og anden kønslig omgængelse med mindreårig. <u>Straf: Fængsel i hhv. 1 år og 6 måneder.</u>	Godtgørelse nægtet da "ikke tilstrækkeligt grundlag

U 81.255 H	3 mænd i alderen 20-34 år voldtog m.v. en for dem ubekendt grønlandsk kvinde.	50.000 kr.	Voldtægt og anden kønslig omgængelse. <u>Straf: 2 år og 6 måneders fængsel.</u>	25.000 kr. uden nærmere begrundelse.

U 81.616 Ø	16-årig mand og 10-årig ubekendt offer, offentlig vej.	40.000 kr.	Voldtægtsforsøg og anden kønslig omgængelse med mindreårig. <u>Straf: 1 1/2 fængsel bet., efter godt 4 mdr. i varetægt.</u>	35.000 kr. uden nærmere begrundelse.

U 81.654 H

30-årig mand forsøgte voldtægt over for 29-årig dame, hvis mand han forinden havde overfaldet og truet. Parterne havde samme dag mødt hinanden for første gang på en restaurant.

Efter rettens skøn

Voldtægtsforsøg
Straf: Fængsel 3 år, tillige for overfald af særlig farlig karakter og trusler. Tidligere straffet for voldtægt (2 år) og 2 gange for blufærdighedskrænkelser.

20.000 kr. uden nærmere begrundelse.

U 82.263 Ø

En 27-årig ustraffet havde i 3 tilfælde forsøgt voldtægt og et tilfælde af anden kønslig omgangelse overfor ubekendte kvinder.

Kun to af ofrene havde nedlagt påstand om godtgørelse på hhv. 3.000 kr. og 10.000 kr.

Voldtægtsforsøg og anden kønslig omgangelse.
Straf: Fængsel i 2 år.

3.000 kr. og 10.000 kr. uden nærmere begrundelse.

U 82.325 H

34-årig mand overfaldt og voldtog m.v. ubekendt 29-årig kvinde på offentlig vej.

Ikke oplyst

Voldtægt og anden kønslig omgangelse og forsøg på manddrab.
Straf: Forvaring. Tidligere straffet 2 gange for voldtægt.

25.000 kr. uden nærmere begrundelse.

U 82.1069 Ø	31-årig mand voldtog m.v. ubekendt 24-årig kvinde i vaskekælder i den ejendom, hvor hun boede.	20.000 kr.	Voldtægt og anden kønslig omgængelse. Straf: Fængsel i 2 år.	20.000 kr.

U 83.193 V	Hypnotisør, der i perioden 1975 til 1981 havde haft en del kvinder i behandling og herunder forbrudt sig mod dem.	Krævet de tilkendte beløb, bortset fra 2 krav på hhv. 25.000 kr. og 15.000 kr., som begge blev nedsat til 10.000 kr.	Voldtægt, 2 tilfælde af voldtægtsforsøg og 12 tilfælde af blufærdighedskrænkelser. Straf: Fængsel i 2 år og 6 måneder.	Fra 5.000 kr. til 25.600 kr. uden nærmere begrundelse.

U 84.977 H	29-årig mand mødte døvstumt par på værtshus og inviterede dem med hjem, hvor han gav manden et snitsår i armen med en kniv og derefter voldtog kvinden.	30.000 kr.	Voldtægt. Straf: Fængsel i 10 mdr. Tillige for vold af særl. farlig karakter.	Byret: 20.000 kr. Landsret: 10.000 kr. under henvisning til den situation, som kvinden selv havde bragt sig i før voldtægten og omstændighederne iøvrigt.

U 85.94 H	29-årig mand brød ind i kvindelig nabos sommerhus og voldtog hende under grove omstændigheder med hjemmerystelse, diverse kvæstelser og et brud på ansigtsskelettet samt længerevarende øjengener til følge. Sygemeldt i knapt 1 år. Følte sig nødsaget til at sælge sommerhuset.	100.000 kr. for lidelse, tort og forstyrrelse af forhold.	Voldtægt af særlig farlig karakter og anden kønslig omgængelse. Straf: Fængsel i 7 år (incl. reststraf 366 dage).	50.000 kr. under henvisning til forholdets usædvanlig grove karakter og forbrydelsens følger for den forurettede.
U 85.150 H	24-årig mand voldtog en kvinde og forsøgte voldtægt mod 3 andre (alle var ham ubekendte) og samtlige forhold begået på offentlig vej.	35.000 kr. til hver	Voldtægt af særlig farlig karakter. Straf: Anbringelse på sikringsanstalten.	25.000 kr. til hvert af ofrene uden nærmere begrundelse.
U 86.313 H	Folkeskolelærer voldtog 14-årig elev, der skulle være barnepige for hans børn. Hun gjorde modstand og blev slået flere gange. Et tilfælde mere for hhv. voldtægt og overtrædelse af straffelovens § 222.	Mere end 35.000 kr. til det ene offer, men ikke oplyst for de to andre	Voldtægt af særlig farlig karakter, jfr. §§ 222, stk. 2, og 223, stk. 1. Straf: Fængsel i 5 år tillige for tre andre forhold.	35.000 kr. for tort og forstyrrelse af forhold. (15.000 hhv. 25.000 kr. ved landsretten til de to andre ofre).

6.1.1.2. Den processuelle behandling af erstatnings- og godtgørelsesspørgsmålet.

Den forurettede i blandt andet kønsfrihedsforbrydelsessager har efter gældende regler mulighed for at få afklaret spørgsmålet om erstatning m.v. ved selv at anlægge civil sag mod gerningsmanden. Hvis visse økonomiske betingelser er opfyldt, er der mulighed for at få fri proces til en sådan sag. Sagsomkostninger kan i øvrigt dækkes gennem en evt. privat retshjælpsforsikring. Fri proces og retshjælpsforsikringsdækning nægtes dog ofte under henvisning til muligheden for at få tabet erstattet gennem statens erstatningsnævn, jfr. herom under kapitel 6.1.2.

Herudover har forurettede mulighed for at få erstatningskravet pådømt under straffesagen. Reglerne om, at blandt andet erstatningskrav, som er en følge af den strafbare handling, kan inddrages under straffesagen, den såkaldte adhæsiionsproces, findes i retsplejelovens kapitel 89.

Princippet er, at anklagemyndigheden (politiet) på begæring skal forfølge erstatningskravet mod tiltalte. Politiet skal vejlede forurettede, og der er givet retningslinier herom i Rigsadvokatens meddelelse nr. 6/1977. Forurettede må selv tage stilling til størrelsen af det krav, der skal fremsættes under sagen, og selv fremskaffe den nødvendige dokumentation for kravets berettigelse.

Hvis der under straffesagen i medfør af retsplejelovens § 741 a er beskikket bistandsadvokat for forurettede, skal denne bl.a. hjælpe med opgørelse og gennemførelse af erstatningskrav, jfr. kapitel 4.1.3.

Der kan i øvrigt under straffesagen beskikkes advokat for en forurettet, der opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces, jfr. retsplejelovens § 995 a. Endvidere er der mulighed for forurettede for at få hjælp til erstatningsopgørelsen hos **socialforvaltningen**. I Københavns kommune er der

således et særligt kontor (sektionen for refusionssager) under bistandsafdelingen, der tager sig af sådanne spørgsmål og herunder giver møde i retten sammen med den forurettede. Udvalget er ikke bekendt med, at der i andre kommuner er tilsvarende ordninger.

Selvom den forurettede ikke er part i straffesagen, er der adgang til under domsforhandlingen at udtale sig om erstatningsspørgsmålet.

Erstatningsafgørelsen, der normalt træffes alene af de(n) juridiske dommer(e), jfr. rpl. § 91, stk. 3, og § 993, kan medtages under en eventuel anke af straffesagen, men kan også ankes selvstændigt i den borgerlige retsplejes former, jfr. rpl. § 996, af såvel tiltalte som af forurettede (evt. med fri proces eller retshjælfsforsikringsdækning).

Erstatningsspørgsmålet kan ikke - som for eksempel i færdselssager - udsættes til påkendelse efter straffespørgsmålets afgørelse, jfr. U.1966.355 0.

Når retten finder, at behandling af et erstatningskrav under straffesagen vil medføre væsentlig ulempe, kan den henvise kravet til evt. behandling under civilt søgsmål, retsplejelovens § 991, stk. 4, hvilket for eksempel kan ske, såfremt erstatningen ikke kan gøres op, før straffesagen er sluttet.

§ 992 i retsplejeloven indeholder det såkaldte ensretningsprincip, hvorefter der skal være overensstemmelse mellem afgørelsen af straffespørgsmålet og erstatningsspørgsmålet. Det medfører, at hvis der frifindes for den strafferetlige tiltale, f.eks. på grund af manglende forsæt, kan der ikke ske domfældelse for erstatningskravet, selvom betingelserne for ansvar er opfyldt. Der må i så fald anlægges en civil sag. Udvalget er ikke bekendt med, at der i nogen voldtægts(liggende) sag er rejst civil sag, efter at tiltalte er frikendt, eller tiltale er frafaldet.

6.1.2. Erstatning og godtgørelse fra staten.

Ifølge lov nr. 227 af 26. maj 1976 kan der fra statskassen fra den 1. oktober 1976 ydes erstatning for personskade, der forvoldes ved overtrædelse af straffeloven, og således også for voldtægt m.v. Denne statslige erstatningsordning administreres af det såkaldte erstatningsnævn, der er nedsat af Justitsministeriet, se nedenfor.

Oprindeligt skulle afgørelsen om erstatning træffes efter en konkret rimelighedsvurdering. Den forurettede havde ikke krav på erstatning fra staten, selvom erstatningskravet over for gerningsmanden var fastsat ved en endelig dom. Ved lov nr. 233 af 6. juni 1985 er reglerne ændret, således at der i et vist omfang tillige ydes erstatning for skade på personlige ejendele, og således at der er givet den forurettede et egentligt retskrav på erstatning fra staten. Erstatning fra staten efter lovændringen kan nedsættes eller bortfalde i overensstemmelse med dansk rets almindelige regler, herunder om skadelidtes egen skyld og accept af risiko, men der skal, jfr. lovens § 7, over for staten ske fradrag af sociale ydelser m.v. i videre omfang end over for skadevoldere. Er forurettedes krav på erstatning og godtgørelse fra skadevolderen afgjort ved dom, ydes erstatning efter loven med mindst det beløb, som er fastsat ved dommen. Herfra gælder dog den undtagelse, at erstatningsnævnet ikke er bundet af dommens resultat, hvis tiltalte under straffesagen har anerkendt kravet eller dets størrelse, eller hvis der er tale om en udeblivelsesdom. Undtagelserne skyldes, at der i disse situationer ikke foretages nogen prøvelse fra rettens side af kravet. Staten indtræder i skadelidtes krav mod skadevolder.

Erstatning er (jfr. lovens § 10) normalt betinget af, at lovovertrædelsen straks anmeldes til politiet, og at kravet fremsættes under en eventuel straffesag. Nævnet behøver ikke vente med udbetaling, indtil erstatningsspørgsmålet er afgjort ved dom, og det forudsættes eller forventes ikke, at der anlægges civil sag mod skadevolderen. Nævnet er heller ikke bun-

det af anklagemyndighedens vurdering af, om der foreligger strafbart forhold, jfr. nævnets beretning 1984. Der gives ikke erstatning, hvis skadevolder, forsikringsselskaber eller andre har betalt (§ 7 i loven).

Efter lovens § 10, stk. 3, har politiet pligt til at vejlede den forurettede om retten til at få erstatning efter loven.

Erstatningsnævnet består af en formand, der skal være dommer, og af 2 andre medlemmer, hvoraf det ene udnævnes efter indstilling fra Socialministeriet og det andet efter indstilling fra Advokatrådet.

De nærmere regler for erstatningsnævnets behandling af indgivne sager om erstatning findes i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 410 af 16. september 1985 om forretningsorden for nævnet vedrørende erstatning til ofre for forbrydelser.

Hos politiet udleveres særlige ansøgningsskemaer, som normalt anvendes, når der søges om erstatning. Der kan søges, selvom der ikke rejses nogen straffesag, f.eks. fordi gerningsmanden er ukendt.

Under sagens forberedelse kan nævnets formand forlange yderligere oplysninger fra ansøgeren, f.eks. lægeattester og sygejournaler.

Nævnets afgørelser er endelige og kan ikke indbringes for nogen højere administrativ myndighed, men kun i overensstemmelse med grundlovens § 63 for domstolene.

Udbetaling af tilkendte beløb sker gennem Justitsministeriet.

6.2. Reglerne i andre lande.

6.2.1. Norge.

Politi og anklagemyndighed har i henhold til straffeprocelseslovens § 236, 2. pkt., pligt til under efterforskningen at spørge forurettede, om han eller hun ønsker erstatningskrav eller andre borgerlige retskrav inddraget under straffesagen. Kræves der erstatning, skal beløbet nærmere angives og begrundes. Bestemmelsen er uddybet i påtaleinstruksen, som indeholder de nærmere regler for anklagemyndighedens virke. I påtaleinstruksen er det endvidere foreskrevet, at en person, som er blevet skadet ved en strafbar voldshandling, skal gøres bekendt med adgangen til at kræve erstatning af staten, jfr. nedenfor. Der påhviler også retten en vejledningspligt, idet forurettede ved første møde i retten skal spørges, om han eller hun vil gøre borgerlige retskrav gældende under sagen, medmindre spørgsmålet allerede er afklaret, jfr. straffeprocelseslovens § 426.

Udover erstatning for økonomisk tab, som forurettede har lidt som følge af overgrebet, vil retten kunne tilkende erstatning for skade af ikke-økonomisk art ("oprejsning") samt erstatning for varig og betydelig skade af medicinsk art ("ménerstatning").

Erstatningsansvar for skade af ikke-økonomisk art kan efter skadeserstatningslovens kapitel 3, § 5, pålægges den, som forsætligt eller groft uagtsomt har voldt skade på person, herunder ved en række straffelovsovertrædelser, bl.a. de grovere sædelighedsforbrydelser. Gerningsmanden kan blive pålagt at betale en sådan engangssum, som retten finder rimelig til oprejsning for den forvoldte tort og smerte og for anden krænkelse eller skade af ikke-økonomisk art. Det er over for udvalget oplyst, at i hvert fald i Oslo-området er oprejsningsbeløbet i en "normal" voldtægtssag 35.000 - 40.000 n.kr. (januar 1987).

Derudover kan der efter skadeserstatningslovens kapitel 3,

§ 2, blive tale om ménerstatning for varig og betydelig skade af medicinsk art. Ménerstatning fastsættes under hensyn til ménets medicinske art og størrelse og dets betydning for den personlige livsudfoldelse.

Også i Norge har man en ordning med erstatning fra staten til personer, som påføres skade ved en strafbar handling. Ordningen går nærmere ud på, at staten, i det omfang det findes rimeligt, yder erstatning for personskade forvoldt ved forsætlig legemskrænkelse eller ved anden strafbar handling, som bærer præg af vold eller tvang. Som personskade regnes såvel fysiske som psykiske skader, og der kan ligeledes ydes erstatning for skade på forurettedes tøj og andre personlige brugsting, som vedkommende havde på sig, da skaden blev forvoldt. Ikke-økonomisk skade erstattes ikke, uden særlige grunde foreligger, men i praksis bliver voldtægt betragtet som et specielt nedværdigende overgreb, hvor der bør ydes erstatning.

6.2.2. Sverige.

Hvis politi eller anklagemyndighed under efterforskningen i en straffesag finder, at den forurettede kan tænkes at have et privat krav, f.eks. et erstatningskrav, mod gerningsmanden som følge af overgrebet, skal den forurettede orienteres herom. Denne orientering gives i reglen ved en skrivelse til den forurettede. Såfremt der rejses tiltale, skal anklagemyndigheden inddrage forurettedes krav i straffesagen, medmindre dette vil være til ulempe for sagen.

Den forurettede i en voldtægtssag kan opnå erstatning for tort ("sveda" og "värk"). Niveauet ligger på 7-8000 sv.kr., men er stigende. Væsentligt højere beløb forekommer dog i de grovere voldtægtssager, f.eks. langvarigt overgreb af en far mod sin datter og i sager om meget grov voldtægt med alvorlige fysiske skader til følge.

Også i Sverige er der mulighed for, at en forurettet, som har et erstatningskrav som følge af personskade tilføjet ved en forbrydelse, kan få erstatningskravet dækket af staten, hvis

ikke gerningsmanden er i stand til at betale, eller hvis sagen henlægges som uopklaret, fordi gerningsmanden ikke pågribes.

6.3. Udvalgets overvejelser.

6.3.1. Vedrørende erstatning og godtgørelse fra gerningsmanden.

6.3.1.1. De Materielle regler.

Om økonomisk skade, varigt mén samt svie og smerte.

Der er efter udvalgsmedlemmernes erfaring en række erstatningsposter, der let kan dokumenteres af forurettede, og som i praksis ikke giver anledning til vanskeligheder. Det drejer sig om tabt arbejdsfortjeneste, svie og smerte, ødelagt tøj, udgifter til lægeerklæring og befordring i forbindelse med lægeundersøgelse og lignende.

Selvom der ikke kan vises eksempler på det, forudsætter udvalget, at erstatning for indtægtstab ved forlænget studie- eller uddannelsestid kan tilkendes også i voldtægts(lignende) sager, og at der som ved skadeforvoldelse på anden måde fastsættes en skønsmæssig erstatning.

Der er, ikke mindst hvor den pådragne lidelse er af psykisk karakter, problemer med at skaffe bevis, der er tilstrækkeligt til at begrunde erstatning. Sagkyndige erklæringer må derfor fremskaffes i passende omfang.

Enkelte andre poster er af særlig betydning og skaber særlige vanskeligheder i voldtægts(lignende) sager.

Det drejer sig først og fremmest om erstatning for psykologisk behandling. Så længe dette ikke betales af det offentlige (jfr. kapitel 8), bør der efter udvalgets opfattelse kunne tillægges fuld erstatning for (forventede) udgifter til sådan behandling, for så vidt årsagsforbindelse er godtgjort.

Skaden må anses for at være påregnelig, og det må efter udvalgets opfattelse være rimeligt at pålægge skadevolderen at betale sådan erstatning. På samme måde som for eksempel ved tandbehandling, må erstatning kunne pålægges på grundlag af et fagligt overslag over udgifterne- Hvis erstatningen reelt skal betales af erstatningsnævnet, kan erstatningsfastsættelsen eventuelt overlades til erstatningsnævnets afgørelse, der kan træffes på et tidspunkt, hvor der er sikrere holdepunkter for at vurdere udgifternes størrelse.

I en del voldtægtssager finder den forurettede på grund af sagens særlige karakter et behov for at skaffe sig en ny bolig. Det kan i sådanne tilfælde være naturligt at påstå tiltalte dømt til at erstatte udgifterne til flytning. Der må i så fald foretages en vurdering af, om erstatningsbetingelserne, navnlig årsagsforbindelse og adækvans, er opfyldt. Den forurettede vil sikkert ofte have vanskeligt ved at løfte sin bevisbyrde herfor. Udvalget mener dog ikke at kunne begrunde, at der af den grund indføres særlige regler i voldtægts(lignende) sager, men finder, at denne omstændighed i enkelte tilfælde bør være medvirkende grund til, at der fastsættes en højere torterstatning end sædvanligt (jfr. herom nærmere nedenfor). Det kan være tilfældet, hvis gerningsmanden bor lige i nærheden af forurettede eller i særlige tilfælde, hvor forurettede overhovedet ikke tør være i sin lejlighed mere, eller i øvrigt føler en stærk angst eller væmmelse ved at blive boende, f.eks. fordi voldtægten har fundet sted på hendes bopæl og giver særligt ubehagelige påmindelser i relation her- til.

Om tort.

I princippet må godtgørelse for tort skulle genoprette forurettedes selvfølelse og kompensere for mere uåndgribelige sjælelige lidelser (*skamfølelse, sorg, græmmelse, væmmelse*). Den skal altså være et "plaster på såret" og medvirke til at skaffe forurettede igennem og få overvundet de psykiske lidelser. Det gælder generelt for tort-godtgørelse, at der ikke er nogen naturlig forbindelse til et beløb af den ene

eller den anden størrelse. Selvom en voldtægt på ingen måde kan betales med penge, finder udvalget det helt naturligt, at det mere generelt pålægges voldtægtsforbrydere at betale offeret godtgørelse for tort, og at det - som tilfældet og - så er i praksis - sker med mere end helt symbolske beløb.

For at kunne vurdere størrelsen af godtgørelserne har udvalget undersøgt de senere års retspraksis på andre områder. Det er imidlertid meget vanskeligt at sammenligne de forskellige typer af sager dels på grund af sagernes meget konkrete og individuelle karakter, dels fordi der i sagerne ved fastsættelsen af godtgørelsen ikke udelukkende skal tages hensyn til forurettedes personlige interesser.

For "forstyrrelse af stilling og forhold" (nu EAL § 1 "andet tab") er der ydet følgende erstatninger:

- U.76.192 V: 5.000 kr . til 18-årig mand i anledning af hjerneskade med 75% invaliditet til følge.
- U.79.536 H: 30.000 kr. til ung ingeniør, der efter fejl-operation blev 65% invalid og ikke kunne udføre sit hidtidige arbejde uden hjælper.
- U.83.442 V: 40.000 kr . - incl. ulempe og anden ikke-økonomisk skade til 18-årig kvinde der blev 100% invalid af svær hjernelæsion efter færdselsuheld.
- U.84.1042 0: 25.000 kr . - incl. tort - til steddatter, der som 12-17 årig havde haft adskillige samlejer med tiltalte.

Vedrørende "lyde" og/eller "vansir" (EAL § 4 "varigt men") er der følgende afgørelser:

- U.78.213 V: 2.000 kr . som påstået til 19-årig kvinde for skæmmende ar på hals og let skæmmende ar på albue m.m. efter uheld som knallert-

passager .

U.79.788 V: 4.000 kr. for lyde og vansir ved tab af syn på det ene øje og nedfald af øjenlåg.

For "tort" i forbindelse med voldssager kan nævnes:

U.82.459 V: 5.000 kr. for under anholdelse at få hårpisk skåret af af politibetjente.

U.82.1172 V: 500 kr. for slag fra dørvogter på en restaurant .

U.83.727 H: 25.000 kr. for tort, lidelse, forstyrrelse af stilling og forhold m.v. for vold af særlig farlig karakter mod sagesløs henholdsvis forsøg på manddrab for adskillige slag i hovedet med pistol. Et af flere sår gik gennem kinden.

U.83.851 0: 20.000 kr. for skader i ansigtet, på arme og ben, tilføjet med en saks og en stok af ægtefælle, under hensyn til angrebets grovhed og de fysiske og psykiske **følger**. Erstatningen omfatter også lidelse, ulempe og forstyrrelse af stilling og forhold, bl.a. vedrørende bolig.

For tort ved "æreskrænkelse" **fremhæves:**

U.84.346 H: 50.000 kr. for sigtelser i Ekstra Bladet mod udenlandsk diplomat (for masse mord).

U.85.343 H: 50.000 kr. for offentliggørelser i stort dagblad af artikler om grossererers indblanding i blandt andet narkokriminalitet.

U.1986.959 V: 1.000 kr. for ærekrænkende sigtelser ("fupmager ... bestikkelse") i lokalradio.

Endvidere kan nævnes:

- U.80.230 V: 6.000 kr. for ulempe efter slag i ansigtet med varig bortfald af følesansen i venstre kind.
- U.81.1009 H: 10.000 kr. for svie og smerte (på max. 3.600 kr.) samt ulempe i sag om tandlægeansvar for manglende henvisning til operativ paradentosebehandling, hvor skadelidte senere måtte have trukket 15 tænder ud og indsat broer. Varigt tyggebesvær samt ændret ansigtsfacon.
- U.82.1142 0: 25.000 kr. for tort ved blodskam.
- VLD 19/9 1985: 5.000 - 25.000 kr. for ulovlig frihedsberøvelse i mellem ca. 1 og 5 timer under gidseltagning (Livø-sagen).

På grund af sagernes meget forskelligartede karakter med mange individuelle omstændigheder er det meget vanskeligt at udlede nogen retningslinie for et godtgørelsesniveau.

Udvalget finder ikke, at størrelsen af godtgørelser tildelt i andre sagstyper, giver grundlag for at drage slutninger med hensyn til niveauet i voldtægts(lignende) sager. Man forudsætter, at der sker en regulering efter prisudviklingen, hvor bekendtgørelsen om regulering i henhold til EAL vil kunne være vejledende. Man har ment det forsvarligt under udvalgets overvejelser at udelade spørgsmålet om gerningsmandens betalingsevne, idet det er forudsat, at der ved beløb af blot nogen betydning vil ske udbetaling fra erstatningsnævnet. Ved **gennemførelse** af statens regrekkrav kan der så tages de nødvendige individuelle hensyn til gerningsmanden.

Udvalgets undersøgelse af udvalgte sager og retspraksis i øvrigt vedrørende kønsfrihedsforbrydelser sandsynliggør, at der

i domstolenes samlede skøn indgår en vis graduering i hvert fald efter forholdets grovhed, herunder antallet af forhold og intensiteten af vold eller trusler.

Det er vanskeligt at konstatere, om der ved udmåling af godtgørelsen tillige selvstændigt er taget hensyn til skadevirkningen for den forurettede, men det ville efter udvalgets opfattelse ikke være urimeligt også at lade denne indgå i skønnet. Det kan hævdes, at torten må være mindre, hvis forurettede tidligere har haft seksuelt forhold til gerningsmanden, idet væmmelsen i så fald er mindre, men på den anden side er tillidsbruddet formentlig større i en sådan situation, hvortil kommer, at forholdet kan være særligt slemt for den kvinde, der bliver voldtaget af en tidligere samlever, med hvem hun har ophævet samlivet netop på grund af hans vold i parforholdet. Synspunktet var omtalt i U.81.752 0 om voldtægt over for frasepareret hustru, men der blev ikke ved dommen taget stilling til det.

Udvalget har overvejet, om der i en lovtekst eller på anden måde kunne gives retningslinier for udmåling af tortgodtgørelse, hvilket kunne give en bedre forståelse for udmålingen og for forholdet mellem godtgørelsen i forskellige sager. Udvalget finder det rimeligt at gå ud fra, at der typisk er nogen tort ved enhver fuldbyrdet voldtægts(lignende) forbrydelse. Som eksempler på momenter, der kan indgå ved udmålingen af godtgørelsen, kan nævnes, at forbrydelsen blev fuldbyrdet, at der var anvendt vold i større eller mindre omfang, at forurettedes børn eller andre nære pårørende har overværet forbrydelsen, at forholdet ikke har været ganske kortvarigt, at offeret var meget ung eller meget gammel, at forholdet har medført en særlig ydmygelse af forurettede, at forurettede på grund af gerningsmandens forhold skal igennem en særligt belastende efterforskning, at forurettede - som nævnt ovenfor - er nødt til permanent eller midlertidigt at skifte bolig, og at hun på grund af voldtægten har været nødt til at underkaste sig behandling/terapi.

For at domstolene kan lade den eventuelle eksistens af et el-

ler flere sådanne momenter indgå i sin vurdering af sagen, er det derfor væsentligt, at bistandsadvokaten sikrer, at de er oplyst.

Afgørelsen af spørgsmålet om tortgodtgørelse må imidlertid bero på et samlet konkret skøn, og udvalget finder det ikke tilrådeligt, at der i en lovbestemmelse el.lign. foretages en opregning af de momenter, der skal indgå i skønnet. Udvalget finder derfor i det hele ikke grundlag for at stille forslag om torterstatningernes størrelse.

Efter vedtagelsen af erstatningsansvarsloven kan der nu forventes en nøjere specifikation af den udmålte erstatning og godtgørelse end efter tidligere retspraksis. Det ville være ønskeligt, om dette tillige medfører mere specificerede begrundelser for udmålingen af tortgodtgørelsen. Udvalget finder, at der, når de nye regler har virket i nogle år, kan være anledning til at tage spørgsmålet om tortgørelse i almindelighed op til fornyet overvejelse. .

6.3.1.2. Den processuelle behandling.

De ovenfor (6.1.1.2.) nævnte regler om erstatningskravs behandling sammen med straffesagen må antages at være indført blandt andet for at gøre det lettere for den forurettede at få gennemført sit krav på erstatning og godtgørelse. Den omstændighed, at det civile krav skal gennemføres samtidig med straffesagen og ikke kan afgøres i anden retning end straffespørgsmålet, betyder imidlertid i nogle sager en væsentlig indskrænkning i denne betydning af adhæsiionsprocessen. Birgit Petersson og Preben Wilhjelm har i Politikens kronik af 12. oktober 1982, "Fordi kvinden dømmes, når manden frikendes", gjort gældende, at en frifindelse i en voldtægtssag kan være ensbetydende med, at der fældes en moralsk dom over anmelderen, hvilket kunne modvirkes ved, at der også i denne situation tilkendtes forurettede erstatning m.v., men betalt af staten.

Jytte Thorbek og Elisabeth Levy advarer i en artikel samme-

sted den 25. oktober 1982 mod forslaget, dels fordi det findes ulogisk, at kvinden skulle have fået mén, hvis hun ikke havde været udsat for voldtægt, dels fordi det foreslåede system kunne tænkes at føre til frifindelser for straf i tilfælde, hvor dette ikke burde være sket.

Udvalget må medgive, at der ikke sjældent i den almindelige debat gives udtryk for den af Birgit Petersson og Preben Wilhjelm omtalte holdning. Man ville finde det ønskeligt, hvis der i befolkningen kunne blive større forståelse for, at der ved afgørelsen af sagerne må tages hensyn til det fundamentale princip, at enhver begrundet tvivl skal komme tiltalte/sigtede til gode, og at en fejllopfattelse hos denne med hensyn til samlejets frivillighed udelukker forsæt og dermed strafansvar. En frifindelse behøver derfor ikke at betyde, at retten har anset anmelderen for at være utroværdig.

I voldtægts(lignende) sager kræves det som tidligere nævnt, for at kunne straffe, at gerningsmanden har handlet forsætligt, mens skadevolderen er erstatningsansvarlig også for uagtsomhed. Da der kan være vanskeligheder ved at føre bevis for en tiltalts forsæt, vil problemet om afvisning fra behandling af erstatningskrav mod tiltalte under straffesagen i medfør af retsplejelovens § 992, stk. 1, som forudsat i den nævnte kronik, formentlig være mere aktuelt i sådanne sager end ved forhold, der også er kriminaliseret som uagtsomme.

Også i andre sager vil der imidlertid blandt andet på grund af bevisbyrdereglerne, kunne være grundlag for erstatning m.v. hos sigtede, men ikke for straf. Selvom der ikke kan påvises eksempler på, at civilt erstatningskrav er rejst efter frifindelse i en voldtægtssag, kan der meget vel være sager, hvor sådanne krav ville være blevet fulgt. Ofrene vil imidlertid ofte savne psykisk styrke til at gennemføre sagen. Udvalgsmedlemmernes erfaringer og den undersøgelse, man har foretaget af en række sager (jfr. nedenfor, bilag 1), tyder på, at det kun er et meget lille antal sager, hvor forskellen mellem anmelderens og sigtedes forklaring alene vedrører de subjektive forhold.

Derimod kan det som nævnt i kapitel 2 ikke udelukkes, at nogle **voldtægtsforhold**, der kunne karakteriseres som uagtsomme, ikke bliver anmeldt til politiet, og at der således eksisterer en gruppe ofre for sådan skjult "kriminalitet" med erstatningskrav.

Udvalget har overvejet, om man bør foreslå det ovenfor (6.1. 1.2.) nævnte ensretningsprincip i retsplejelovens § 992 ophævet i disse sager. Umiddelbart ville man forestille sig, at forurettede derved både reelt og på psykologisk plan ville blive stillet bedre, også fordi en gentagelse af bevisførelsen kunne undgås. Man må dog være opmærksom på, at det også kunne medføre en endnu mere indgående og måske forvirrende afhøring af forurettede, hvis **bevisførelsen** i alle tilfælde skulle sigte også på en selvstændig erstatningsafgørelse.

Man kan formentlig heller ikke se bort fra muligheden af, at der under en sådan retstilstand (ubevidst) af hensyn til den lettere behandling af erstatningsspørgsmålet, ville blive rejst straffesager, som kunne forudsiges at måtte blive afgjort med frifindelse, og dette er klart ikke ønskeligt.

Foruden disse betænkeligheder kan det anføres, at problemstillingen ikke synes at være specifik for - og **måske** ikke engang særligt praktisk forekommende ved - voldtægts(lignende) sager. Udvalget finder derfor ikke grundlag for at foreslå ensretningsprincippet ophævet, hverken i almindelighed eller specielt for disse sager.

Udvalget har endvidere overvejet, om man kan anbefale, at der som for eksempel ved færdselssager gives mulighed for at udskyde erstatningsspørgsmålet til senere påkendelse under straffesagen, eventuelt således at erstatningsspørgsmålet altid behandles i et senere retsmøde.

Udvalget føler sig ikke sikker på, at forslag i denne retning altid vil indebære en styrkelse af den forurettedes stilling. Man finder det heller ikke særlig velbegrunderet eller hensigtsmæssigt, at disse problemer diskuteres specielt med henblik

på voldtægts- og grovere voldssager, der jo ifølge kommissoriet er udvalgets arbejdsområde. Udvalget vil derfor foretrække, at disse spørgsmål drøftes i en bredere sammenhæng, for eksempel i Retsplejerådet.

Udvalget foreslår således i det hele ingen ændringer af de processuelle regler for erstatningskrav mod gerningsmanden/skadevolderen.

Nedenfor i kapitel 9.4.3.2. foreslår udvalget en tidligere underretning til forurettede om voldssagers behandling i retten. Behovet er mindre, hvor forurettede har bistandsadvokat, men reglen bør dog gælde også for ofre for voldtægt m.v.

6.3.2. Erstatning og godtgørelse fra staten.

Efter ændringen i 1985 af loven om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser finder udvalget ikke grundlag for at foreslå ændringer af de materielle regler herom.

Det er strejft i den ovenfor (6.3.1.2.) omtalte kronik, at staten i visse situationer direkte og uden sammenhæng med et erstatningsansvar for sigtede/skadevolderen ved en frifindende straffedom kunne pålægges at betale anmelderen erstatning, herunder for udgifter til psykiatrisk og psykologisk behandling. Spørgsmålet specielt om betaling for denne form for behandling omtales i kapitel 8. Selvom et udbetalt beløb blev kaldt noget andet end erstatning eller godtgørelse, ville en mere eller mindre automatisk udbetaling være et voldsomt brud på generelle erstatningsprincipper, og konsekvenserne af, at man indførte sådanne regler på voldtægtsområdet ville være uoverskuelige. Udvalget har ikke fundet grundlag for at stille forslag i den retning.

Smedegaard Andersen har i en artikel i UfR 1985 B, s. 89 ff, foreslået at erstatte reglerne om retskrav på erstatning fra staten med nye bestemmelser i rpl. § 991, således at borgerlige krav ikke skal kunne forfølges under straffesagen, hvis de kan rettes mod staten. Dette ændringsforslag har imidlertid

ikke specielt sigte på en forbedring af stillingen for offeret for voldtægt eller grovere vold. **Udvalget** har derfor ikke fundet grundlag for nærmere at diskutere denne mulighed, og har heller ikke i øvrigt fundet anledning til at foreslå ændringer på dette område.

KAPITEL 7. Advarsel ("tilhold"¹) efter straffelovens § 265.

7.1. Probierstillingen.

Forurettede i en voldtægts- eller (grovere) voldssag vil ofte efter overgrebet være bange for, at gerningsmanden påny vil forbryde sig mod ham eller hende. Hvis gerningsmanden i forvejen kendte eller via sagen er blevet bekendt med forurettedes bopæl, arbejdsplads eller øvrige tilholdssteder, kan denne frygt betyde voldsomme indskrænkninger i forurettedes bevægelsesfrihed. Der er adskillige eksempler på, at hun eller han har følt det nødvendigt at flytte (langt) væk fra de hidtidige omgivelser.

Forurettede kan desværre ikke være sikker på, at straftruslen vil afholde gerningsmanden fra nye forbrydelser. Hun eller han kan naturligvis heller ikke være sikker på at kunne tilkalde politiet, hvis faren realiseres. Politiet og andre offentlige myndigheder har ikke mange muligheder for at hjælpe på en sådan frygtsituation, men der er dog ved de såkaldte tilhold givet mulighed for at rykke straftruslen frem, idet f.eks. selve det at opsøge en anden person derved kriminaliseres.

Der er endvidere eksempler på, at personer, der er dømt for vold eller voldtægt, uden trusler om (nye) forbrydelser chikanerer forurettede ved at forfølge ham eller hende personligt, ved breve, med telefonopringninger eller på anden måde. Også over for sådan psykisk terror kan tilhold komme på tale.

Udvalget har overvejet, om reglerne om sådanne tilhold fungerer hensigtsmæssigt i de sager, udvalget beskæftiger sig med, og man har været opmærksom på, at der fra flere sider navnlig under henvisning til konkrete sager, har været fremført forskellige kritikpunkter, således f.eks. i bogen "Retsløs? Flygtning i sit eget land." (Forlaget Tommeliden, 1986).

7.2. Den gældende ordning.

"Polititilhold" eller advarsel udstedes med hjemmel i straffelovens § 265:

"Den, der krænker nogens fred ved trods forud af politiet given advarsel at trænge ind på ham, forfølge ham med skriftlige henvendelser eller på anden lignende måde forulempe ham, straffes med bøde eller hæfte eller under skærpende **omstændigheder** med fængsel indtil 6 måneder. En af politiet meddelt advarsel har gyldighed for 5 år."

Bestemmelsen kriminaliserer en række såkaldte fredskrænkelser, som ikke nødvendigvis er strafbare efter andre bestemmelser i **straffeloven**, men en overtrædelse af § 265 vil dog i praksis ofte tillige være strafbar efter andre bestemmelser, f.eks. § 244 (vold), § 266 (trussel på livet), § 291 (hærværk), § 264 (husfredskrænkelse), § 267 (injurier) eller § 264 a (uberettiget fotografering eller iagttagelse).

Strafansvar efter § 265 forudsætter en forudgående advarsel fra politiet efter anmodning fra den forurettede. Politiet giver jævnligt en række helt uformelle tilrettevisninger eller formaninger til personer, der ikke kan lade andre være i fred, men til sådanne er der ikke knyttet nogen retsvirkninger, og overtrædelser kan ikke straffes. Formaningerne føres til politirapport.

Når antallet af begæringer om advarsel er meget stort i forhold til antallet af givne advarsler (1984 + 1985: 3.349 mod 657), er det sandsynligvis, fordi et stort antal henvendelser resulterer i sådanne formaninger. Det sker på den anden side også, at begæringer ikke registreres som sådanne, men "kun" som husspetakler.

De materielle betingelser for at give advarsel/tilhold fremgår ikke af straffeloven, og afgørelsen beror derfor i vidt omfang på politiets skøn. Følgende betingelser kan formentlig opstilles:

1. Der skal foreligge en grov eller gentagen fredskrænkel-
kelse.

Der må i almindelighed stilles krav om flere krænkelser, men antallet afhænger af krænkelsernes grovhed. I praksis forekommer en utrolig variation: Fra breve til vold og voldtaget, men selv helt fredelige henvendelser som for eksempel tilsendelse af blomster kan være så belastende for modtageren, at det er nødvendigt at gribe ind. Der kan undertiden være problemer med at bevise, hvem der er gerningsmand til krænkelserne, og der stilles almindelige straffeprocessuelle beviskrav.

2. Krænkelsen skal være foregået over en vis periode.

En enkelt ophidset episode vil oftest ikke være tilstrækkelig begrundelse, medmindre den er af betydelig grovhed. Det er på den anden side ikke nødvendigt, at episoderne har været anmeldt til eller efterforsket af politiet.

3. Det skal være sandsynligt, at krænkelserne vil fortsætte, hvis der ikke gribes ind.

Indicierne vil fremgå af de tidligere krænkelser samt indklagedes person. Forurettedes frygt, uanset hvor stærk den måtte være, er således ikke i sig selv tilstrækkelig begrundelse for at give advarsel. En overfaldet eller voldtaget kvindes forståelige frygt for, at gerningsmanden vil vende tilbage, er således teoretisk set ikke tilstrækkelig, hvis intet i øvrigt tyder på, at gerningsmanden igen vil kontakte hende. I praksis stiller politiet formentlig ikke i denne henseende strenge krav.

En advarsel gælder normalt i 5 år, men politiet kan, hvis sagens omstændigheder tilsiger det, fastsætte en kortere **gyldighedsperiode**, hvilket sker meget sjældent i praksis. Når perioden er udløbet, kan der gives en ny advarsel. Advarslen kan på ethvert tidspunkt ophæves, hvis grundene til dens meddelelse ikke længere er til stede. I disse tilfælde anmoder klageren oftest selv om ophævelse af advarslen, men undertiden ophæver politiet advarslen af egen drift, hvis man bliver opmærksom på de ændrede forhold. En advarsel bortfalder, hvis forurettede frivilligt genoptager forbindelsen med indklagede.

Anmodningen fra forurettede om meddelelse af advarsel rettes normalt til politiet i den politikreds, hvor forurettede har

bopæl, hvilket typisk også vil være det sted, hvor krænkelserne er foregået.

Sagerne behandles formentlig overalt af erfarne politifolk, og i nogle politikredse behandles alle sådanne sager af den samme politiassistent. Forurettede afhøres om baggrunden for anmodningen, og den indklagede afhøres ligeledes, så vidt det er muligt, og gøres i fornødent omfang bekendt med forurettedes forklaring. Sagerne giver kun sjældent anledning til yderligere efterforskning, men der kan dog blive tale om afhøring af udenforstående. En ledende politiembedsmand, oftest en jurist, afgør herefter, om advarsel skal meddeles.

Advarslen i dens fulde ordlyd, som ikke må gå ud over straffelovens § 265, indføres i en såkaldt politiprotokol, som så underskrives af eller forkyndes for den indklagede, der samtidig får forklaret betydningen af advarslen og de strafferetlige konsekvenser af en overtrædelse af den. Udskrift af protokollen tilstilles herefter begge parter, og advarslen registreres i kriminalregisteret.

Det kan i denne forbindelse nævnes, at politidirektøren i København i juni 1982 har udsendt en intern instruks til politiet i København om behandlingen af anmodninger om advarsel efter straffelovens § 265. Det fastslås i denne instruks, at en anmodning om, at der må blive meddelt en person advarsel efter § 265, skal behandles hurtigst muligt. Der skal optages rapport med indgående afhøring af såvel den forurettede som indklagede samt eventuelle vidner. Der indhentes oplysninger om den indklagede i kriminalregisteret for at sikre, at en sag ikke henlægges i tilfælde, hvor den konkrete sag ikke i sig selv giver anledning til strafferetlig forfølgning, men hvor sagen på grund af indklagedes fortid alligevel straks bør fremmes til advarsel. Når sagen er efterforsket forelægges den stationslederen eller souschefen til afgørelse, herunder evt. ved en mere uformel formaning. Forurettede underrettes om udfaldet, uanset hvordan sagen afgøres, men det er efter instruks ikke krævet, at underretningen skal være skriftlig. - Instruks indeholder heller ingen

nærmere vejledning om, hvornår politiet i praksis kan meddele tilhold, eller oplysning om de forskellige muligheder for udformning af tilhold. Det er ikke udtrykkelig i instruksen foreskrevet, at den forurettede skal gøres bekendt med klageadgangen, og der omtales intet om ophævelse/bortfald af en meddelt advarsel eller om behandlingen af sager om overtrædelse af tilhold.

Instruksen er direkte kun gældende for Københavns politi, men kendes og følges sandsynligvis i mange andre politikredse.

Efter kap. 4 i lov nr. 571 af 19. december 1985 (forvaltningsloven), der trådte i kraft 1. januar 1987, har indklagede eller dennes advokat krav på aktindsigt i sagen om meddelelse af advarsel og har således som udgangspunkt ret til at gøre sig bekendt med sagens bilag og klagerens forklaring i detaljer, og den pågældende vil herunder kunne komme i besiddelse af oplysninger om klagerens bopæl eller opholdssted, telefonnummer og lignende. Forvaltningslovens § 15, stk. 1, nr. 3, må dog antages at indeholde hjemmel til at undtage sådanne oplysninger fra aktindsigt. Også klageren er part i denne sag og har aktindsigt efter samme regler. I relation til partsoffentlighed behandles advarselssager således nu som civile forvaltningssager og ikke som hørende under strafferetsplejen.

politiets afgørelse om at meddele eller nægte at meddele advarsel kan imidlertid af parterne indbringes for **Justitsministeriet**. I en skrivelse af 1. september 1970 har Justitsministeriet meddelt politimestrene, at politiet skal vejlede om klagereglerne, jfr. også § 25 i forvaltningsloven, hvis afslaget er givet skriftligt. Efter forvaltningslovens § 23, stk. 1, kan den, der har **fået** en afgørelse om tilhold meddelt mundtligt, inden for visse frister forlange at få en skriftlig begrundelse for afgørelsen, medmindre afgørelsen fuldt ud giver ham eller hende medhold. En begrundelse skal fremtræde som en forklaring på, hvorfor afgørelsen har fået det pågældende indhold. Da afgørelsen beror på et skøn, skal begrundelsen foruden en henvisning til den anvendte lovregel angive de hovedhensyn, der har været bestemmende for skøns-

udøvelsen. Begrundelsen skal endvidere om fornødent indeholde en kort redegørelse for de oplysninger vedrørende sagens faktiske **omstændigheder**, som har været tillagt væsentlig betydning for afgørelsen, navnlig hvis dette faktum er omtvistet, og parten ikke i forvejen er bekendt med politiets opfattelse deraf. Ifølge forvaltningslovens kapitel 5 skal politiet endvidere, før der træffes afgørelse, høre parten, hvor det må antages, at den pågældende ikke er bekendt med, at politiet er i besiddelse af bestemte faktiske oplysninger om sagen, og disse er til ugunst for parten og af væsentlig betydning for afgørelsen. Ved høringen skal parten gøres bekendt med oplysningerne og have lejlighed til at afgive en udtalelse herom.

Justitsministeriets afgørelse kan indbringes for Folketingets Ombudsmand, der i givet fald kan udtrykke kritik af afgørelsen eller sagsbehandlingen og henstille til Justitsministeriet at vurdere sagen på ny. Med hensyn til sagens realitet vil ombudsmanden i praksis kun gribe ind over for Justitsministeriets skønsmæssige afgørelse, dersom denne er åbenbart urimelig eller vilkårlig.

Lovligheden af en advarsel kan prøves af domstolene. Der er nogen uenighed om, hvorvidt dette kan ske under en af den indklagede anlagt civil sag, men under alle **omstændigheder** kan lovligheden prøves under en straffesag, hvor indklagede er tiltalt for overtrædelse af § 265. Klagerens krav på domstolsprøvelse er som i alle andre sager om en forvaltningsmyndigheds nægtelse af at efterkomme en borgers anmodning begrænset med udgangspunkt i reglen i grundlovens § 63. Der kan derfor formentlig ikke i praksis blive tale om, at domstolene ændrer en afgørelse, hvor politiet har skønnet, at betingelserne for at give tilhold ikke var til stede.

Der rejses af **anklagemyndigheden** kun tiltale for overtrædelse af § 265, såfremt forurettede anmoder herom, jfr. straffelovens § 275, stk. 2, og ikke frafalder anmodningen. Ifølge Rigsadvokatens meddelelse nr. A/1982 skal politianmeldelsen ikke uden videre også betragtes som en begæring om offent-

lig påtale, men fremgår det af sammenhængen, at anmelderen er klar over påtaloreglerne, kan en anmeldelse anses som en tilkendegivelse, der indeholder en begæring om offentlig påtale. Er dette ikke tilfældet, spørges anmelderen om han eller hun begærer offentlig påtale. Sagerne er altså i praksis under betinget offentlig påtale. De behandles som politisager enten ved gerningsstedets værneting eller ved retten, hvor tiltalte bor, jfr. retsplejelovens §§ 696-98. Der medvirker normalt ikke domsmænd, medmindre anklagemyndigheden nedlægger påstand om frihedsstraf, og tiltalte nægter sig skyldig, jfr. retsplejelovens § 668. Hvis tiltalte er indforstået med en bøde for forholdet, kan han eller hun evt. få afgjort sagen ved en bødevedtagelse i retten (retsplejelovens § 936). Afgørelse ved bødeforlæg efter retsplejelovens § 931 forekommer næppe i noget større omfang. Hvis tiltalte udebliver, vil der normalt blive givet udeblivelsesdom i overensstemmelse med tiltalen (rpl. § 934, stk. 1), forudsat at der ikke er påstået frihedsstraf.

Retsplejeloven indeholder ikke i dag hjemmel til at varetægtsfængsle personer, der sigtes for overtrædelse af § 265.

Straffen for overtrædelse af § 265 er i 1. og 2. gangstilfælde normalt dagbøder på ialt 1.000-2.000 kr., hvis der ikke er begået andre forbrydelser i forbindelse med kränkelsen, men der er efter bestemmelsen tillige mulighed for at idømme hæfte og under skærpene **omstændigheder** fængsel i indtil 6 måneder.

Af sager, hvor der er idømt frihedsstraf, kan nævnes følgende:

1. En person, der i juli 1967 havde fået advarsel om ikke at forulempe sin fraskilte hustru, henvendte sig til hende på gaden og skrev dagen efter til hende. Han var tidligere idømt hæftestraf for overtrædelse af samme advarsel og blev nu idømt hæfte 12 dage (UFR 68,884).
2. Vestre Landsrets dom af 18. marts 1981. En person, der tidligere var idømt betinget hæfte i 14 dage for overfald på sin samleverske, og som derefter var meddelt en advarsel, der senere blev indskærpet ham, rettede

i 2 tilfælde henvendelse til samleversken på gaden. Han idømtes herfor en ubetinget fællesstraf af hæfte i 30 dage.

3. Vestre Landsrets dom af 30. august 1982. En person, der var dømt for hærværk mod sin hustrus indbo, og som havde fået meddelt advarsel, rettede i 9 tilfælde henvendelse til hustruen, fra hvem han nu var skilt, idet han ringede til hende og opsøgte hende på bopælen. Han blev herfor idømt hæfte i 10 dage.
4. Østre Landsrets dom af 14. august 1985. Tiltalte var indenfor ca. 1 1/2 år straffet 5 gange for overtrædelse af § 265 m.v. overfor ægtefællen, senest prøveløsladt - reststraf 33 dage. Allerede ca. 14 dage efter prøveløsladelsen rettede han - som det blev lagt til grund ved dommen - mere end een telefonisk henvendelse til sin nu fraseparerede ægtefælle. Han blev idømt fællesstraf af fængsel i 3 måneder.

Der er mulighed for i stedet for ubetinget frihedsstraf at idømme en betinget frihedsstraf, evt. med vilkår om at den dømte overholder særlige bestemmelser vedrørende bl.a. opholdssted og samkvem med bestemte personer (straffelovens § 57, stk. 1, nr. 1), eller om psykiatrisk behandling, ambulansetjeneste eller under indlæggelse (straffelovens § 57, stk. 1, nr. 5). Tilsvarende vilkår kan fastsættes i forbindelse med prøveløsladelse, jfr. straffelovens § 39, stk. 2.

Endvidere er der mulighed for i medfør af straffelovens §§ 68 og 69 at træffe bestemmelse om overfor visse utilregnelige eller i øvrigt psykisk afvigende tiltalte at anvende forskellige foranstaltninger, fra tilsyn til anbringelse i f.eks. hospital for sindslidende. Anvendelse af sådanne foranstaltninger forudsætter en lægelig udtalelse (mentalerklæring), og lægeundersøgelse foretages i praksis næsten ikke i sager om overtrædelse af straffelovens § 265.

I forbindelse med omtalen af advarsler efter straffelovens § 265 finder udvalget anledning til at pege på bestemmelsen i straffelovens § 236, stk. 1. Efter denne bestemmelse kan den, der dømmes efter §§ 216, 217, 218, stk. 1, 222 eller 223, stk. 2, eller efter §§ 224, 225 eller 226, jfr. en af de nævnte bestemmelser, eller efter § 232, ved dommen gives pålæg

om ikke at indfinde sig på nærmere angivne lokaliteter, f.eks. i offentlige parker eller anlæg, på fællede, ved skoler og legepladser m.v. Overtrædelse af et sådant pålæg, der altså til forskel fra advarsler efter § 265 er meddelt af retten og ved dom, straffes efter § 236, stk. 4 med hæfte eller fængsel i indtil 4 måneder, d.v.s. bøde indgår ikke blandt sanktionsmulighederne. Bestemmelsen, der praktisk talt ikke anvendes i praksis, kan reelt ikke bruges til beskyttelse af enkeltpersoner og kan således ikke erstatte eller supplere bestemmelsen i straffelovens § 265.

7.3. Fremmed ret.

7.3.1. Norge.

Norsk lovgivning indeholder ikke en bestemmelse svarende til straffelovens § 265.

For at der kan reageres strafferetligt, må gerningsmandens adfærd i sig selv indebære en overtrædelse af en straffebestemmelse, f.eks. straffelovens § 390 a, som foreskriver straf af bøde eller fængsel i indtil 3 måneder for "den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd krenker en annens fred." Der er altså ikke i de norske regler her tale om, at den pågældende har modtaget en forudgående advarsel fra politiet eller andre om ikke at udvise den omhandlede adfærd overfor forurettede.

I øvrigt indeholder den norske straffelovs § 33 hjemmel til, at retten, i forbindelse med at en person domfældes for en strafbar handling, i visse tilfælde kan forbyde domfældte at opholde sig på nærmere angivne steder, f.eks. i nærheden af forurettedes bolig eller arbejdssted. Betingelsen for at kunne fastsætte et sådant forbud er efter § 33, at den pågældendes nærværelse på det pågældende sted skal være "forbunden med særlig fare for person eller ejendom". Overtrædelse af et sådant forbud straffes efter straffelovens § 342 med fængsel i indtil 6 måneder eller ved gentagelse indtil 2 år.

7.3.2. Sverige.

Der findes heller ikke i svensk ret regler, som svarer til bestemmelsen i den danske straffelovs § 265 om tilhold.

7.4. Udvalgets overvejelser.

7.4.1. Fordele og ulemper ved tilhold.

Udvalget finder det væsentligt, at der som et af flere midler til hjælp for forurettede eksisterer muligheden for, at der på forurettedes begæring meddeles advarsel efter straffelovens § 265.

Som det fremgår af kapitel 7.1., er formålet med at meddele advarsel at beskytte mod (yderligere) fredskrænkelser og herunder tillige at forebygge mere alvorlige overgreb, f.eks. vold. Som en afledet virkning heraf kan en advarsel indebære en øget tryghed for den forurettede, en tryghed der dog kan vise sig at være falsk.

Der er ikke af udvalget foretaget undersøgelser til belysning af, hvilken effekt en advarsel har på den person, som den er rettet imod. På den ene side kan det konstateres, at der i hvert af årene 1984 og 1985 i hele landet blev anmeldt op mod 500 overtrædelser af straffelovens § 265, samt at der forekommer sager, hvor gerningsmanden gør sig skyldig i gentagne overtrædelser af en meddelt advarsel, jfr. kapitel 7.2. i slutningen. På den anden side anser udvalget det for utvivlsomt, at der er personer, på hvem en advarsel efter § 265 virker efter hensigten, d.v.s. de retter sig efter den og undlader at opsøge den eller de personer, som beskyttes af advarslen.

7.4.2. Hvornår bør der gives tilhold?

Politiet må, når der skal tages stilling til en begæring om at få givet tilhold, foretage et skøn over samtlige omstændigheder, herunder det personlige indtryk, man har fået af

parterne. Man må være opmærksom på, at tilhold kan få indklagede til at holde sig fra klageren og undlade at realisere alvorlige trusler. På den anden side må tilhold ikke gives i et sådant omfang, at de ikke længere tages alvorligt.

Det er efter det foreliggende ikke muligt for udvalget at vurdere, om politiet undlader at give tilhold i tilfælde, hvor det burde være givet. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at man i sager, hvor en person, der har været udsat for voldtægt eller grov vold og efterfølgende ønsker at blive beskyttet gennem et tilhold til gerningsmanden, ikke fra politiets side bør være for restriktiv. Hensynet til den forurettede taler klart herfor, og på baggrund af det forudgående forløb må alvorlige overgreb i disse tilfælde ofte fremstå som en reel risiko, således at tilhold uden betænkelighed kan gives.

Spørgsmålet om tilhold rejses ofte af parter i ægteskaber eller samlivsforhold, der er opløst eller ved at blive det, og ikke sjældent i tilfælde, hvor parterne har fællesbørn. Den omstændighed, at der ikke er indgivet separations/skilsmissesøgn, at samlivet på gerningstidspunktet ikke var ophævet eller at indklagede har samværsret med børn, der bor hos klageren, bør efter udvalgets opfattelse ikke udelukke, at der gives polititilhold. Politiet bør i sådanne tilfælde være særlig opmærksom på udformningen af tilholdet. Det kan tænkes, at man ved at begrænse kriminaliseringen til bestemte former for henvendelse til klageren, kan tilgodese hensynet til begge sagens parter.

7.4.3. Er Mulighederne for tilhold kendt?

Udvalget har ingen statistiske oplysninger om, hvor ofte der i voldtægts(lignende) sager og grovere voldssager anmodes om polititilhold, eller om udfaldet af sager hvor sådan anmodning fremsættes, men går ud fra, at betingelserne for at give tilhold ofte vil foreligge på grund af forholdets grovhed.

Det kan diskuteres, om politiet under efterforskning af en sådan sag bør gøre forurettede opmærksom på mulighederne for

at få givet tilhold.

Det kan være et problem, at gerningsmanden til et overgreb ved selve tilholdet kan få ideen til at opsøge forurettede. Der er endvidere den ulempe ved tilholdet, at gerningsmanden ved en sag om tilhold kan blive bekendt med personlige oplysninger, (fulde navn, adresse m.v.) om forurettede. Det er oplysninger, som gerningsmanden ellers ikke nødvendigvis (stadig) ville være i besiddelse af.

I det omfang, forurettede har en bistandsadvokat, vil denne kunne vejlede ham eller hende med hensyn til at begære polititilhold. Udvalget finder, at muligheden for at få givet tilhold bør nævnes, hvis der skal udarbejdes en folder el.lign. til orientering for vold(tægt)sofre, jfr. bilag 3.

7.4.4. Er klageadgangen kendt?

Udvalget har undersøgt, i hvilket omfang politiets afgørelser vedrørende polititilhold indbringes for Justitsministeriet.

Beregnet ud fra statistikken for 1984-85 blev der i perioden 1. januar 1983 - 1. oktober 1984 fremsat skønsmæssigt 3.000 begæringer om advarsler og givet ca. 600. I samme periode blev der for justitsministeriet indbragt 46 sager, hvoraf 25 var reelle og blev fastholdt af klageren. De reelle klagesager drejede sig alle om tilhold til den ene part i et tidligere samlivsforhold. Af sagerne var 4 klager over, at politiet havde nægtet at give advarsel, og ingen af disse klager fik medhold:

- 1: En mand var idømt 2 års fængsel for vold mod kvinden, der stadig var bange for ham, skønt der ikke var indikatorer for, at han igen ville forsøge at kontakte hende.

En mand havde igennem nogen tid i mange tilfælde ringet til kvinden og opsøgt hende, men uden at være truende eller voldelig.
- 3: En mand havde 3 gange indfundet sig ved døren hos kvinden, angiveligt for at se deres fælles børn, som han

iøvrigt havde samværsret med. Parterne havde flere gange været sammen for at drøfte samværsretten. Anmodningen om tilhold blev i nogen grad opfattet som chikane.

- 4: En kvinde havde mange gange skriftligt henvendt sig til manden.

Den lave klagefrekvens tyder på, at klageadgangen ikke er kendt, eller at afgørelserne af de implicerede opfattes som rimelige. Det må antages, at forurettedes eventuelle bistandsadvokat råder klienten til at klage til Justitsministeriet i alle tilfælde, hvor politiets nægtelse af at give tilhold, opleves som urimelig. Også personer, der ikke har bistandsadvokat, skal (jfr. kapitel 7.2.) af politiet orienteres om deres adgang til at klage. Hvis de har forstået denne vejledning, må man ud fra tallene antage, at problemerne omkring tilhold er beskedne.

Da der er risiko for, at tallene er udtryk for, at de implicerede ikke har fået den fornødne vejledning eller ikke har forstået den vejledning, de har fået, kunne der være anledning til at sikre, at sådan vejledning kommer frem. Udvalget finder imidlertid at kunne henvide til den klagevejledning, der skal gives efter forvaltningslovens § 25 og Justitsministeriets skrivelse af 1. september 1970.

7.4.5. Tiltale for overtrædelse af tilhold.

Ifølge politiets årsberetning er statistikken vedrørende overtrædelser af § 265-tilhold (antal forhold):

	Anmeldelser - sigtelser - afgørelser		
1986	397	441	483
1985	476	392	432
1984	477	402	393,

(hvor overførsler mellem årene må tages i betragtning).

Tallene tyder ikke på, at der er nogen almindelig tendens til ikke at rejse tiltale, når der anmeldes en overtrædelse

af straffelovens § 265, og statsadvokaterne har ikke noget stort antal klager over afviste anmeldelser af sådanne forhold. Udvalget har derfor ikke fundet anledning til nærmere at undersøge behandlingen af politianmeldelser.

Udvalget finder det naturligt, at offentlig tiltale i disse sager kræver en begæring fra den forurettede, der ofte vil have været nært knyttet til gerningsmanden. Det er herved også taget i betragtning, at en sag i praksis ikke vil kunne gennemføres uden den forurettedes forklaring.

7.4.6. Straffen for overtrædelse af tilhold og behandlingen af straffesagerne.

Da § 265 som tidligere nævnt bygger på en trussel om straf i tilfælde af overtrædelse af et tilhold, kan man rejse det spørgsmål, om man ikke i videre omfang ville kunne forebygge overtrædelser ved at skærpe straffene. En sådan skærpelse kunne bestå i, at man idømte flere korte, ubetingede frihedsstraffe, også ved **førstegangsovertrædelser**, samt at man i de grovere tilfælde, herunder i gentagelsestilfælde, idømte længere frihedsstraffe, end det sker i dag.

Udvalget finder imidlertid ikke, at der er grundlag for at stille forslag herom. Udvalget finder således, at det i flertallet af sager om overtrædelse af straffelovens § 265 vil være en for hård reaktion at gå ud over dagbøder og i stedet tage frihedsstraf i anvendelse. I de grovere sager og i gentagelsestilfælde anvendes der allerede i et vist omfang frihedsstraf, og udvalget mener ikke, at en skærpelse af **strafniveauet** kan forventes at have nogen større effekt på de pågældende personer.

Der er i udvalget enighed om, at proportionalitetshensyn normalt vil føre til, at der ikke kan foretages mentalundersøgelse af personer, der sigtes for overtrædelse af straffelovens § 265.

Nogle gerningsmænd er imidlertid generelt eller specielt i

relation til denne konflikt så psykisk påfaldende, at en behandlingsdom kan være indiceret for at forebygge yderligere lovovertrædelser, og politi og anklagemyndighed bør ved deres efterforskning af sagerne være opmærksom herpå.

Udvalget finder, at både politi og domstole ved sagernes behandling og behandling bør være opmærksom på, at det kan være af særlig værdi, at straffesagen kommer til at virke som en indskærpelse af advarslerne.

7.4.7. Ændring af straffelovens § 265?

Under henvisning til retstilstanden i Norge har udvalget overvejet, om visse forulempelser kunne gøres strafbare direkte, det vil sige uden forudgående advarsel til gerningsmanden.

Som straffelovens § 265 er formuleret i dag, bliver forulempelser strafferetligt behandlet afgørende forskelligt fra f.eks. husfredskrænkelser eller krænkelser af brev- eller telefonhemmeligheden. Ved de sidstnævnte forbrydelser kræves det ikke, at politiet forinden har givet advarsel om ikke at foretage de pågældende handlinger. Forskellen kan ikke generelt begrundes med forholdets grovhed. Begrundelsen er snarere historisk. Advarsels/tilholds-instituttet har eksisteret længe, også før bestemmelsen kom ind i straffeloven i 1930.

De forulempelser, der omtales i straffelovens § 265, foregår tit mellem ægtefæller eller andre nærtstående. Ofte er anmelderen helt uinteresset i, at gerningsmanden straffes, og kun interesseret i selv at få fred. Et polititilhold vil i princippet være rimeligt for at opnå dette mål.

I andre situationer er der lige så lidt som ved andre straffelovsovertrædelser behov for at give forulemperen nogen advarsel på forhånd. Det kan opfattes som en ekstra belastning for forurettede først at skulle argumentere for, at tilholdet gives, og derefter at skulle vente på behandlingen af tilholds-sagen, herunder at politiet får mulighed for at forkynde tilholdet for forulemperen.

Udvalget finder, at de nævnte ulemper for forurettede samt den omstændighed, at § 265 er en af de få bestemmelser i straffeloven, der kræver forudgående advarsel til gerningsmanden, taler for, at bestemmelsen ændres, således at forulempelser bliver strafbare også uden sådan advarsel.

Udvalget er på den anden side opmærksom på, at der, såfremt man fjerner den forudgående advarsel som betingelse for at kunne straffe, vil kunne opstå problemer med hensyn til den subjektive tilregnelser (gerningsmandens forsæt). Disse problemer kan i vidt omfang undgås, hvis der er meddelt advarsel.

Det er under alle omstændigheder udvalgets opfattelse, at tilholdsinstittuttet skal opretholdes. Dels er der formentlig i befolkningen en forventning om, at det eksisterer, dels kan forurettede have gode grunde til ikke at ønske en straffesag, men kun en advarsel til forulemperen, og en henlæggelse af eller frifindelse i en straffesag kan være meget uheldig, idet "forulemperen" deri vil få et holdepunkt for at betragte sin optræden som berettiget. Endelig bør et forhold alt andet lige kunne betragtes som grovere, hvis der i forvejen er givet advarsel, end hvis der ikke er.

Udvalget henstiller, at spørgsmålet om ændring af straffelovens § 265 på denne baggrund forelægges for Straffelovrådet til nærmere overvejelse.

7.4.8. Afsluttende bemærkninger.

Som nævnt anvendes tilhold dels som værn mod psykisk terrorisering, dels som forsøg på at forhindre, at en potentiel voldtægts- eller voldsmand realiserer sine trusler om (fornye) lovovertrædelser.

Den, der **føler**, at tilhold ikke er et tilstrækkeligt værn, har mulighed for at beskytte oplysninger om sin bopæl eller sit opholdssted, og en del tager midlertidigt ophold på et

af de private - tildels offentligt støttede - krisecentre.

De personer, der får tilhold, er ikke generelt syge eller afvigende. Samfundet har derfor normalt ikke praktisk mulighed for ved andre indgreb overfor de pågældende at hindre sådanne chikanerier og trusler, hvis et tilhold ikke virker efter hensigten.

Udvalget går ud fra, at de sociale myndigheder i videst muligt omfang forebygger tilspidsede situationer, hvis man bliver opmærksom på risikoen herfor, og at politiet opfordrer parterne til at henvende sig til de sociale myndigheder. Udvalget har ikke kunnet stille forslag om andre foranstaltninger ved siden af eller i stedet for de omtalte polititilhold.

Reglerne for tilhold er kun tildels udformet som lovbestemmelse (straffelovens § 265), hvilket sikkert er historisk begrundet. Udvalget mener ikke, at der er grund til at tro, at ofre for **vold(tægt)sforbrydelser** ville være bedre stillet, hvis der lovteknisk blev foretaget en modernisering.

Det er i debatten - herunder i rapport nr. 21, august 1982, fra Justitsministeriets Kriminalpolitiske **Forskningsgruppe**: "Polititilhold i praksis" - blevet hævdet, at reglerne praktiseres meget forskelligt fra politikreds til politikreds, men antallet af klager over afgørelserne tyder ikke på nogen afgørende utilfredshed, jfr. kapitel 7.4.4.

Udvalget finder dog, at det kunne være af værdi, at reglerne for politiets behandling af disse sager var samlet af hensyn til overskueligheden og den ensartede behandling landet over. Som nævnt gælder Politidirektørens instruks fra 1982 direkte kun for København og indeholder ikke samtlige relevante oplysninger om sagsbehandlingen.

Det foreslås derfor under henvisning til udvalgets bemærkninger i dette kapitel, at der til politiet udsendes en cirkulæreskrivelse om polititilhold (advarsler) jfr. straffelovens § 265, og at der i politiskolens lærebogsmateriale op-

tages en samlet omtale heraf. Cirkulæreskrivelsen og lærebogsafsnittet bør i hvert fald omtale betingelserne for at give tilhold og den nærmere fremgangsmåde ved behandling af anmodninger herom og af sager om overtrædelse af tilhold. Endvidere bør det fremgå, at politiet efter omstændighederne skal gøre borgerne opmærksom på mulighederne for at få givet et tilhold, ligesom der skal oplyses om adgangen til at kræve en skriftlig begrundelse for afgørelsen og til at klage over nægtet tilhold eller nægtet tiltalerejsning for overtrædelse af et givet tilhold.

KAPITEL 8- Lægelig og psykologisk bistand M.V.

8.1. Den gældende ordning.

I mange tilfælde (hvor anmeldelse i en voldtægtssag sker rimeligt hurtigt) vil voldtægtsofferet blive underkastet en retsmedicinsk undersøgelse. Offeret vil herved få kontakt med en læge (retsmediciner eller embedslæge), men denne har i dag en klart afgrænset opgave og foretager ikke undersøgelse med henblik på nogen efterfølgende behandling af offeret, der dog muligvis af lægen bliver orienteret om risikoen for psykiske følger og om det almindelige behandlingssystem.

Som et forsøgsprojekt, der siden er blevet en permanent ordning, er der fra 1. maj 1985 ændret praksis ved de retslægelige undersøgelser i København. Lokaleforholdene er blevet ændret, således at undersøgelserne i stedet for på Retsmedicinsk Institut foretages i venligere omgivelser, og således at der i tilknytning hertil kan ydes bistand fra sygeplejerske, ligesom der er mulighed for overnatning, uden at dette medfører registrering som hospitalsindlagt. Projektet har som et væsentligt formål haft at undersøge voldtægtsofrenes behov for psykologisk bistand. Der blev derfor tilknyttet en psykolog, og ofrene har fået tilbudt indledningssamtale og efterfølgende krisebehandling med samtaleterapi. I de første 15 måneder er der modtaget 55 ofre for voldtægt(sforsøg) og ca. 1/3 af dem er blevet behandlet af psykologen med gennemsnitlig 5-6 samtaler. Der har hos politiet været tilfredshed med ordningen, der ikke har medført praktiske problemer, men med enkelte forbehold skønnes at have virket fremmende på politiarbejdet.

Bortset fra dette forsøg har voldtægtsofre hidtil være betjent af det almindelige behandlingssystem. Det betyder, at de har kunnet få behandling ved henvendelse til deres alment praktiserende læge og de speciallæger, der herfra er blevet henvist til. På denne måde har de haft mulighed for at få psykiatrisk behandling, men de har ikke haft nogen fortrinsstilling. Da ventetiderne netop til psykiatrisk behandling er betydelige,

har det formentlig i praksis været vanskeligt at få gennemført den relevante behandling, som ofte vil være påkrævet umiddelbart efter overgrebet, hvor de psykiske problemer i mange tilfælde har et massivt omfang og vanskeligt kan bearbejdes af offeret selv og dennes nærmeste. I de tilfælde, hvor behandling er sket ved indlæggelse eller på hospitalsambulatorier, har patienterne haft adgang til assistance fra de psykologer, der er knyttet til disse afdelinger.

Behandling hos psykolog i øvrigt betales for tiden ikke under den offentlige sygesikring. Voldtægts ofre må derfor principielt selv betale for en eventuel sådan behandling hos privat praktiserende psykolog. Bistandskontorerne har efter en konkret vurdering mulighed for at yde økonomisk hjælp (evt. tilbagebetalingspligtigt udlæg) til betaling af honorar for psykologbehandling.

Midt i 1970'erne etablerede forskellige grene af kvindebevægelsen rådgivning for kvinder udsat for vold og/eller voldtægt. Disse initiativer førte til, at arbejdet med voldtægtssramte kvinder udviklede sig på forskellige områder. Et afgørende led heri blev de såkaldte krisecentre med mulighed for at huse og bistå voldtægtssramte kvinder. Siden marts 1981 er der åbnet 25 krisecentre spredt over hele landet - med Bornholm som eneste undtagelse. Centrene råder over i alt ca. 250 pladser, hvor til kommer, at kvinderne kan tage eventuelle børn med. Belægningsprocenten er generelt høj.

Krisecentrenes tilbud til de voldsramte kvinder er generelt et trygt sted at være, nogen at tale med, fællesskab med andre i samme situation samt råd og vejledning i almindelighed med henblik på brug af samfundets øvrige hjælpetilbud. Krisecentrene er ikke indrettet på at give egentlig behandling (psykisk, fysisk, socialt), men det er naturligvis i sig selv en form for socialpsykologisk behandling at bo på et krisecenter.

For centrene er der visse ideologiske lighedspunkter omkring holdningen til vold mod kvinder, kvindefællesskabet og ligestilling af medarbejdere og ofre, og de drives alle i betyde-

ligt omfang for offentlige midler.

Centrenes organisation omkring økonomi, samarbejde med myndighederne, lønnet/ulønnet arbejdskraft, kontakt til andre kvindeaktiviteter samt deres kapacitet og daglige funktioner er derimod meget forskellig.

8.2. Ordninger i udlandet.

Tildels med forbillede i amerikanske og engelske ordninger er der fra januar 1986 i Oslo etableret en særlig procedure ved behandling af sager om seksuelle overgreb, og dette indebærer blandt andet, at der gives voldtægts ofre m.fl. mulighed for (hurtig) nødvendig behandling hos psykolog, psykiater m.v.

Ordningen går kort beskrevet ud på, at der ved Oslo kommunale lægevagt er etableret faciliteter og rutiner specielt for voldtægts ofre og uafhængigt af, om de ønsker at anmelde forholdet til politiet. Lægevagten er et døgnåbent center med tilbud om akut lægebehandling, socialrådgivning, psykiatrisk behandling m.v. På lægevagten sker en sikring af kvindens tøj, fotografering af eventuelle skader og mærker samt en retsmedicinsk undersøgelse. Der er sørget for venlige omgivelser og et personale med uddannelse specielt med sigte på behandling af voldtægts ofre m.v.

Hvis et voldtægts offer henvender sig hos politiet, bliver hun efter en kort afhøring kørt til lægevagten til de nævnte undersøgelser m.v. Hvis hun henvender sig direkte på lægevagten, og hvis hun ønsker at anmelde forholdet, må den korte afhøring foregå i lægevagtens lokaler. **Hovedafhøringen** tages først efter afslutning af den medicinske undersøgelse, og kun hvis hendes tilstand gør det tilrådeligt. Ellers foretages afhøringen på sædvanlig måde senere. Fra lægevagten kan bistandsadvokat tilkaldes, herunder til rådgivning om anmeldelse skal indgives. Lægevagten tilbyder indlæggelse i indtil 24 timer, behandling af skader, behandling og forebyggelse af kønssygdomme og graviditet, forebyggelse overfor underlivsinfektioner, samt psykosocial **kriserådgivning**. Sådan kriserådgivning, herunder

med opsøgende kontakt sker tildels fra andre institutioner efter henvisning fra lægevagten. Voldtægts ofre prioriteres som akutte patienter, og behandlerne har erfaring og viden om ofrenes særlige behov.

8.3. udvalgets overvejelser.

Undersøgelser i Danmark og udlandet tyder på, at et seksuelt overgreb ofte medfører alvorlige psykiske problemer for offeret af en karakter, der medfører et umiddelbart og ikke ubetydeligt behandlingsbehov.

De udvalgsmedlemmer, der har direkte kontakt til ofre for voldtægt m.v., har tilsvarende erfaringer.

Det kan være vanskeligt for voldtægts ofrene at tale om disse problemer, og det vil derfor være af væsentlig betydning for dem, at andre tager initiativer, der giver dem anledning til at få klarlagt og opfyldt deres behov for professionel assistance, såsom psykiatrisk og psykologisk behandling. Navnlig for de hårdest ramte viser erfaringerne, at det er afgørende, at de ikke selv skal opsøge den relevante bistand, men at de på et tidligt tidspunkt tilbydes et alsidigt ikke-stemplende og gratis behandlings- og støtteprogram.

Den ordning, der er etableret i Oslo til behandling af disse sager, synes at opfylde en række behov hos voldtægts ofre.

Udvalget kan anbefale, at en lignende ordning gennemføres i Danmark, men tilpasset danske forhold. De momenter, udvalget anser for særligt betydningsfulde, er

1. at offeret får mulighed for at falde til ro i rimeligt behagelige omgivelser og i mindst muligt omfang skal transporteres til undersøgelse/afhøringer flere forskellige steder,
2. at behandling af voldtægts offeret kan gennemføres og bevise kan sikres, selvom der ikke sker politianmeldelse, og at der sideløbende tilbydes gratis juridisk vejledning vedrørende anmeldelsesspørgsmålet.

3. at der straks gives tilbud om bistand fra specialuddannede og erfarne psykologer/psykiatere, og at dette tilbud følges op såvidt muligt af de samme behandlere,
4. at personale af alle grupper orienteres i nødvendigt omfang om krisebehandling, gerne ved tværfaglige kurser (jfr. ovf. kapitel 3.3.2.) med særligt undervisningsmateriale,
5. at de **retsmedicinske** undersøgelser (fortsat) foretages af særligt uddannede læger.

For at skaffe tilstrækkelig erfaring hos de personer, der i forskellige relationer skal beskæftige sig med ofrene for voldtægt m.v., må behandlingen sikkert samles på nogle få steder. Behovet for bistand vil opstå på alle tider af døgnet, men vil være af så svingende størrelse, at personalet med fordel tillige vil kunne være beskæftiget med andre opgaver.

Retsmedicinsk Institut i København ligger ved Rigshospitalet. På baggrund heraf og af det forsøgsprojekt, der har været gennemført ved Rigshospitalet, foreslås følgende skitse til ekspedition af de storkøbenhavnske sager.

Personalemæssigt tilknyttet psykiatrisk modtageklinik (eller anden afdeling med ansatte psykologer m.v.) indrettes en venligt udseende **modtageafdeling** for ofre for seksuelle overgreb. Det forudsættes, at der på alle tider af døgnet er sygeplejerske til disposition, og at der er psykolog i hvert fald i tilkaldevagt. Den sygeplejerske, der har den umiddelbare modtagelse, følger offeret i nødvendigt omfang i det **efterfølgende** forløb.

I afdelingen modtages såvel ofre, der først har anmeldt forholdet til politiet, som ofre, der (endnu) ikke har foretaget anmeldelse. Når et voldtægtsoffer henvender sig til politiet, bliver hun efter en kort afhøring til brug for den øjeblikkelige efterforskning om den strafbare handling, gerningsmand og gerningssted, transporteret til den nævnte **modtageafdeling**.

En læge fra Retsmedicinsk Institut foretager med hjælp

fra sygeplejersken bevissikring i form af fotografering af tegn på vold og sikring af for eksempel beklædningsgenstande samt eventuelt rekvireret retsmedicinsk undersøgelse.

Hvis offeret ønsker det, tilkaldes en advokat til drøftelse af de juridiske spørgsmål, herunder om anmeldelse skal ske.

Efter en eventuel anmeldelse afhøres offeret i de samme omgivelser af politiet, der herefter fortsætter efterforskningen i sagen. Eventuelle senere afhøringer kan på sædvanlig måde foregå hos politiet eller hos offeret.

Offeret får en indledende samtale med en psykolog og tilbud om senere kontakt til psykologen med henblik på krisebehandling.

Afdelingens psykolog - eller offerets sædvanlige læge - kan henvide til psykiatriske ambulatorier, hvor ofrene betragtes som akutte patienter, og afdelingens socialrådgiver kan tage kontakt til det lokale bistandskontor eller andre steder med henblik på løsning af sociale problemer.

Tilsvarende ordninger foreslås gennemført i hvert amt eller i hvert fald i **Århus, Ålborg** og Odense. På steder, hvor disse "centre" af praktiske, geografiske grunde ikke kan anvendes fra sagens start, søges behandlingen af sagen hos embedslægen i videst muligt omfang tilpasset samme principper som i den beskrevne ordning, og den **efterfølgende** psykologbehandling m.v. tilbydes fra centret.

Udvalget har ikke ment at burde gå ind i nærmere overvejelser om den praktiske **gennemførelse** eller om sygehusvæsenets opgaver.

Udgifterne til sådanne afdelinger vil foruden etablering af

lokalerne og undervisning af personalet primært være en udvidelse af personalet på den afdeling eller skadestue, centret knyttes til, herunder navnlig en døgn(tilkalde)vagt af psykologer, men udvalget har ikke foretaget noget nærmere skøn over de mulige merudgifter.

Etablering af sådanne afdelinger vil ikke mindske behovet for fortsat økonomisk støtte til de eksisterende eller fremtidigt etablerede krisecentre, hvor voldtægts ofre vil kunne bo i længere tid og få bistand til løsning af personlige, arbejdsmæssige og andre sociale problemer.

KAPITEL 9. Forarettedes stilling i (grovere) voldssager.

9.1. Indledning.

I de senere år er der i offentligheden rejst tvivl, om der fra samfundets side gøres tilstrækkeligt for at hjælpe dem, der bliver ofre for (grovere) voldsforbrydelser. Der er bl.a. henvist til eksempler, hvor personer på gader eller andre offentlige steder uden ydre anledning er blevet overfaldet af helt ubekendte gerningsmænd og har fået alvorlige fysiske og/eller psykiske mén.

I overensstemmelse med kommissoriet har udvalget overvejet, om der er behov for at styrke retsstillingen for den, der har været udsat for en voldsforbrydelse. Af de problemer, som er gennemgået for så vidt angår den forurettede i sager om voldtægt og lignende, har udvalget fundet det naturligt at behandle følgende spørgsmål:

1. Advokatbistand til den forurettede.
2. Dørlukning og referatforbud samt afhøring af forurettede i retten uden tiltaltes tilstedeværelse.
3. Erstatning og godtgørelse til forurettede.
4. Forarettedes adgang til lægelig og psykologisk behandling.

Spørgsmålet om polititilhold er ovenfor i kapitel 7 behandlet under ét for voldtægts- og voldssager m.v.

Udvalgets formand og sekretærer har til brug for arbejdet haft et møde med repræsentanter for "Landsforeningen Hjælp Voldsofre", der er stiftet på privat initiativ, og som bl.a. har til opgave at yde hurtig moralsk, økonomisk og psykisk hjælp til voldsofre og at arbejde på ved lovændringer at få forbedret sagesløse voldsofres vilkår. Landsforeningen har herunder haft lejlighed til nærmere at redegøre for sine synspunkter på de områder, udvalget behandler.

De sager, hvori problemerne opstår, er tilfælde af vold af ik-

ke-bagatelagtig karakter. I de fleste af disse sager vil der blive tale om anvendelse af straffelovens § 244, § 245, § 246 eller § 249.

Andre straffelovsovertrædelser kan imidlertid omfatte vold af lige så grov karakter. Det drejer sig om overtrædelse af straffelovens § 119 (om overfald på en person, der handler i medfør af offentlig tjeneste eller hverv), kapitel 26 (om ulovlig tvang og frihedsberøvelse), § 266 (om trusler mod liv, helbred eller velfærd) samt sager om røveri og (forsøg på) manddrab.

Udvalget har i øvrigt ikke ment at kunne foretage en nøje afgrænsning af hvilke voldssager, der må betegnes som "grovere" og dermed direkte omfattet af udvalgets kommissorium. Udvalget har på grundlag af kommissoriet ikke fundet at burde beskæftige sig med spørgsmålet om retsstillingen for de efterladte til en person, der er afgået ved døden som følge af en forsætlig eller uagtsom legemskrænkelse.

9.2. Gældende ret.

9.2.1. Advokatbistand til den forurettede.

Efter retsplejelovens § 995 a kan retten beskikke en advokat for den forurettede i en straffesag, når det skønnes nødvendigt, at den pågældende har advokatbistand ved opgørelsen af et erstatningskrav, og under forudsætning af at den pågældende opfylder de økonomiske betingelser for at opnå fri proces (for tiden en socialindkomst på 83.000 kr. for en enlig ikke-forsørger). Den beskikkede advokat får fra det offentlige godtgørelse for udlæg samt et salær, hvis størrelse fastsættes af retten. Der er altså tale om en fakultativ adgang for retten til at beskikke en advokat, og beskikkelse kan alene finde sted med henblik på opgørelse af et erstatningskrav.

§ 995 a åbner principiel mulighed for, at den forurettede i enhver straffesag kan opnå advokatbistand. Det er dog i bemærkningerne til bestemmelsen anført, at den forurettede normalt kun vil have behov for advokatbistand, hvis der er tale

om større erstatninger, f.eks. for invaliditet eller tab af forsørger, jfr. herved Folketingstidende 1968-69, tillæg A, sp. 2892.

Advokatbeskikkelse kan ske før eller under domsforhandlingen og vil ofte ske efter initiativ fra en advokat, forurettede har henvendt sig til.

Den offentlige retshjælpsordning giver mulighed for, at personer med socialindkomst indtil 80.000 kr. med betydeligt offentligt tilskud kan få enkel rådgivning, og ordningen omfatter også de her omtalte sager om erstatning uden for kontrakt.

Ved tegning af privat familieforsikring kan man endvidere skaffe sig retshjælpsforsikring, normalt med dækning indtil 30.000 kr. og en selvrisiko på 10%, mindst 500 kr. Ordningen omfatter også erstatningssager.

Endvidere kan socialforvaltningerne bistå den forurettede med at opgøre et eventuelt erstatningskrav, og i hvert fald i Københavns kommune er der et særligt kontor, der tager sig af sådanne spørgsmål.

De af udvalgets medlemmer, som til daglig beskæftiger sig med straffesager, har erfaring for, at advokatbeskikkelse efter § 995 a kun sjældent finder sted. Denne fornemmelse deles af Landsforeningen Hjælp Voldsofre.

I samme retning peger også en undersøgelse, som Justitsministeriet foretog i perioden 1. april - 30. september 1984 til belysning af det offentliges omkostninger i sager, hvori der var meddelt fri proces eller beskikket advokat på andet grundlag. I den nævnte periode var retterne af Justitsministeriet anmodet om på et særligt skema at indberette bl.a. om sådan advokatbeskikkelse med angivelse af hjemmel og sagskategori og med opgørelse af de påløbne omkostninger. Det fremgår af materialet fra undersøgelsen, at der kun i 6 tilfælde i hele landet - altså svarende til 12 på årsbasis - skete advokatbeskikkelse efter § 995 a. Denne opgørelse bør dog nok tages med

et vist forbehold, idet det primære sigte med undersøgelsen ikke var at klarlægge anvendelsen af § 995 a, men derimod omkostningerne ved fri proces inden for den almindelige civile retspleje.

Et langt større antal volds ofre har haft advokatbistand ved forelæggelse af erstatningskrav for erstatningsnævnet, der dog foruden sager, der har været for retten, også behandler sager med ukendte gerningsmænd. I særligt komplicerede sager opfordrer nævnet offeret til at søge advokatbistand, som kan betales af nævnet i medfør af § 15 i lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser.

9.2.2. **Dørlukning og referatforbud samt afhøring af forurettede i retten uden tiltaltes tilstedeværelse.-**

Efter retsplejelovens § 29, stk. 4, nr. 1, samt § 31, stk. 3, kan retten træffe beslutning om dørlukning eller referatforbud, bl.a. når der er grund til at antage, at offentlig forhandling eller offentlig gengivelse vil medføre fare for nogens sikkerhed eller vil tilføje nogen en uforholdsmæssig krænkelse.

Dørlukning eller referatforbud i voldssager af hensyn til forurettedes sikkerhed forudsætter i praksis en fare for, at den forurettede på grund af sin vidneforklaring vil blive udsat for represalier.

Ved afgørelse af, om der skal besluttet dørlukning eller eventuelt det mindre indgribende referatforbud/navneforbud i en voldssag, skal der af retten foretages en afvejning af på den ene side hensynet til forurettedes sikkerhed og private forhold og på den anden side hensynet til tiltaltes retssikkerhed og offentlighedens interesse i at kunne følge sagen. Den forurettede har intet krav på dørlukning eller referatforbud, idet det er overladt til retten at afgøre spørgsmålet ud fra sagens konkrete omstændigheder.

Spørgsmål om dørlukning eller referatforbud/navneforbud af hensyn til den forurettede i voldssager rejstes næppe i noget stør-

re omfang. Forurettede kan rejse det i retten, inden afhøringen begynder, men vil ofte forud for domsforhandlingen have rejst spørgsmålet overfor politiet, anklagemyndigheden eller dommeren.

I praksis opstår spørgsmålet om dørlukning eller referatforbud/navneforbud af hensyn til den forurettedes sikkerhed formentlig oftest i sager, hvor den tiltalte har en tilknytning til en gruppe eller et miljø, som vil kunne tænkes at hævne sig på forurettede på grund af dennes vidneforklaring, f.eks. i de såkaldte rockersager, og der bliver i givet fald besluttet dørlukning, ikke kun referatforbud.

Det er næppe muligt generelt at angive, i hvilke sager, der opstår spørgsmål om dørlukning eller referatforbud for at undgå at tilføje den forurettede en ufornøden krænkelse. Som eksempel på sager, hvor betingelserne herfor ofte vil være opfyldt, kan nævnes sager om vold i familieforhold, navnlig sager om ægtefællevold, hvor der skal forklares om helt private forhold.

Det må understreges, at selv en beslutning om dørlukning ikke fuldstændigt sikrer en forurettet mod repressalier, idet tiltalte som udgangspunkt er til stede under forklaringen, og i de tilfælde, hvor tiltalte i medfør af retsplejelovens § 848, stk. 1, ikke er til stede, gøres han efterfølgende bekendt med vidnets (forurettedes) forklaring og med, hvem der har afgivet forklaring, jfr. herved retsplejelovens § 848, stk. 2, som affattet ved lov nr. 321 af 4. juni 1986 og ovenfor afsnit 5.1.4. I øvrigt vil tiltalte, også forud for domsforhandlingen, under alle omstændigheder være bekendt med identiteten af de vidner, der vil blive ført under sagen, idet det i medfør af retsplejelovens § 835, 3. pkt., påhviler anklagemyndigheden at tilsende tiltalte en genpart af bevisfortegnelsen. Bestemmelsen er imidlertid nu foreslået ophævet (Lovforslag L 111 1986/87), idet det er forudsat, at forsvareren kan orientere tiltalte om vidnernes identitet.

Det bør i øvrigt understreges, at dørlukning eller referatforbud af hensyn til den forurettede kan besluttet også for til-

taltes eller andre vidners forklaring, men ligesom ved voldtægtssager, bruges hjemlen hertil kun yderst sjældent.

Endvidere erindres om, at enhver forklaring, som er gengivet i selve dommen, er genstand for frit referat, jfr. ovenfor afsnit 5.1.2., men det bliver her rettens referat af den pågældende forklaring.

Også i voldssager kan retsformanden i medfør af retsplejelovens § 848, stk. 1, bestemme, at tiltalte skal forlade retssalen, mens forurettede - eller et andet vidne - afgiver forklaring, hvis særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås, jfr. nærmere oven for under afsnit 5.1.4. Bestemmelsen påberåbes næppe i større omfang i voldssager, men når det sker med en rimelig begrundelse, imødekommes begæringerne sandsynligvis.

9.2.3. Erstatning og godtgørelse til forurettede.

Ofre for voldsforbrydelser kan få erstatning hos gerningsmanden og staten efter samme materielle og processuelle regler, som ofre for andre forbrydelser, herunder voldtægtsofre som omtalt i kapitel 6.

9.2.3.1. De Materielle regler.

For volds ofre opstår imidlertid et særligt problem for så vidt angår godtgørelse for tort, idet domstolene og statens erstatningsnævn ikke uden videre anerkender, at et volds offer har været udsat for en krænkelse, der berettiger til torterstatning.

Spørgsmålet er omtalt af H.E. Munk-Petersen i Juristen 1982, side 176 f og Ole Stigel samme sted side 359 f. Munk-Petersen finder det urimeligt blankt at afvise torterstatning selv i almindelige voldssager, men rejser i øvrigt hele spørgsmålet til debat. Stigel finder ikke noget almindeligt behov for at overveje godtgørelse for tort til volds ofre, idet den sædvanlige erstatning for skade og for svie og smerte som udgangspunkt skønnes tilstrækkelig. Stigel vil dog ikke udelukke, at tort-

erstatning i visse særlige situationer kan være indiceret, bl.a. ved ydmygende vold og tilfælde, hvor fysisk eller psykisk vold har medført omfattende psykisk skade. Som typeeksempler på ydmygende vold nævnes en sag, hvor en tiltalt under en animeret fest og i overværelse af andre festdeltagere havde afklippet store totter af et stærkt beruset offers hovedhår og med en barbermaskine fjernet hans kønsbehåring. Endvidere nævnes dommen i U 1978.1006 0, hvor en helt sagesløs ung mand var blevet grebet af to ubekendte gerningsmænd og havde fået skåret nogle totter hår af. I ingen af de konkrete sager havde spørgsmålet om tort været rejst.

I en række trykte og utrykte domme, hvor erstatningsspørgsmålet er afgjort enten i forbindelse med straffesagen eller ved senere anlagt civilt søgsmål, er der tillagt voldsofre m.v. torterstatning, normalt med beløb på under 5.000 kr. og nogle gange uden protest fra gerningsmanden. Om trykte afgørelser henvises til oversigten ovenfor under pkt. 6.3.1.1. I **UFR.1985.597** H nægtedes torterstatning til en politiassistent, der i forbindelse med en forkyndelse fik et knytnæveslag i ansigtet og i forbindelse hermed flænger på læberne m.v. Højesteret anså - med dissens - ikke volden udøvet under sådanne særligt krænkende omstændigheder, at der kunne gives godtgørelse for tort.

Spørgsmålet er senest afgjort ved højesteretsdom i U 1986, s. 775 (kommenteret i U 1987 B. s. 49), hvor en person var tiltalt for forsøg på manddrab ved under et trekant-opgør på åben gade at have skudt flere skud med en pistol mod en 32-årig mand, der tildels efter at være faldet om blev ramt af 4-5 skud og fik betydelige legemsbeskadigelser. Skadelidte havde foruden erstatning for bl.a. svie og smerte påstået 25.000 kr. i godtgørelse for tort, men erstatningsnævnet havde støttet tiltaltes påstand om frifindelse for så vidt angår denne godtgørelse. Højesteret **fandt, at** tiltaltes handling trods dens alvorlige karakter ikke var udøvet under sådanne særlig krænkelige **omstændigheder**, at der var grundlag for at fastslå, at der var tilføjet forurettede tort.

I sager, hvor erstatningsnævnet har fået forelagt krav på tortgodtgørelse i voldssager, har nævnet, hvis det ikke er bundet af en dom, efter det, der er oplyst for udvalget, afslået at anerkende dette, medmindre volden er udøvet i forbindelse med ulovlig frihedsberøvelse eller i øvrigt under særligt ydmygende omstændigheder.

9.2.3.2. De processuelle regler.

Problemet om, at erstatningsspørgsmålet efter retsplejelovens § 992 ikke kan påkendes under straffesagen, hvis det ikke afgøres i samme retning som strafspørgsmålet, har formentlig ingen speciel betydning i voldssager.

Derimod er det i praksis et problem for voldsofre at få deres erstatningskrav tilstrækkeligt dokumenteret inden domsforhandlingen, således at det kan påkendes under straffesagen og af den dommer, der derfra kender sagsforløbet. Forurettede bliver i visse tilfælde først bekendt med retssagen, når han eller hun indkaldes til domsforhandlingen som vidne, hvilket kan ske med aftens varsel. Der er dog den mulighed, at forurettede senere rejser kravet over for erstatningsnævnet med den fornødne dokumentation og derefter får erstatning tilkendt.

9.2.4. Forurettedes adgang til lagelig og psykologisk bistand m.v.

Efter anmeldelse af en voldsforbrydelse vil voldsofferet ofte blive undersøgt af en læge, der behandler og afgiver erklæring om den fysiske overlast. For så vidt angår en eventuel psykisk overlast er offeret henvist til at anvende det eksisterende behandlingssystem, hvor den alment praktiserende læge som nævnt i kapitel 8 kan henvise til offentligt betalt psykiatrisk, men ikke psykologisk, behandling, idet der ikke findes særlige ordninger for sådanne patienter. De praktiske muligheder for øjeblikkelig psykologisk og/eller psykiatrisk behandling er derfor meget begrænsede.

Voldsramte kvinder har mulighed for at få støtte og rådgivning

på de lokale krisecentre på samme måde som voldtægtsofre, se nærmere herom i kapitel 8. Landsforeningen Hjælp Voldsofre har foreslået oprettet behandlingscentre for voldsofre, herunder mulighed for et rekreationsprogram for ofre og deres familier.

9.3. Fre-ed ret OM advokatbistand til voldsofre.

9.3.1. Horge.

Også i Norge blev det i 1981 i forbindelse med indførelsen af ordningen om advokatbistand til den forurettede i voldtægtssager overvejet at udvide ordningen til at omfatte andre sagstyper, navnlig sager hvori kvinder har været udsat for mishandling, d.v.s. i voldssager. Justitsdepartementet mente imidlertid, at dette spørgsmål først burde vurderes nærmere, når man havde fået mere erfaring med ordningen i voldtægtssager, og loven blev udformet i overensstemmelse hermed.

Senere er det på ny overvejet at udvide ordningen. I november 1982 i forbindelse med en høring fra Justitsdepartementet over, hvordan reglerne om advokatbistand i voldtægtssager kunne indarbejdes i den nye straffeprocesslov, rejste departementet spørgsmål om behovet for eventuelle ændringer i reglerne, bl.a. om ordningen burde udvides til også at omfatte andre typer af sager. Departementet tilkendegav i høringen, at der efter departementets opfattelse var gået for kort tid til, at man på grundlag af erfaringerne med ordningen i voldtægtssager burde overveje en udvidelse til andre sagstyper. Samtidig tilkendegav departementet, at man fandt behov for at forbedre retshjælpstilbuddet til kvinder, som bliver udsat for mishandling i ægteskab eller samliv. Dette behov ville efter departementets opfattelse i stor udstrækning kunne dækkes ved, at der blev givet adgang til en særlig retshjælp for mishandlede kvinder i medfør af retshjælpsloven.

I april 1983 fastsatte Justitsdepartementet derfor med hjemmel i retshjælpsloven en ordning, hvorefter kvinder, som har været udsat for en eller anden form for mishandling, kan opnå indtil

10 timers advokatbistand for det offentliges regning, uanset deres indtægts- og formueforhold. Denne retshjælpsordning gælder sager om "kvindemishandling", hvorved sigtes til fysisk mishandling, tvang og trusler fra en person, som kvinden (eller manden, ordningen er kønsneutral) er gift med eller lever sammen med. Ordningen omfatter endvidere prostituerede, som udsættes for mishandling, trusler og tvang fra kunder eller alfons. Ordningen omfatter derimod ikke strafbare handlinger mod kvinder i andre forbindelser, f.eks. tilfældig gade- eller værtshusvold. Retshjælpen kan omfatte advokatbistand i forbindelse med politianmeldelsen samt bistand ved senere politiafhøringer af kvinden. I øvrigt er det præciseret, at advokaten i det hele skal varetage den forurettedes interesser i forbindelse med efterforskningen og give kvinden den hjælp og støtte, som er naturlig og rimelig i forbindelse med sagen. Ordningen er derimod forudsat ikke at omfatte selve domsforhandlingen i straffesagen, idet kvindens interesser under afhøringen afhørende vil blive varetaget af retten. Justitsdepartementet forudsatte endvidere, at den mishandlede kvinde skal have ret til advokatbistand, idet der sædvanligvis ikke skal foretages nogen forhåndsvurdering af sagen, før retshjælpen bevilges.

Politiet er instrueret om, at den forurettede i sådanne sager ved anmeldelsen skal orienteres om retshjælpsordningen.

På grundlag af høringen, og efter indførelsen af retshjælpsordningen i sager om kvindemishandling, besluttede Justitsdepartementet i april 1984 ikke at stille forslag om at udvide straffeprocelseslovens ordning om advokatbistand i voldtægtssager til også at omfatte andre sager. Som begrundelse herfor fremhævedes særligt, at voldtægtsofre på mange måder står i en særstilling, derved at de som et led i opklaringen af sagen i en vis udstrækning risikerer at blive stillet spørgsmål om de mest intime sider af deres privatliv. Endvidere ønskede departementet at indvinde flere erfaringer med den iværksatte retshjælpsordning over for mishandlede kvinder, før man eventuelt vender tilbage til spørgsmålet.

9.3.2. Sverige.

Efter svensk lovgivning har den forurettede i voldssager ikke mulighed for at opnå vederlagsfri advokatbistand efter regler svarende til retsplejelovens kapitel 66 a. Den forurettede kan imidlertid opnå retshjælp ved advokat, dersom der er erstatningskrav i sagen, men må her betale for bistanden efter sin økonomiske formåen.

Det fremgår af den svenske retshjælpskomites betænkning fra december 1986, hvori der stilles forslag om indførelse af ret til vederlagsfri advokatbistand for den forurettede i sædelighedssager, jfr. kapitel 4.2.2., at komiteen har overvejet, om en sådan ordning i givet fald også bør omfatte (nogle) volds-sager. Retshjælpskomiteen har imidlertid fundet, at man i første omgang bør lade reformen omfatte sædelighedssagerne, som er en klart afgrænset sagsgruppe, hvor man ved, at behovet er stort, og hvor man relativt sikkert kan overskue de økonomiske konsekvenser.

9.4. Udvalgets overvejelser.

9.4.1. Advokatbistand til den forurettede.

Udvalget har drøftet, om der bør indføres en videre adgang for den forurettede til at opnå advokatbistand for det offentlige regning i sager om voldskriminalitet, end retsplejelovens § 995 a åbner mulighed for.

Forslag herom har ved flere lejligheder været fremsat i folketinget. Således fremsatte en række medlemmer af Det konservative Folkeparti den 9. maj 1978 et forslag til ændring af retsplejeloven (lovforslag L 232 af 9. maj 1978, Folketings-tidende 1977-78, tillæg A, sp. 4853), hvorefter der i sager, hvor tiltale er rejst efter straffelovens §§ 244, stk. 2-4, 245 - 247 og 216 samt 222, stk. 2, og hvor den forurettede indkaldes til retten som vidne eller til varetagelse af sit tarv, efter begæring skulle beskikkes en advokat til bistand for den

pågældende. Endvidere blev det foreslået, at retten, hvor forholdene tilsiger det, særlig hvor der er rejst sigtelse efter straffelovens §§ 216 og 222, stk. 2, skulle kunne beskikke en advokat for den forurettede under efterforskningen. Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, at forslaget sammen med forslag til udvidet adgang til varetægtsfængsling i de pågældende sager, var begrundet i ønsket om bedst muligt at bistå offeret for vold eller voldtægt. Man henviste i den forbindelse til, at det ikke alene er under selve retssagen, at en forurettet har behov for advokatbistand, men at det i mange tilfælde kan være af afgørende betydning, at den forurettede under efterforskningen har støtte af en advokat. - Forslaget blev genfremsat den 2. november 1978 (lovforslag L 70 af 2. november 1978, Folketingstidende 1978-79, tillæg A, sp. 1185) og blev efter 1. behandlingen henvist til retsudvalget og bortfaldt ved folketingsårets udløb.

Også i forbindelse med fremsættelsen af forslaget til indførelse af retsplejelovens kapitel 66 a om advokatbistand til den forurettede i voldtægtssager blev det overvejet, om ordningen tillige burde omfatte voldssagerne. Som det fremgår af det ovenfor under kapitel 4.1.1. anførte, var baggrunden for, at kapitel 66 a blev begrænset til voldtægt og voldtægtslignende forhold, dels disse sagers særlige karakter og deraf følgende betydelige behov for advokatbistand til den forurettede, dels at en udvidelse af ordningen til også at omfatte volds-sager ville kunne medføre væsentligt større udgifter og administrative vanskeligheder på grund af disse sagers store antal (i 1977 ca. 3700 anmeldelser om overtrædelse af straffelovens §§ 244 - 46 mod ca. 300 voldtægtsanmeldelser, i 1985 tilsvarende 5870 mod 542).

Den omstændighed, at advokatbeskikkelse efter § 995 a kun sjældent finder sted, er efter udvalgets opfattelse ikke udtryk for et tilsvarende lille behov for advokatbistand til den forurettede i voldssager. Den beskedne anvendelse af § 995 a skyldes efter udvalgets opfattelse sandsynligvis navnlig, at forurettede ikke eller først for sent får kendskab til muligheden for at opnå advokatbistand, og måske tillige, at den foruret-

tede skal opfylde de økonomiske betingelser for fri proces. Flere af udvalgets medlemmer har erfaring for, at den forurettedes krav på erstatning i straffesager ofte må udskydes til civilt søgsmål (eller afgørelse i **erstatningsnævnet**) i medfør af retsplejelovens § 992, stk. 1, på grund af ufuldstændige oplysninger, typisk manglende dokumentation for udgifter. Sådanne udsættelse ville i et vist omfang kunne undgås, hvis forurettede havde advokatbistand.

Til erstatningsnævnet indgives der årlig godt 900 anmodninger i voldssager. Selvom en del af disse sager ikke har været for retten (navnlig sager med ukendt gerningsmand), indicerer tallet, at der kun i få af de sager, hvor der er spørgsmål om erstatning, sker advokatbeskikkelse i retten. Af dem, der søger nævnet om erstatning, har - efter et skøn af nævnets sekretariat - omkring 10-15% af voldsopretholdere advokatbistand på dette stadium af sagen. Man må kunne gå ud fra, at et nogenlunde tilsvarende antal, d.v.s. omkring 100 personer, ville have set det som en fordel at være repræsenteret af advokat under retssagen.

Som det er tilfældet i voldtægtssager, kan den forurettede imidlertid også i andre henseender end ved opgørelsen af et erstatningskrav have behov for bistand af en advokat.

Selve afhøringen hos politiet er formentlig ikke væsensforskellig fra den afhøring, enhver anden anmelder skal gennemgå, idet der ikke som i voldtægtssager er det særlige spørgsmål om forurettedes **indforståelse** og den anmeldtes opfattelse heraf.

I nogle sager vil den forurettede være så chokeret over det, der er sket, at han eller hun har behov for professionel behandling fra læge eller psykolog, og oplevelsen vil også nogle gange hos forurettede efterlade en sådan begrundet frygt, at det kan være indiceret at få meddelt et polititilhold.

Det vil endvidere være af stor betydning for nogle forurettede at blive forberedt på afhøringen i retten, navnlig på mulighederne for at få afhøringer gennemført uden tiltaltes til-

stedeværelse og/eller med dørlukning eller referatforbud/navneforbud.

Det er herudover gjort gældende, at nogle forurettede har behov for juridisk vejledning vedrørende spørgsmålet, om en voldsanmeldelse skal indgives og fastholdes.

For volds ofre er spørgsmålet om erstatning i anledning af påførte skader, herunder erstatning for tabt arbejdsfortjeneste og erstatning til dækning af udgifter til behandling af f.eks. tandskader, der ikke dækkes af sygesikringsordningen, særligt aktuelt. Både af praktiske og psykologiske grunde er det væsentligt for disse forurettede, at erstatningsafgørelsen og udbetaling af erstatning ikke trækker længere ud end højst nødvendigt. Det ville derfor være en stor fordel for dem, at erstatningskravet var således afklaret, at der kunne træffes afgørelse i forbindelse med domsforhandlingen i straffesagen, og at udbetaling fra det offentlige (erstatningsnævnet) kunne ske umiddelbart herefter. En sådan sagsbehandling ville i mange tilfælde kunne gennemføres, hvis forurettede havde fået bistand fra socialforvaltningen eller i god tid havde fået beskikket en advokat.

Helt særlige problemer opstår, hvor der er tale om vold i ægteskab eller samlivsforhold, såkaldt "hustruvold". I mange relationer minder disse sager om voldtægts(lignende) sager, idet der bliver tale om afhøring om intime forhold, og idet der sjældent er andre vidner end den forurettede. Hertil kommer, at kvinden bl.a. på grund af økonomi og/eller mindreårige børn meget ofte vil være i et sådant **afhængighedsforhold** til manden, at hun ikke uden kraftig støtte udefra magter at fremsætte og fastholde forklaringer, der indeholder alvorlige beskyldninger mod ham. En anmeldelse vil i øvrigt næsten undtagelsesfrit have til forudsætning, at kvinden og børnene kan få ny bopæl, og lægelig og psykologisk behandling vil for denne gruppe forurettede være særligt indiceret.

En del problemer kan løses ved forurettedes brug af de gældende **retshjælpsordninger** m.v., men de forudsætter ofte en vis

betaling fra forurettede og er ikke i alle tilfælde tilstrækkelige.

Udvalget finder, at de nævnte forhold med rimelighed kan begrunde, at der åbnes mulighed for advokatbeskikkelse for forurettede i voldssager m.v. på et tidligere tidspunkt og med flere opgaver end de advokatbeskikkelser, der kan foretages efter retsplejelovens § 995 a. Man finder det endvidere naturligt og indiceret, at de nævnte forurettede udtrykkeligt gøres opmærksom på muligheden for at få beskikket advokat, (sml. retsplejelovens § 741 b), og advokatens rettigheder bør beskrives på samme måde som for voldtægtssager m.v. (retsplejelovens § 741 c).

Voldssager spænder som nævnt over et meget bredt område, og det er efter udvalgets opfattelse ikke muligt at udpege en gruppe sager, hvor en begæring om advokatbeskikkelse altid bør imødekommes. Inden beskikkelse sker, bør der derfor efter udvalgets opfattelse af retten foretages en konkret vurdering af forurettedes behov, også med hensyntagen til adgangen til advokathjælp i medfør af retshjælpsordninger eller retsplejelovens § 995 a, og det bør kunne tilkendegives, hvis en beskikkelse er sket særligt med henblik på en eller flere bestemte opgaver (bistand under afhøring hos politiet, rådgivning om forskellige hjælpemuligheder, opgørelse af erstatningskrav etc.).

De forhold, der efter det foran anførte kan begrunde beskikkelse af bistandsadvokat, er legemskrænkelser som nævnt i straffelovens § 244, stk. 2-4, eller grovere, og hjemmelen findes derfor at måtte omfatte straffelovens §§ 244-246, 249-250, 119, 260-262, 237, jfr. § 21, og 288.

Udvalget foreslår derfor retsplejelovens § 741 a ændret i overensstemmelse hermed.

Udvalget gør opmærksom på, at gennemførelse af forslaget ganske vist vil medføre øgede udgifter til salær til beskikkede advokater, men også må antages at medføre visse besparelser

for det offentlige, idet den forarettedes erstatningskrav i større omfang kan forventes afgjort under straffesagen, hvorved efterfølgende civile søgsmål eller (kompliceret) behandling ved erstatningsnævnet andgås.

Anmeldelsestallet for de sager, som omfattes af udvalgets forslag, har i årene 1983-85 ligget mellem 7000 og 9000 årlig, men det er - bl.a. på grundlag af tallene for erstatningskrav overfor offererstatningsnævnet, jfr. ovenfor, udvalgets opfattelse, at der kun i en lille del af sagerne, formentlig få hundrede årligt, vil blive begæret beskikket advokat.

9.4.2. Dør lukning og referatforbud samt afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse.

Udvalget har overvejet, om den gældende retstilstand er tilfredsstillende for den forurettede i voldssager, eller om reglerne bør ændres, således at adgangen til at kræve dørlukning eller referatforbud/navneforbud eller kræve tiltalte ført ud af retssalen under vidneforklaringen af hensyn til den forurettede udvides. Dette kunne f.eks. ske ved, at man gav den forurettede krav på dørlukning eller referatforbud, jfr. her ved udvalgets forslag i sager om voldtægt m.v. (ovenfor kapitel 5.3.2.1.), eller ved en ændring af de gældende bestemmelser, således at kravene for dørlukning eller referatforbud af hensyn til den forurettede lempes.

Udvalget er ikke bekendt med, at de gældende bestemmelser i praksis giver anledning til nævneværdige problemer i voldsager. Det er ikke udvalgets opfattelse, at domstolene ved administrationen af de gældende bestemmelser er unødigt restriktive over for den forarettedes ønske om dørlukning, referatforbud/navneforbud eller om, at det bestemmes, at tiltalte skal forlade retssalen, mens den pågældende afgiver forklaring.

Udvalget finder i det hele ikke grundlag for at stille forslag om ændringer på dette område. Udvalget er af den opfattelse, at de gældende bestemmelser i tilstrækkeligt omfang åbner mulighed for, at retten på grundlag af et konkret skøn i

den enkelte sag kan træffe bestemmelse om dørlukning, referatforbud eller anvendelse af retsplejelovens § 848, når hensynet til forurettedes sikkerhed eller private forhold tilsiger det. Udvalget finder ikke, at de hensyn, som ligger bag forslaget om krav på dørlukning i voldtægtssager, kunne begrunde, at der også i voldssager bør gives den forurettede krav på dørlukning.

9.4.3. Erstatning og godtgørelse.

9.4.3.1. De Materielle regler.

Det område, hvor der opstår specifikke problemer for voldssagerne, er som ovenfor (9.2.3.1.) nævnt spørgsmålet om godtgørelse for tort.

I nogle sager, hvor der har foreligget erklæring fra læge, herunder psykiater, er der konstateret ulemper hos voldsofre i form af angstanfald, **forfølgelsesforestillinger**, afmægtigheds- og **mindreværdsfølelse** m.v., som en eventuel erstatning for svie og smerte og mén godtgørelse ikke dækker. Det er gener af samme type, som voldtægtsofre klager over. For et **vold(tægt)soffer** kan det psykologisk være meget væsentligt at vide, at gerningsmanden bliver pålagt betaling af erstatning eller godtgørelse, og der kan ikke kompenseres for offerets gener på anden måde end med en sum penge.

Udvalget er enig i den gældende retstilstand, hvorefter der kan ydes et voldsoffer godtgørelse for tort, men på den anden side også i, at ikke enhver vold påfører offeret en sådan forringelse af selvfølelsen, at det bør kunne udløse en godtgørelse. Det er meget vanskeligt at afgøre og udtrykke, hvor den grænse ligger, der gør volden lige så belastende for offeret som f.eks. en voldtægt, og det er derfor formentlig nødvendigt at overlade spørgsmålet til et konkret skøn. Retspraksis, herunder den nævnte dom fra højesteret (U.1986 s. 775 H.) er ikke i modstrid med disse synspunkter, og udvalget finder derfor ingen anledning til at foreslå ændringer på dette punkt,

se dog hertil kapitel 6.3.1.1. om eventuelt senere at tage spørgsmålet om **tortterstatning** op til overvejelse.

9.4.3.2. De processuelle regler.

Udvalget har overvejet, om der specielt for voldssager er anledning til at ændre reglerne for den processuelle behandling af erstatningskrav.

Det har herom navnlig været anført, at det er meget utilfredsstillende for et voldsoffer, at erstatning eller godtgørelse først kan komme til udbetaling længe efter, at skaden ser sket.

Hvis der, som foreslået af udvalget i kapitel 9.4.1., bliver mulighed for i videre omfang og på et tidligt stadium af sagen at beskikke advokat for voldsofre, vil antallet af sager, hvor erstatningsspørgsmålet ikke kan afgøres samtidig med straffesagen, utvivlsomt blive væsentligt nedsat, idet advokaten så vidt overhovedet muligt vil have sørget for opgørelse og dokumentation af voldsofferets krav. Hvis enkelte poster ikke kan opgøres, vil advokaten endvidere kunne sørge for en afgørelse for så vidt angår de opgjorte og dokumenterede krav, og vil desuden kunne følge sagen op ved henvendelse til statens erstatningsnaevn, således at en særlig civil erstatningssag kan undgås. Ved henvendelse til erstatningsnævnet skal advokaten, som tilfældet også er i dag i voldtægtssager, dog være opmærksom på, om omkostningerne er eller kan forventes dækket i henhold til beskikkelsen eller om disse må søges dækket af erstatningsnævnet i henhold til § 15 i lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser.

Selv i sager, hvor advokatbeskikkelse ikke findes nødvendig, bør hovedreglen være, at erstatningskravet er klar til påkendelse ved domsforhandlingen i straffesagen. Politiets vejledningspligt i overensstemmelse med Rigsadvokatens meddelelse nr. 6/1977 kan muligt med fordel opstrammes og indskærpes, ligesom det må kunne forudsættes, at politiet vejleder i overensstemmelse med reglerne om erstatning fra staten. Det vil i øvrigt sandsynligvis fremme behandlingen af erstatnings-

spørgsmålet, hvis forurettede i god tid bliver gjort opmærksom på, hvornår sagen behandles i retten. Udvalget foreslår derfor, at anklagemyndigheden, når der indleveres anklageskrift eller retsmødebegæring til retten til berømmelse i den samme gruppe sager, hvor advokatbeskikkelse foreslås mulig-gjort, jfr. ovenfor kapitel 9.4.1., skriftligt bør underrette forurettede herom og opfordre til at tilvejebringe dokumentation for et eventuelt erstatningskrav. En sådan ordning vil ret let kunne gennemføres rent administrativt. Med samme begrundelse foreslås samme administrative regel indført for voldtægts(lignende) sager, jfr. kapitel 6.3.1.2. i slutningen.

Udvalget har herefter, og idet man som nævnt ovenfor i kapitel 6.3.1.2. foretrækker, at spørgsmålet om indførelse af regler om påkendelse af erstatningskrav under en fortsættelse af straffesagen drøftes i en bredere sammenhæng, f.eks. i Retsplejerådet, ikke fundet grundlag for at foreslå ændringer i retsplejelovens bestemmelser for den processuelle behandling af voldsorfres krav.

9.4.4. Forurettedes adgang til lægelig og psykologisk bistand.

På grundlag af konkrete sager er der i de senere år i den offentlige debat kommet en bevidsthed om og forståelse for, at det kan medføre betydelige og langvarige problemer at blive udsat for en voldsforbrydelse. Det kan dreje sig om vedvarende angst, søvnbesvær, **initiativløshed**, koncentrations- og hukommelsestab, og i forlængelse heraf fysiske lidelser som stærke mavesmerter, opkastning, svimmelhed m.v. Disse psykiske problemer behandles hos psykologer eller psykiatere.

Det er ubestrideligt, at nogle volds ofre har brug for psykiatrisk og psykologisk behandling efter hændelsen, og der iværksættes utvivlsomt også i et vist omfang sådan behandling, måske navnlig på hospitaler. Specielt for så vidt angår kvindelige volds ofre er der mulighed for at få dækket et støttebehov hos de eksisterende krisecentre, og Landsforeningen Hjælp Volds ofre arbejder på oprettelse af behandlingscentre for volds-

ofre, herunder et rekreationsprogram for offeret og dennes familie.

Det er efter udvalgsmedlemmernes opfattelse betydningsfuldt, at læger, skadestuepersonale og andre behandlere er specielt opmærksom på, at speciallæge- eller anden særlig behandling af voldsofre kan være påkrævet. Hvis der som foreslået af udvalget i kapitel 8 oprettes særlig **modtageafdeling** for voldtægts ofre, og erfaringerne hermed bliver gode, bør det overvejes, om tilsvarende ordninger kan og bør gennemføres for voldsofre, eventuelt ved en udvidelse af den persongruppe, sådanne afdelinger kan modtage.

9.4.5. Andre uligheder for at forbedre voldsofferets stilling.

Flere steder i udlandet har man i de senere år arbejdet med en idé om, at gerningsmanden og offeret for en forbrydelse bør konfronteres med hinanden ved hjælp fra en forligsmand, et konfliktråd eller eventuelt en dommer, (se herom f.eks. Matti Joutsen: The role of the victim of crime in European criminal justice systems. Helsinki Institute for Crime Prevention and Control. Publication Series No. 11. Helsinki 1987). For ofrene er det væsentligste formål med disse møder at opleve på en meningsfyldt måde at være part i sagen og desuden at få afklaret erstatningsspørgsmålet. Der er endvidere en række spørgsmål, der nager offeret, og som gerningsmanden ofte kunne give svar på, og offeret har i øvrigt tit om gerningsmandens person en urealistisk forestilling, der medvirker til senere fortsat frygt, angstfølelse m.v. Det kan også være væsentligt for offeret at få anledning til at kunne give udtryk for sine følelser direkte over for gerningsmanden. Set i relation til lovovertræderen er formålet først og fremmest at få ham til virkelig at forstå, hvilke ubehageligheder han har påført offeret, at give ham ansvarlighed over for forbrydelsen og dermed måske forhindre gentagelse.

De forsøg, der er gennemført i udlandet, har som forudsætning, at både gerningsmand og offer ønsker at medvirke. De er ofte

baseret på frivillige mellemmand, ligesom det er karakteristisk, at politi, domstole og andre offentlige myndigheder er positive overfor projekterne. Konfrontationerne gennemføres tidligt i sagerne, og resultaterne af dem indgår i straffesagernes videre gang og kan således få indflydelse på reaktionen over for gerningsmanden.

Medens voldtægtsforbrydelsers ofre sandsynligvis ville være meget tilbageholdende med at deltage i konfrontationsmøder, kunne systemet vel tænkes at få betydning inden for voldsforbrydelserne.

Udvalgets medlemmer ville finde det naturligt, at det ved forsøgsordninger også i Danmark blev undersøgt, om sådanne konfrontationsmøder eller lignende kunne være med til at forbedre f.eks. voldsofres stilling.

KAPITEL 10- Lovudkast med bemærkninger.

10.1. Udvalget eller dets flertal.

Efter de forslag, der af udvalget eller dets flertal er fremsat i de foregående kapitler, og som mindretallet subsidiært går ind for, skal der foretages følgende ændringer i retsplejeloven:

1. § 29, stk. 6, formuleres således:

"Stk. 6. I sager om overtrædelse af straffelovens §§ 210, 216, 217, 218, stk. 2, 222, stk. 2, 2. led, eller 223, stk. 1, lukkes dørene under forurettedes forklaring, når den pågældende fremsætter begæring derom. Det samme gælder i sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens §§ 224 eller 225, jfr. §§ 216, 217, 218, stk. 2, 222, stk. 2, 2. led, eller 223, stk. 1."

Stk. 6. bliver herefter stk. 7.

2. § 741 a, stk. 1 og 2, formuleres således:

"§ 741 a. I sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens §§ 210, 216, 217, 218, stk. 2, 222, stk. 2, 2. led, eller 223, stk. 1, beskikkes retten en advokat for den, der er forurettet ved lovovertrædelsen, når den pågældende fremsætter begæring derom. Det samme gælder i sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens §§ 224 eller 225, jfr. §§ 216, 217, 218, stk. 2, 222, stk. 2, 2. led, eller 223, stk. 1.

Stk. 2 I sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens §§ 119, 218, stk. 1, 219-221, 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, 223, stk. 2, 232, 237 jfr. § 21, 244-246, 249-250, 260-262 eller 288, samt i sager der vedrører overtrædelse af straffelovens §§ 224 eller 225, jfr. §§ 218, stk. 1, 219-221, 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, eller 223, stk. 2, kan retten, når forholdene tilsiger det, på forurettedes begæring beskikke en advokat for den pågældende."

Stk. 2 bliver herefter stk. 3.

3. § 741 b, stk. 1, 2. pkt. formuleres således:

"Vejledningen skal gives, inden den **forurettede** afhøres første gang, og skal gentages i forbindelse med og inden anden afhøring."

Bemærkninger til lovforslagene.

Hensigten med lovforslagene er at styrke retsstillingen for den, der er forurettet ved de opregnede kønsfrihedsforbrydelser og sager med elementer af vold. Der er ved overvejelserne om forslagene foretaget en afvejning overfor andre hensyn, navnlig til den tiltalte.

Til forslag 1.

Den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 29, stk. 6, sikrer den forurettede i de opregnede sager krav på dørlukning under vedkommendes egen forklaring i retten, såfremt han eller hun ønsker det. Efter de gældende bestemmelser kan retten bestemme sådan dørlukning og gør det i praksis ofte. Det må imidlertid antages at være væsentligt for forurettede på forhånd (endog før anmeldelse om forbrydelsen) at have visshed for, at det ved den forklaring, som han eller hun skal give under straffesagen, vil kunne kræves, at ingen uvedkommende tilhørere er tilstede. Sådanne forklaringer vil ofte angå intime forhold, som de fleste vil finde det ubehageligt at udtale sig offentligt om.

Udvalget forudsætter, at forurettede kan give samtykke til, at en forklaring, afgivet for lukkede døre, **efterfølgende** oplæses helt eller delvis i et åbent retsmøde. Dette vil forurettede navnlig have interesse i, såfremt sigtedes/tiltaltes afvigende forklaring er afgivet i et offentligt retsmøde eller på anden måde er kommet offentligt frem. Forurettede kan således opnå, at offentligheden får en mere nuanceret opfattelse af sagen.

Udvalget forudsætter endvidere, at forurettede bliver gjort bekendt med sin ret til at kræve dørlukning.

Der henvises i øvrigt til kapitel 5.3.2.1.

Til forslag 2.

Forslaget til § 741 a, stk. 1, indebærer, at der også i sager om overtrædelse af straffelovens §§ 210, 222, stk. 2, 2. led, eller 223, stk. 1, samt §§ 224 eller 225, jfr. §§ 222, stk. 2, 2. led, eller 223, stk. 1, skal beskikkes en offentligt betalt advokat til bistand for den forurettede, såfremt det begæres. Sagerne i de nævnte bestemmelser findes på afgørende punkter at kunne sidestilles med de sager, hvor der efter gældende regler er ret til bistandsadvokat.

Den foreslåede bestemmelse i § 741 a, stk. 2, giver retten mulighed for, når forholdene tilsiger det, og der fremsættes begæring derom, at beskikke en offentligt betalt advokat for den, der er forurettet ved en række straffelovsovertrædelser, dels kønsfrihedsforbrydelser, dels voldsforbrydelser. I modsætning til de sager, som er omfattet af stk. 1, får den forurettede ikke her krav på at få en advokat beskikket under sagen, men retten må i den enkelte sag skønne over, hvilket behov for advokatbeskikkelse forurettede har fået på grund af lovovertrædelsen. Ved vurderingen heraf bør der i princippet ikke tages hensyn til, om forurettede har økonomisk mulighed for selv at antage en advokat, men det bør indgå i vurderingen, om andre **retshjælpsordninger** eller beskikkelse efter retsplejelovens § 995 a kunne være tilstrækkelig for forurettede.

En advokat, som beskikkes efter § 741 a, stk. 2, skal som udgangspunkt have samme pligter og beføjelser som den, der er beskikket efter § 741 a, stk. 1. Retten vil dog i de tilfælde, hvor beskikkelsen sker efter § 741 a, stk. 2, kunne angive, at beskikkelsen er sket særligt med henblik på en eller flere bestemte opgaver, f.eks. bistand under afhøring hos politiet, rådgivning om forskellige hjælpemuligheder, eller opgørelse af erstatningskrav.

Der henvises i øvrigt til kapitel 4.3.6. og kapitel 9.4.1

Til forslag 3.

Forslaget har til formål at sikre, at en forurettet, som under første afhøring ikke har ønsket **advokatbistand**, får opfordring til på et senere tidspunkt, hvor en eventuel choktilstand er ophørt, på ny at tage stilling til spørgsmålet.

Der henvises i øvrigt til kapitel 4.3.1.

10.2. Udvalgets Mindretal.

Udvalgsmindretallets principale forslag til ændring i retsplejeloven er:

1. Som nævnt i kapitel 10.1., forslag 1.

2. § 741 a formuleres således:

"§ 741 a. I sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens §§ 210, 216, 217, 218, stk. 2, 222, stk. 2, 2. led, eller 223, stk. 1, beskikker retten en advokat for den, der er forurettet ved lovovertrædelsen, medmindre den pågældende selv har valgt en advokat. Det samme gælder i sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens §§ 224 eller 225, jfr. §§ 216, 217, 218, stk. 2, 222, stk. 2, 2. led, eller 223, stk. 1.

Stk. 2. Politiet underretter straks den forurettede om, at den pågældende under sagen vil få beskikket en advokat, og sørger for, at spørgsmålet om beskikkelse indbringes for retten."

3. § 741 b formuleres således:

"§ 741 b. I sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens §§ 119, 218, stk. 1, 219-221, 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, 223, stk. 2, 232, 237 jfr. § 21, 244-246, 249-250, 260-262 eller 288, samt i sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens §§ 224 eller 225, jfr. §§ 218, stk. 1, 219-221, 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, eller 223, stk. 2, kan retten, når forholdene tilsiger det, på forurettedes begæring beskikke en advokat for den pågældende.

Stk. 2. Fremsætter den forurettede ikke begæring om beskik-

kelse af advokat, kan der efter politiets begæring beskikkes en advokat for den forurettede under efterforskningen.

Stk. 3. Politiet vejleder den forurettede om adgangen til at begære en advokat beskikket. Vejledningen skal gives, inden den forurettede afhøres første gang, og skal gentages i forbindelse med og inden anden afhøring. Det skal af politirapporten fremgå, at den forurettede har modtaget behørig vejledning. Politiet drager omsorg for, at den forurettedes begæring om beskikkelse af advokat indbringes for retten."

4. § 741 c, stk. 1 og 2, ophæves, i stedet indsættes:

"§ 741 c. Politiet tilkalder en af de i § 733, stk. 1, nævnte advokater til at varetage hvervet som advokat for den forurettede, indtil retten har foretaget beskikkelse. Hvis den forurettede er indforstået med det, kan politiet, også inden advokaten er kommet til stede, afhøre forurettede om de spørgsmål, der må afklares, før hastende efterforskningsskridt kan iværksættes. Det skal af politirapporten fremgå, at forurettede er gjort bekendt med sin ret til at kræve advokaten til stede, før forurettede udtaler sig.

Stk. 2. En advokat, der er beskikket for den forurettede, kan bistå denne under afhøring hos politiet og i retten samt ved opgørelse af et eventuelt erstatningskrav. Endvidere kan advokaten yde forurettede bistand af mere almen karakter, herunder formidle kontakt til psykologisk, lægelig eller social bistand, samt i øvrigt yde den forurettede støtte og vejledning i forbindelse med sagen.

Stk. 3. Advokaten, der underrettes om tidspunktet for afhøringer og retsmøder, har adgang til at overvære afhøringer af den forurettede såvel hos politiet som i retten. Advokaten har endvidere adgang til at være til stede under hele domsforhandlingen, og har herunder ret til at stille spørgsmål til tiltalte, forurettede og andre vidner bortset fra spørgsmål, der direkte eller indirekte vedrører vurdering af tiltaltes skyld og udmåling af straffen.

Stk. 4. Advokaten har adgang til at gøre sig bekendt med det sagsmateriale, politiet har tilvejebragt."

5. I § 741 c, stk. 3, der bliver stk. 5, ændres i 2. pkt.

"stk. 2, 2. pkt.," til "stk. 4".

6. I § 741 c, stk. 4, der bliver stk. 6, ændres "stk. 1-3" til "stk. 1-5" og "§ 741 a" ændres til "§ 741 a eller b".

7. § 848, stk. 2, udformes således:

"Stk. 2. I sager om overtrædelse af straffelovens §§ 210, 216, 217, 218, stk. 2, 222, stk. 2, 2. led, eller 223, stk. 1, eller §§ 224 eller 225, jfr. §§ 216, 217, 218, stk. 2, 222, stk. 2, 2. led, eller 223, stk. 1, skal tiltalte forlade retssalen under forurettedes forklaring, hvis forurettede fremsætter ønske om det."

8. I § 848, stk. 2, der herefter bliver stk. 3, indføjes efter "stk. 1" ordene "eller stk. 2".

Bemærkninger til mindretallets lovforslag.

Til forslag 2 og 3.

Ved forslag 2 indføres en obligatorisk advokatbeskikkelse fra sagens start for den forurettede i de sager, som efter det samlede udvalgs opfattelse bør være omfattet af retsplejelovens § 741 a. De forurettede er på grund af sagernes særlige karakter i en tilstand, hvor de måske ikke kan forstå, hvad der bliver sagt, og ofte ikke har overskuet konsekvenserne af at afslå et tilbud om bistandsadvokat. Der bør derfor altid beskikkes advokat, uden at der stilles spørgsmål til forurettede herom. I konsekvens heraf pålægges det politiet at indbringe spørgsmålet om beskikkelse for retten, medmindre den pågældende ønsker at lade sig repræsentere af en advokat, der ikke ønskes beskikket.

Forslag 3 svarer til flertallets forslag (2) til § 741 a, stk. 2, og flertallets forslag (3) om vejledning vedrørende advokatbeskikkelse i disse sager.

Der henvises i øvrigt til kapitel 4.3.1.

Forslag 4, 5 og 6.

Forslaget til § 741 c, stk. 1, er en konsekvens af forslaget til ændring af § 741 a.

Ved forslaget til § 741 c, stk. 2, foretages en opregning af bistandsadvokatens opgaver under sagen. En sådan regel vil indebære en betydningsfuld styrkelse af den forurettedes stilling, bl.a. derved at der gives advokaten legitimation ved henvendelse til forskellige myndigheder.

Der henvises i øvrigt til kapitel 4.3.3.

Forslaget til § 741 c, stk. 3 og 4, har til formål at give bistandsadvokaten bedre muligheder for at udfylde sin opgave at støtte, rådgive, vejlede og berolige forurettede og i det hele taget at varetage hendes interesser. Dette kan være nødvendigt under hele domsforhandlingen og kan ske ved, at advokaten tager initiativer, f.eks. til at dørene lukkes, der forbydes referat, eller spørgsmål om forurettedes tidligere seksuelle forhold afskæres.

Det kan endvidere ske ved, at det i retsplejeloven udtrykkeligt fastslås, at bistandsadvokaten i ubegrænset omfang og straks fra sagens start har aktindsigt i sagen, og at advokaten har adgang til at deltage i afhøringen af tiltalte og vidner til klarlæggelse af hændelsesforløbet.

Der henvises i øvrigt til kapitel 4.3.4.

Til forslag 7 og 8.

Forslagene indebærer, at forurettede, allerede før der sker anmeldelse af de opregnede forbrydelser til politiet, kan være sikker på, at hun kan hindre, at den tiltalte er til stede i retten, når hun skal afgive forklaring. Begrundelsen for forslaget svarer i det væsentlige til begrundelsen, ad udvalgte (sflertal)ets forslag 1.

Der henvises i øvrigt til kapitel 5.3.2.4.

BILAG 1Udvalgets undersøgelse af en række sager om voldtægt m.v. fra København, Roskilde og Holstebro politikredse.Beskrivelse af undersøgelsen.

Undersøgelsen er baseret på en gennemgang af sager fra København, Roskilde og Holstebro politikredse, hvori der er anmeldt overtrædelse af straffelovens §§ 216, 217 og 224, jfr. § 216 eller § 217, samt forsøg på og medvirken til overtrædelse af de anførte bestemmelser. Sager, hvori forurettede på gernings-tidspunktet ikke var fyldt 15 år, samt sager i familieforhold er udeladt. Som følge deraf er antallet af sager, der indgår i undersøgelsen, mindre end det anmeldte antal sager ifølge politiets journaler og kriminalstatistikken (f.eks. ses en overtrædelse af straffelovens § 222, stk. 2, 2. led, ofte anmeldt som "voldtægt", d.v.s. § 216).

Undersøgelsen har for Roskilde og Holstebro omfatter perioden 1. januar 1982 til 30. juni 1983 og for København perioden 1. januar til 30. juni 1983.

Antallet af undersøgte sager:

	Sager, der indgår i undersøgelsen			Anmeldelser ifølge kriminalstatistikken (kun §§ 216 og 217)	
	1982	1983 1. halvår	i alt	1982	1983 (hele året)
København	—	38	38		88
Roskilde	8	6	14	13	24
Holstebro	21	1	22	25	14
I alt	29	45	74	38	126

Særligt foc så vidt angår Holstebro bemærkes, at materialet er karakteristisk ved, at der i efteråret 1982 inden for en kort periode anmeldtes 8 forsøg på voldtægt samt 1 fuldbyrdet voldtægt, sager der alle forblev uopklarede. Alle disse 9 sager havde karakter af overfald.

Undersøgelsen viser følgende fordeling:

1. Hvem har foretaget anmeldelse.

Forurettede alene:	45 sager	(61%)
Forurettede med andre:	17 sager	(23%)
Andre:	11 sager	(15%)
Fremgår ikke:	<u>1 sag</u>	
	74 sager	

2. Hvornår blev anmeldelse foretaget i forhold til gerningstidspunktet.

Hurtigst muligt:	30 sager	(41%)
Efter foretagelse af rent praktiske ting:	10 sager	(13%)
T øvrigt inden for 3 døgn:	20 sager	(27%)
Senere:	<u>14 sager</u>	(19%)
	74 sager	

3. Forurettedes alder på gerningstidspunktet.

15 - 17 år	8 sager	(11%)
18 - 30 år	40 sager	(54%)
31 - 45 år	21 sager	(28%)
46 - 65 år	4 sager	(6%)
Mere end 65 år:	<u>1 sag</u>	
	74 sager	

4. Afhøring ved kvindelig kriminalassistent.

I ingen af sagerne fra Roskilde og Holstebro ses spørgsmålet at være blevet rejst.

I København fandt 1. afhøring sted ved kvindelig kriminalassistent i 3 sager. I én af disse 3 sager skete det efter anmodning fra bistandsadvokaten. I yderligere 4 sager blev der tilbudt afhøring ved kvindelig kriminalassistent, men dette fandt ikke sted.

5. Forudgående kontakt mellem forurettede og gerningsmand.

Ubekendte:	37 sager	(50%)
Bekendte:	19 sager	(26%)
Forudgående kontakt (uden egentligt bekendtskab)	<u>18 sager</u>	(24%)
	74 sager	

6. Beskikkes bistandsadvokat? (antal sager) .

	Ja	Nej	T alt
København	16 (47%)	18 (53%)	34 *)
Roskilde	9 (64%)	5 (36%)	14
Holstebro	6 (30%)	14 (70%)	20**)
<hr/>			
I alt	31 (46%)	37 (54%)	68

*) I København omfatter én sag 2 forhold med samme gerningsmand og forurettede, og én sag omfatter 4 forhold begået af

4 gerningsmænd, til dels i forening, mod samme forurettede. Derfor er antallet af sager i denne forbindelse 34.

**) I Holstebro omfatter 2 sager hver 2 forhold med samme forurettede og gerningsmand. Derfor er antallet af sager 20.

I de 28 sager, hvori der rejstes tiltale, jfr. punkt 10, skete der beskikkelse af bistandsadvokat i 24 tilfælde. De 4 sager, hvori der blev rejst tiltale, og hvori der ikke beskikkedes bistandsadvokat, var 2 sager fra København og 1 sag fra henholdsvis Roskilde og Holstebro. Det drejede sig om 2 anmeldelser for forsøg på voldtægt og 2 anmeldelser for fuldbyrdet voldtægt.

I 7 sager, hvori der beskikkedes bistandsadvokat, men hvor der ikke blev rejst tiltale, var der i 5 tilfælde anmeldt fuldbyrdet voldtægt og i 2 tilfælde forsøg.

De 37 sager, hvori der ikke skete beskikkelse af bistandsadvokat, fordeler sig med 21 anmeldelser for overtrædelse af § 216, jfr. § 21, 15 anmeldelser for overtrædelse af § 216 og 1 anmeldelse for overtrædelse af § 217.

I de sager, hvori der beskikkedes bistandsadvokat, skete dette som altovervejende hovedregel under efterforskningen, d.v.s. forud for en eventuel domsforhandling.

7. Opretholdes anmeldelsen?

Ja:	69 sager
Nej:	<u>5 sager</u>
	74 sager

I 2 af de sager, hvori anmeldelsen ikke opretholdtes, var der tale om erkendt falsk anmeldelse.

8. Hvad lyder anmodningen på?

§ 216, jfr. § 21:	33 sager	(44%)
§ 216:	36 sager	(49%)
§ 216, jfr. § 21, samt § 224:	1 sag	
§ 216 og § 224:	2 sager	
§ 217:	<u>2 sager</u>	
	74 sager	

I de 2 sager om overtrædelse af § 217 var der tale om samme gerningsmand og samme forurettede, og forholdene blev begået umiddelbart efter hinanden (begge sager henlagt på grund af bevisets stilling).

9. Sigtedes/tiltaltes stilling til sigtelsen/tiltalen.

(antal sager).

	København	Roskilde	Holstebro	I alt
Erkender	8	3	0	11 (15%)
Nægter	6	2	1	9 (12%)
Nægter forsæt	17	6	11	34 (46%)
<u>Ingen sigtet</u>	<u>7</u>	<u>3</u>	<u>10</u>	<u>20 (27%)</u>
I alt	38	14	22	74

10. Tiltale (antal sager).

	København	Roskilde	Holstebro	I alt
Henlagt uden sigtelse	7	3	9	19 (26%)
Henlagt på grund af manglende bevis for forsæt	12	3	5	20 (27%)
I øvrigt henlagt på grund af bevisets stilling	3	1	1	5 (7%)
Erkendt falsk anmeldelse	0	.1	1	2 (2%)
<u>Tiltale rejst</u>	16	6	6	28 (38%)
I alt	38	14	22	74

Af de 19 sager, der henlagdes uden sigtelse, var der i 16 tilfælde anmeldt forsøg på voldtægt og 3 tilfælde anmeldt fuldbyrdet voldtægt.

11. Domfældelse.

I 25 af de 28 sager, hvori der rejstes tiltale, skete domfældelse.

I de 3 resterende sager, 2 fra Holstebro og 1 fra København, skete frifindelse på grund af manglende bevis for forsæt.

12. Påklage af tiltalespørgsmålet.

I én sag (fra København) blev statsadvokatens beslutning om at undlade tiltale indbragt for Rigsadvokaten og Justitsministeriet. Statsadvokatens beslutning blev stadfæstet. Det drejede sig om en sag om fuldbyrdet voldtægt, hvor der ikke skønnes at være bevis for, at sigtede var gerningsmand.

13. Forholdet »ellem for uret tedes og gerningsmandens forklaringer i de sager, hvor gerningsmanden nægtede forsæt.

I 34 sager nægtede sigtede forsæt, men erkendte, at der var foregået noget seksuelt.

I 27 af disse sager synes der at være væsentlige uoverensstemmelser mellem sigtedes og forurettedes forklaringer med hensyn til det faktiske handelsesforløb.

I én sag havde forurettede ingen erindring om forholdet.

I én sag var der intet sket, men sigtede blev dømt for forsøg på voldtægt i en situation hvor han, der erkendte forsøg på blufærdighedskrænkelser, havde indfundet sig på altanen ud for forurettedes soveværelse.

I én sag var forklaringerne i et vist omfang **sammenfaldende**, men forholdet var begået umiddelbart efter et andet forhold mellem de samme personer. Begge forhold, der var anmeldt som § 217, blev henlagt på grund af manglende bevis for forsæt.

I 4 sager var forklaringerne stort set **sammenfaldende**.

Om disse 4 sager bemærkes følgende.

I det ene tilfælde blev anmeldelsen trukket tilbage, og sagen blev henlagt. Forurettede havde forklaret, at hun havde protesteret spagfærdigt, men tilføjet, at dette gjorde hun altid, når hun havde samleje med sigtede, hvilket hun jævnligt hav-

de haft gennem en årrække.

I et andet tilfælde forklarede forurettede, at hun "ikke orkede" at sætte sig til modværge, idet hun den pågældende dag havde undladt indtagelse af ordineret nervemedicin. Hun havde dog forklaret, at sigtede "rev" tøjet af hende. Sigtede forklarede, at forurettede helt frivilligt havde samleje med ham. Sagen blev henlagt på grund af manglende bevis for forsæt.

Den tredje sag blev henlagt på grund af bevisets stilling, såvel med hensyn til fuldbyrdelse som med hensyn til forsæt til forsøg på voldtægt.

I den sidste af disse 4 sager rejstes tiltale, men der skete frifindelse på grund af manglende bevis for forsæt til voldtægt. Det fremgår af dommens præmisser, at retten ikke fandt grundlag for at forkaste forurettedes forklaring om, at hun af frygt affandt sig med samlejets gennemførelse, men retten fandt det betænkeligt at fastslå, at tiltalte måtte være klar over dette.

14. Erstatning og godtgørelse.

I 48 af de 74 sager ses der ikke at være fremsat krav om erstatning eller godtgørelse.

I én sag, hvori der var anmeldt overtrædelse af § 216, men hvor der rejstes tiltale for overtrædelse af § 223, stk. 2, krævedes og tilkendtes 15.000 kr. i godtgørelse.

I én sag, der blev henlagt på grund af bevisets stilling, krævedes "erstatning", intet nærmere om størrelse m.v.

I 24 af de 28 sager, hvori der rejstes tiltale, blev erstatningsog godtgørelseskrav fremsat og udmålt således:

Sag	Erstatningskrav (kr.)	Godtgørelseskrav (kr.)	Tilkendt i alt erstatning + godtgørelse (kr.)	Straffedom
1.	nej	30.000	15.000	§ 224, jfr. § 216, stk. 1.
2.	fremgår ikke	ja, beløb?	25.000	§ 216, stk. 2, jfr. § 21.
3.	fremgår ikke	ja, beløb?	25.000	- do. -
4.	fremgår ikke	ja, beløb?	25.000	§ 216, stk. 2.
5.	nej	ja, "i overensstemmelse med praksis".	20.000	§ 216, stk. 1.
6.	1.095	40.000	21.095	§ 216, stk. 1, jfr. § 21 og § 23, samt § 224, jfr. § 216, stk. 1, jfr. § 21 og § 23.
7.	1.095	40.000	21.095	§ 216, stk. 1, § 216, stk. 1, jfr. § 21, jfr. § 23, samt § 224, jfr. § 216, stk. 1, jfr. § 21, jfr. § 23.
8.	1.095	40.000	21.095	§ 216, stk. 1, jfr. § 23.
9.	1.095	40.000	21.095	§ 216, stk. 1, jfr. § 23, § 216, stk. 1, jfr. § 21, § 224, jfr. § 216, stk. 1, jfr. § 21 og § 23.
10.	nej	ja, beløb?	25.000	§ 216, stk. 2.
11.	nej	ja, beløb?	25.000	§ 216, stk. 2.
12.	nej	ja, beløb?	10.000	§ 216, stk. 2, jfr. § 21.
13.	nej	ja, beløb?	15.000	§ 216, stk. 2,

				jfr. § 21.
14.	nej	ja, beløb	10.000	§ 216, stk. 1 og § 224, jfr. § 216, stk. 1.
15.	0 kr.	25.000	25.000	§ 216, stk. 1, jfr. § 21.
16.	1.559	35.000	26.559	§ 216, stk. 1 og § 224, jfr. § 216.
17.	0 kr.	20.000	15.000	§ 216, stk. 2, jfr. § 21.
18.	34.208	50.000	45.000	§ 216, stk. 1, jfr. § 21, samt § 224, jfr. § 216.
19.	216	10.000	10.216	§ 216, stk. 1.
20.	0	15.000	10.000	§ 216, stk. 1.
21.	0	20.000	0	Frifundet.
22.	0	25.000	0	Frifundet
23.	0	30.000	20.000	§ 216, stk. 1.
24.	200	40.000	25.200	§ 216, stk. 1.

I sag 22 - frifindelse i landsretten med dissens (3-3) - anføres i dommen: "Efter udfaldet af voteringen finder de juridiske dommere, at tiltalte vil være at frifinde for det rejste godtgørelseskrav." I byretten, hvor der var sket domfældelse for § 216, jfr. § 21, var forurettede tilkendt 5.000 kr. for lidelse og tort.

15. Referatforbud og dørlukning (undersøgt i sagerne fra Roskilde og Holstebro).

Roskilde.

I samtlige 6 sager, hvori der blev rejst tiltale, havde tiltalte været fremstillet og var blevet fængslet i grundlovsforhør (5 fremstillinger, idet én sag omfattede 2 forhold).

I 2 tilfælde foregik grundlovsforhøret for lukkede døre. I den ene sag var dørlukningen begrundet i hensynet til forurettede i den anden i hensynet til efterforskningen.

Af de 5 domsforhandlinger (en sag omfattede som nævnt 2 forhold) foregik de 4 for lukkede døre af hensyn til forurettede. Under domsforhandlingen i den sidste sag blev der nedlagt navneforbud omfattende tiltalte og (de to) forurettede.

Holstebro.

I 5 af de 6 domsforhandlede sager blev sigtede fremstillet og fængslet i grundlovsforhør. Ingen af disse grundlovsforhør foregik i deres helhed for lukkede døre. I 3 tilfælde blev forurettede afhørt som vidne i grundlovsforhøret, hvilket i alle 3 tilfælde skete for lukkede døre, mens der i de 2 resterende sager nedlagdes referatforbud for forurettedes navn, stilling og bopæl (svarende til § 1017 b).

I 4 af de 6 domsforhandlinger blev forurettede afhørt for lukkede døre. I de 2 øvrige afhørtes forurettede for åbne døre, i det ene tilfælde nedlagdes referatforbud for hendes identitet. I ingen af disse 2 sager var dørene begæret lukket.

16. Tiltaltes tilstedeværelse under forurettedes forklaring (undersøgt i sagerne fra Roskilde og Holstebro).

Roskilde.

Bortset fra ét tilfælde, hvor spørgsmålet ikke blev rejst, blev de tiltalte ført ud af retssalen, mens de forurettede afgav forklaring. I ét tilfælde skete dette mod forsvarerens protest.

Holstebro.

I 4 af de 6 domsforhandlede sager blev tiltalte ført ud, mens forurettede afgav forklaring. I 2 tilfælde skete dette mod tiltaltes protest.

I de 2 resterende sager blev dette spørgsmål ikke rejst.

Bilag 2

Cirkulæreskrivelse
til
byretterne i Østre og Vestre landsretskredse.

Justitsministeriets udvalg vedrørende forurettedes stilling i voldtægts- og voldssager har i en skrivelse til landsretterne henledt opmærksomheden på, at advokater, der i medfør af retsplejelovens kap. 66a beskikkes for forurettede i voldtægtssager m.v., ikke i tilstrækkeligt omfang inddrages i spørgsmålet om berømmelse af domsforhandlingen i disse sager. Det er således oplyst, at disse advokater ofte blot fra retten får underretning om domsforhandlingstidspunktet med **kort** varsel og uden forinden at være spurgt, om de er i stand til at møde den dag eller de dage, der er afsat til sagen.

Spørgsmålet har været drøftet på plenarmøder i landsretterne, hvor der var enighed om, at disse sager, der ofte er arrestantsager, bør berammes med dem, der skal møde, herunder bistandsadvokaten, på samme måde som sager med flere forsvarere. Det vil sige, at også bistandsadvokaten - om fornødent ved et særligt berammelsesmøde - bliver hørt, inden den endelige berømmelse aftales, men det betyder også, at en arrestantsag ikke bør forsinkes på grund af berammelsesproblemer med den pågældende advokat.

Det henstilles, at byretterne foretager berømmelserne i disse sager på tilsvarende måde.

PRÆSIDENTERNE FOR ØSTRE OG VESTRE LANDSRET, den 15. maj 1985.

Haulrig

Agersnap

I voldtægtsager, incestsager o. lign. har du krav på, at dørene lukkes. Det betyder, at ingen andre end de få, der har med sagen at gøre, må være til stede mens du forklarer. Det betyder også at det, du har sagt, ikke må refereres offentligt fx. i avisen. Også i mindre alvorlige sager vil dommeren muligvis bestemme, at dørene skal lukkes.

Selvom dørene ikke lukkes, kan det måske blive bestemt, at din forklaring ikke må refereres offentligt.

Hvis det vil være særligt generende for dig, at tiltalte er til stede, vil det kunne bestemmes, at han skal forlade retssalen. Sig det (og helst i forvejen) til din advokat/politiet/rettens kontor, hvis du gerne vil have:

- dørene lukket,
- forbud mod referat af din forklaring, eller
- tiltalte ført ud af retssalen.

SAGENS AFGØRELSE

Der kan være mange grunde til, at en sag bliver henlagt, eller at en straffesag ender med frifindelse. Det er normalt ikke, fordi myndighederne tror, du lyver!

POLITIILHOLD (ADVARSEL)

Politiet har mulighed for at give gerningsmanden en advarsel om ikke at opsøge eller forulempe dig. Hvis han overtræder en sådan advarsel, kan han straffes for det.

Om der i din sag kan og bør gives advarsel til gerningsmanden afhænger af de konkrete omstændigheder.

Spørgsmålet om advarsel og den betydning, det vil have for dig, kan du drøfte med bistandsadvokaten og/eller politiet.

Hvis politiet ikke følger dit ønske om, at gerningsmanden skal have en advarsel, kan du forlange en skriftlig begrundelse for afslaget og evt. klage over afgørelsen til justitsministeriet.

TIL DEN,

DER HAR VÆRET UDSAT
FOR VOLDTÆGT,
INCEST (BLODSKAM)

EL. LIGN.

Efter at have været udsat for voldtægt eller andet seksuelt overgreb vil man ofte være meget chokeret. Man kan derfor let glemme, hvad man har fået at vide om sine forskellige rettigheder og muligheder for hjælp og bistand.

Læs derfor denne folder, når du er faldet mere til ro.

BISTANDSADVOKAT

Alle som har anmeldt voldtäkt, incest (blodskam) el. lign. har ret til gratis bistand fra en advokat.

Ved andre seksualforbrydelser afgør retten, om der skal beskikkes en advokat eller ej.

Hvis du ønsker en advokat, skal du sige det til politiet, der ekpederer sagen videre.

Hvis der er en bestemt advokat, du gerne vil have til at hjælpe dig, kan du bede politiet om at få ham eller hende beskikket. Ellers får du tilbudt en af de advokater, som normalt arbejder med sådanne sager.

Bistandsadvokaten kan bl.a.

- være til stede og hjælpe under afhøringerne hos politiet, hvis du ønsker det
- give dig råd om, hvordan du får behandling hos speciallæge eller psykolog (se også den indlagte folder fra X-hospital)

190

- hjælpe dig med henvendelse til myndighederne fx. i anledning af økonomiske problemer p.gr. af sagen

- give dig råd, hvis du er bange for, at gerningsmanden skal opsøge dig igen (se nedenfor om polititilhold)

- hjælpe dig med at gøre et evt. erstatningskrav op (det kan din socialforvaltning måske også hjælpe med)

- forberede dig på retssagen

- være til stede og hjælpe dig, hvis du skal afgive vidneforklaring i retten.

I RETTEN

Hvis gerningsmanden findes, og sagen kommer for retten, skal du muligvis afgive forklaring.

Alle ved, at det er ubehageligt for dig, og man indkalder dig kun, hvis det er nødvendigt.

Du skal kun svare på spørgsmål, der vedrører sagen, ikke fx. om dit seksualliv i almindelighed. Spørg dommeren, hvis du er i tvivl, om du behøver at svare.

Hvis du har erstatningskrav, skal du helst have gjort det op og kunne dokumentere dine udgifter. Tal med din advokat eller din socialforvaltning i god tid i forvejen.

Der er forskellige muligheder for at lette situationen for dig, og hvis du har en advokat, vil han eller hun i forvejen fortælle dig herom.

Dit navn, adresse eller andet, der kan identificere dig, må normalt ikke nævnes i pressen.

Det plejer at gå sådan, at de ubehagelige eftervirkninger vil forsvinde lidt efter lidt.

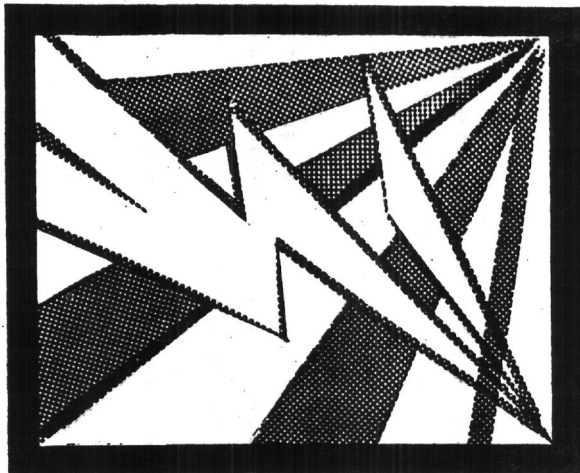
Men det kan være vigtigt at gøre noget ved problemerne på et tidligt tidspunkt.

Ellers kan man risikere, at de bliver til mere permanente vanskeligheder.

Nina Welner
Psykolog

Psykiatrisk afdeling O
Borgmester Jensens Alle 55, 3.sal
2100 København Ø
Tlf. ol 39 66 33, lokal 6178, mellem
9 og 16, eller der kan lægges besked
hos sekretæren på lokal 6181.

efter voldtægt eller overfald

Om psykiske reaktioner efter
voldtægt eller andet lignende
og om muligheden for psykolo-
gisk bistand.

Du befinder dig nok lige nu i en omtåget og forvirret tilstand, hvor det er svært at læge stilling til noget som helst. Du har måske mest lyst til at glemme alt, hvad du har oplevet.

Det vil imidlertid gå sådan, at du i løbet af et par dage er ovre den værste chok-tilstand og kan begynde at se lidt mere klart på det, som er sket.

192

Nogle får på dette tidspunkt problemer, som de ikke har kendt til før. Det kan f.eks. dreje sig om, at man bliver bange for at være alene, får ubehagelige fornemmelser i kroppen, svært ved at sove, oplever nervøsitet eller angst.

Det kan også være, at man oplever nogle svære ting i forholdet til sine nærmeste - f.eks. ens kæreste eller ægtefælle.

ALT DETTE ER NORMALE REAKTIONER PÅ EN MEGET UNORMAL HÅNDELSE I ENS LIV.

Hvis man får disse problemer, er det ofte tegn på, at det som man har været ude for under og efter voldtægten er svært at tænke på.

Og så er det en god ide at snakke et par gange med nogen, som kan lytte og hjælpe med at få bearbejdet det, som er sket.

Dette kan være en god veninde eller ven. Men der er også skabt mulighed for at snakke med en psykolog, der kender til almindelige psykiske reaktioner på voldtægt og andet.

Bag på folderen finder du navnet på en psykolog, som du kan kontakte.

Hjælpen er gratis, og selvom psykologen sidder på psykiatrisk afdeling, vil du ikke blive registreret som patient her.